

DJEMAL TSERTSVADZE

დემიკო ლოლაძე

ქეძე

დუნიცკაძე

ჯემალ ცერცვაძე

ხელბურთის ჯადოქარი

თბილისი 2021

იბეჭდება
საქართველოს ხელბურთის ფედერაციის
ხელშეწყობით

შეადგინა და გამოსაცემად მოამზადა
დემიკო ლოლაძემ

დიზაინერი კახა ბახტაძე

შემდგენლისაგან

1981 წლიდან, როდესაც წიგნებისა და ალბომების გამოცემა დავიწყე (რასაც ცხოვრებაში ვერასოდეს წარმოვიდგენდი), ყოველთვის ვეცნობოდი ამა თუ იმ პიროვნებაზე დაბეჭდილ მასალას. ასე შემოვიდნენ ჩემს ცხოვრებაში როგორც ავტორები მიხეილ კაკაბაძე, ნოდარ გუგუშვილი, ჯიმშერ ენუქიძე, ოთარ ნოზაძე, გულბათ ტორაძე, გივი გამრეკელი, არჩილ გოგელია, თენგიზ გაჩეჩილაძე... ყველა მათგანს ვეხმიანებოდი, საქმის კურსში ვაყენებდი, თან ნებართვას ვთხოვდი, რომ ესა თუ ის აბზაცი გამომეყენებინა, რასაკვირველია, მათი სახელისა და გვარის მითითებით. პასუხი ყოველთვის დადებითი გახლდათ.

დღესაც, როდესაც ფეხბურთთან შედარებით ჩემთვის ნაკლებად ჩახედულ სპორტულ სახეობას - ხელბურთს ვეხები, ისევ არჩილ გოგელიას წიგნს „ასეთია სპორტული ცხოვრება“ დავესესხები:

„ხელბურთი თავის დროზე ნამდვილ სპორტულ დღესასწაულად გვესახებოდა. იგი მეტეორივით შემოიჭრა ჩვენს ცხოვრებაში, უთვალავი გულშემატკივარი გაიჩინა, მაგრამ მერე, როცა ჯემალ ცერცვაძემ, თამაზ ანთაძემ, ჯემალ აბაიშვილმა, იმედო ფხაკაძემ, ანზორ ექსეულიძემ და სხვა გამოჩენილმა სპორტსმენებმა კარიერა დაამთავრეს, ერთბაშად გაფერმკრთალდა, ძალა მოაკლდა.

განსაცვიფრებელი იყო სამოციან წლებში ქართული ხელბურთის ბუმი. განსაცვიფრებელი იყო ისიც, რომ პირველი ნაბიჯებიდანვე მან თავის წიაღში შვა საერთაშორისო კლასის ოსტატები. ეს იყო ალოგიკური პროცესი, რადგანაც ჩვენი ხელბურთი იმთავითვე დაფუძნდა კალათბურთის ბაზაზე, მაგრამ მალე შეიძინა თვითმყოფო და ავტორიტეტი საკავშირო და საერთაშორისო სარბიელზე. დიახ, სამოციანი წლების ქართული ხელბურთი ახლა გვეჩვენება საოცარ ფენომენად, იქმნება შთაბეჭდილება, თითქოს ხელბურთს თავის დროზე მხოლოდ აწმყო ჰქონდა, აწმყოში არსებობდა წარსულის გარეშე. ერთ მშვენიერ დღეს ჩვენ მივედით სპორტის სასახლეში და გაოგნებული დავრჩით არა იმდენად ლამაზი სანახაობით, რამდენადაც შემსრულებელთა დახვეწილი ოსტატობით. თითქოს ისინი, „ბურევესტნიკის“ გუნდის წევრები, ამ სახეობის პიონერები კი არ იყვნენ, არამედ მრავლისმომსწრე, გამოცდილი და კარგად შეთამაშებული სპორტსმენები. ჩვენ სპორტის სასახლეში დაგვხვდა მზა გუნდი, თავისი ნახაზით, ტექნიკით, ტაქტიკით და, შეიძლება ითქვას, ვირტუოზი მოთამაშეებით. სწორედ მაშინ შეიქმნა ლეგენდა ჯემალ ცერცვაძეზე, რომელმაც დამოუკიდებლად, სხვების დაუხმარებლად ხელბურთის ტრადიციული არსენალი გაამდიდრა არნახული, შეიძლება ითქვას, ექსტრავაგანტური ხერხებითა და ტექნიკური ილეთებით. კიდევ დიდხანს, დიდხანს ემახსოვრება მაყურებელს ხელბურთის საოცრება - ცერცვაძე, მსოფლიო მასშტაბის შემსრულებელი. ემახსოვრება მისი დიდი ხელოვნება, რომელიც შეფერადებული იყო სათამაშო იუმორით. გაიხსენეთ, როგორ „მუსრავდა“ იგი არა მარტო ახალბედა მეტოქეებს, არამედ ხელბურთში „ჭიმოჭრილ“ უნგრელებსა და პოლონელებს, იუგოსლავიელებსა და დანიელებს... მის თითოეულ ილეთსა თუ გოლს სულ სხვა ლაზათი ჰქონდა...”

ჯემალ ცერცვაძეს ბურთის ფლობის შეუდარებელი, ფანტასტიკური მანერა ჰქონდა

მას შემდეგ, რაც ჩვენი „ბურევესტნიკი“ სსრკ ჩემპიონატის პირველი გამარჯვებული გახდა, თბილისის სპორტის სასახლეში გუნდის არც ერთი შეხვედრა არ გამომიტოვებია, თუმცა, სამწუხაროდ, ვერ მოვიფიქრე ფოტოაპარატით აღმებეჭდა სათამაშო მომენტები სახელოვანი სპორტსმენების მონაწილეობით. გამოცდილება რომ მომემატა, ფოტოაპარატს ხელიდან არ ვიშორებდი, თუმცა ის ბიჭები უკვე ვეტერანები იყვნენ. რამდენჯერმე ჩატარდა ჯემალ ცერცვაძის საიუბილეო საღამოები, მაგრამ არც ერთხელ არ მხვდა პატივი მათ დავსწრებოდი. არადა, დღეს როგორ გამომადგებოდა იმ საღამოებზე გადაღებული ფოტოები. იმ სიტყვებსაც გავიხსენებდი, რითაც სახელოვან იუბილარს შეამკობდნენ. ეს ისე, ისტორიისთვის მოვყევი.

1962 წ. კაუნასი. თბილისის „ბურევესტნიკი“. ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ცერცვაძე, ბორის კოპალეიშვილი, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, გარი მაჭავარიანი, ილია შელეგია, ლერი კარტოზია, იმედო ფხაკაძე, არტურ რატიანიძე, ჯემალ აბაიშვილი, თამაზ ანთაძე.

გამახსენდა სსრკ უძლიერესი გუნდების ტურნირზე ქალაქ თბილისის თასზე ჩატარებული ერთ-ერთი შეხვედრის პერიპეტეიები. ერთმანეთს ხვდებოდნენ ბაქოს „დინამოსა“ და მოსკოვის „ტრუდის“ ხელბურთელები, რომელშიც ბაქოელებმა იმარჯვეს. მომავალ მეტოქეთა შეხვედრას თვალს ადევნებდა თბილისელთა ლიდერი, რომლის უკან, ჩემდა საბედნიეროდ ვიჯექი. ამ მატჩში არ იყო ის, რაც ესოდენ დამახასიათებელია ხელბურთელებისათვის - ტემპი, ფლანგზე თამაში და მახვილგონივრული გასვლები. ერთი სიტყვით, თამაში ძალზე მოსაწყენი და ღარიბი იყო როგორც ტექნიკური, ისე ტაქტიკური არსენალის გამოყენების მხრივ. ამის შემყურე ჯემალმა სამართლიანად შენიშნა - როდის დაიწყება ხელბურთი? თუმცა შეხვედრა ისე დამთავრდა, რომ მაყურებლებმა მართლაც ვერ ნახეს ნამდვილი ხელბურთი.

ის ოთხთა ტურნირი თბილისის თასზე „ბურევესტნიკის“ გამარჯვებით დასრულდა.

საკავშირო მასშტაბით სპორტის მოყვარულთა წრეებში, თბილისის „ბურევესტნიკის“ წარმატებამ 1962 წელს სსრკ ხელბურთელთა პირველ ოფიციალურ ჩემპიონატში დიდი ხმაური გამოიწვია, ერთნი ამას თვლიდნენ კანონზომიერ მოვლენად, მეორეთათვის კი ეს მოულოდნელობა იყო. რაში იყო ჩვენი ერთობ მცირე ასაკის გუნდის („ბურევესტნიკს“ და მასთან ერთად ქართულ ხელბურთს სულ ხუთიოდე წლის ისტორია ჰქონდა) თვისობრივი ნახტომის საიდუმლოება?

გუნდმა „ნახტომს“ თამაშის ტაქტიკაში, ტექნიკასა და ოსტატობაში დაუღალავი ვარჯიშითა და მიზნისადმი მეგობრული, ერთსულოვანი სწრაფვით მიაღწია. წარმატების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი იყო აგრეთვე ევროპის ქვეყნების ნაკრებებთან და საკლუბო გუნდებთან საერთაშორისო შეხვედრებში მიღებული გამოცდილება. ბიჭებს წარმოდგენა მიეცა ევროპული ხელბურთის კლასზე.

ჯემალ ცერცვაძეზე მისი კოლეგებისა და მეგობრების მოგონებებს წიგნში გაეცნობით. ამიტომ ვარჩიე ყოფილიყავი გამოცემის შემდგენელი, თუმცა ჯემალი რომ ჩვენს გვერდით ყოფილიყო, დეტალურად მოყვებოდა თავის უაღრესად საინტერესო ბიოგრაფიას და წიგნიც ალბათ უფრო საინტერესო იქნებოდა.

მართალია, ჯემალ ცერცვაძე არ ყოფილა თბილისის საპატიო მოქალაქე, თუმცა ამერიკის კოლორადოს შტატის ერთ-ერთი ქალაქის საპატიო მოქალაქედ იქნა დასახელებული.

1990 წელს ამერიკის შეერთებულ შტატებს საქართველოდან ოჯახების 150 კაციანი დელეგაცია ეწვია. მათ შორის იყვნენ ჯემალ ცერცვაძე და მისი მეუღლე, ქალბატონი გუგული ხვიტია. მასპინძლებმა დიდი ყურადღება გამოიჩინეს სტუმრების მიმართ და ამაზე თავის დროზე დაიწერა კიდევ. ქალაქ არვადას

მუნიციპალიტეტში ოფიციალური მიღებისას ქალაქის თავი გულთბილად მიესალმა საქართველოს წარმომადგენლებს და მოულოდნელად გამოაცხადა, რომ ჯემალ ცერცვაძე და მისი მეუღლე ამიერიდან არვადას საპატიო მოქალაქეები არიან. ორივეს დიპლომები გადაეცათ ქალაქის თავკაცის ხელმოწერით და არვადას მრგვალი ბეჭდით დამშვენებული.

სალამოზე ისიც ითქვა, რომ ადრე არვადას საპატიო მოქალაქეობა მხოლოდ ერთ ქართულ ოჯახს მიენიჭა - ნინო რამიშვილსა და ილიკო სუხიშვილს. მეორე დღეს დიდი მიღება - ბანკეტი გაიმართა დენვერის საუკეთესო რესტორანში. საპატიო სტუმართა შორის იყვნენ კოლორადოს შტატის გუბერნატორი, დენვერის მერი და ატლანტიდან საგანგებოდ ჩამოსული ნუგზარ რუხაძე. ჯემალი და ნუგზარი თბილისიდან იცნობდნენ ერთმანეთს, უცხო ენების ინსტიტუტში სწავლობდნენ.

ერთ მომენტში ნუგზარმა მრავალ-

მნიშვნელოვნად იკითხა, „იცით ეს ვინ არის?!“ და საკმაოდ აღმატებულ ტონებში წარუდგინა საბანკეტო სუფრასთან მჯდომთ ჯემალ ცერცვაძე. „თუ ასეა, მაშინ კომპიუტერს ეცოდინება ყოველივე!“ - იყო მასპინძელთა პასუხი. იქვე სადღაც დარეკეს და რომ იტყვიან, ჰოი საოცრებავ - რამდენიმე წუთში მოიტანეს ჩანაწერი ცერცვაძის სრული ბიოგრაფიით. თბილისში დაბრუნებული ჯემალი ამბობდა, იქ ისეთი რამეები ეწერა, მეც კი არ მახსოვდაო.

შემდეგ დღეებში შედგა ძალზე საინტერესო შეხვედრა ზამთრის სპორტის ცნობილ საკურორტო ქალაქ კოლორადო-სპრინგსის ოლიმპიურ კომიტეტში. იქ მათ დახვდნენ მისი ვიცე-პრეზიდენტი, ხელბურთის ფედერაციის წევრები, იქვე ნახეს აშშ ხელბურთელ ქალთა და ვაჟთა ნაკრები გუნდების უფროსი მწვრთნელები, რუმინელი და ჩეხი სპეციალისტები. ჩეხი პავლიკის წინააღმდეგ, თავის დროზე ჯემალს მრავალჯერ უთამაშია. ცხადია, ბევრი რამ გაიხსენეს და გული იჯერეს საუბრით, პავლიკს ძალიან გაუკვირდა (და არა მგონია მართო მას), როდესაც შეიტყო, რომ ჯ. ცერცვაძეს არ ჰქონდა მინიჭებული სპორტის დამსახურებული ოსტატის წოდება, თვალეზმოჭუტულმა ეშმაკურად და მრავალმნიშვნელოვნად უთხრა: „ალბათ იმიტომ არ მოგცეს, რომ შენ გუნდში უფრო იკლავდი თავს თამაშით, ვიდრე სსრკ ნაკრებში!“

დიახ, მართლაც საოცარი ფაქტია, რომ ჯემალ ცერცვაძეს, ისევე როგორც ფეხბურთში ვლადიმერ ბარქაიასა და რევაზ მოძუაშვილს არ მიენიჭა სპორტის დამსახურებული ოსტატის წოდება.

დაბოლოს, დიდი მადლობა საქართველოს ხელბურთის ფედერაციას, პირადად მის პრეზიდენტ ზურაბ კაკაბაძეს, რომელმაც ითავა წიგნი-ალბომის გამოცემა.

მადლობას მოვახსენებ ცნობილ სპორტულ ჟურნალისტ ზურაბ უსუფაშვილს, რომელმაც მის მიერ შექმნილი მოკლემეტრაჟიანი ფილმი მომაწოდა მსოფლიო ხელბურთის მარგალიტზე.

მადლობა ჯემალ ცერცვაძის მეგობრებსა და ახლობლებს, ვინც გამოგვცხმაურნენ და თავისი მოგონებებით გაამდიდრეს გამოცემა.

ნამდვილად გული მწყდება, რომ წიგნის მთავარი გმირი ვერ მოესწრო ალბომის ხილვას. იმედს ვიტოვებ, რომ იგი გამოჩენილი სპორტსმენის ოჯახს ცოტათი მაინც შეუმსუბუქებს დიდ ნაღველს.

ჯემალ ცერცვაძე

დაიბადა 1939 წლის 7 მაისს, თბილისში.

თამაშობდა თბილისის „ბურევესტიკსა“ (1958-75 წ.წ.)

და სსრკ ნაკრებში (1959-72 წ.წ.)

სსრკ ჩემპიონი - 1962 წ. 1964 წ.

სსრკ ჩემპიონატის მეორე პრიზიორი - 1965 წ. 1966 წ. 1967 წ.

სსრკ ჩემპიონატის მესამე პრიზიორი - 1963 წ.

სსრკ ჩემპიონატების საუკეთესო ბომბარდირი - 1962 - 71 წ.წ.

მსოფლიო ჩემპიონატების მონაწილე - 1964 წ. 1967 წ. 1970 წ.

მსოფლიო ჩემპიონატების ყველაზე ტექნიკური მოთამაშე - 1964 წ. 1967 წ.

სამჯერ იყო შეყვანილი მსოფლიოს სიმბოლურ ნაკრებში.

სსრკ ნაკრებში ჩაატარა 78 შეხვედრა, გაიტანა 276 ბურთი.

მსოფლიო ახალგაზრდული ფესტივალის გამარჯვებული - 1968 წ.

დაჯილდოებულია მედლით „შრომითი მამაცობისათვის“ - 1966 წ.

დაჯილდოებულია ღირსების ორდენით - 1999 წ.

საქართველოს ფიზკულტურისა და სპორტის დამსახურებული მუშაკი - 1980 წ.

სპორტის ოსტატი - 1962 წ.

სპორტის საპატიო ოსტატი - 1967 წ.

XX საუკუნის საქართველოს საუკეთესო ხელბურთელი.

სპორტის რაინდი - 2014 წ.

თბილისის ოლიმპიური კომიტეტის თავმჯდომარე. დაჯილდოებულია სეოკის ოლიმპიური მედლით.

საქართველოს ხელბურთის ფედერაციის პირველი ვიცე-პრეზიდენტი - 1997-2012 წ.წ.

საქართველოს ხელბურთის ფედერაციის საპატიო პრეზიდენტი - 2012 წ. - გარდაცვალებამდე.

ფენომენალური ტექნიკის, თავბრუდამხვევი ფინტებისა და მეტოქეთათვის ამოუცნობი ტყორცნების

გამო შვედეთის მსოფლიო ჩემპიონატზე (1967 წ.) „ხელბურთის პელედ“ მონათლეს.

სსრკ-ში პირველმა დააარსა ოლიმპიური რეზერვების ხელბურთის სპეციალიზებული სკოლა (1980 წ.),

რომელიც მის სახელს ატარებს.

გარდაიცვალა 2019 წლის 28 იანვარს, თბილისში.

თბილისის „ბურევესტნიკის“ ამ შემადგენლობამ ენით აუწერელი სიხარული მიანიჭა
გულშემატკივრებს

გიორგი შარაშიძე

თამაზ ანთაძე

ჯემალ აბაიშვილი

ჯემალ ცერცვაძე

ანზორ ექსეულიძე

თეიმურაზ
ზარდალიშვილი

იმედო ფხაკაძე

გარი მაჭავარიანი

ბორის
კოპალეიშვილი

ილია შელეგია

ლერი კარტოზია

არტურ რატიანიძე

1962 წ.
სსრკ ჩემპიონი

1964 წ.
სსრკ ჩემპიონი

1965 წ.
ვერცხლის მედლის
მფლობელი

1966 წ.
ვერცხლის მედლის
მფლობელი

1967 წ.
ვერცხლის მედლის
მფლობელი

1963 წ.
ბრინჯაოს მედლის
მფლობელი

მსოფლიო ახალგაზრდული
ფესტივალის მონაწილე

მსოფლიო ახალგაზრდული
ფესტივალის გამარჯვებული

სსრკ სპორტის ოსტატი

მედალი შრომითი მამაცობისათვის

ღირსების ორდენი

სეოკის ოლიმპიური
მედალი

XX საუკუნის საუკეთესო სპორტსმენი

სპორტის რაინდი

1976 წ. სოციალისტურ შეჯიბრებაში გამარჯვებული

ფენომენალური ჯემალ ცერცვაძე

ხელბურთის გამოჩენას იგი სავსებით მომზადებულ და ჩამოყალიბებულ სპორტსმენად შეხვდა. მას ჰქონდა დეალური ხელბურთელის მონაცემები - 100 მეტრის გარბენას 11,5 წამს ანდომებდა, 400 მეტრისას - 54 წამს, ავისუფლად ძლევდა 180 სანტიმეტრ სიმაღლეზე გადებულ თამასას... ხელბურთს იგი შეხვდა, როგორც ველ, სასურველ მეგობარს, როგორც თავის ერთადერთ და ყველაზე სანეტარო გატაცებას, თუ გნებავთ, სოწოდებას, არავის დაუტანებია ძალა ხელბურთელი გამბდარიყო, არავის გადაუბირებია იგი თბილისის „დინამოს“ კალათბურთელთა გუნდიდან ხელბურთელთა ახლადშექმნილ კოლექტივში, სადაც ჯემალ კერცვაძეს ახალფეხადგმული ბავშვივით ყველაფერი თავიდან უნდა დაეწყო. იგი, საბედნიეროდ, ხელბურთის კარიერაზევე მიხვდა, რომ ეს იყო მისი თამაში.

ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ცერცვაძე, ბორის კოპალეიშვილი, იმედო ფხაკაძე, გარი მაჭავარიანი, ჯემალ აბაიშვილი, თამაზ ანთაძე.

ორმოცდაათიანი
ნლების ბოლო.
ჯემალ ცერცვაძე
ლია ცის ქვეშ
თამაშისას (11X11).

მაგრამ დიდ პოტენციას, დიდ ტალანტს ხორცშესხმა სჭირდება; მარტო თამაში კი არა, არც ოსტატობა, არამედ ძლიერი ნებისყოფა, რომელსაც ზოგჯერ მისი უმაღლესი ხარისხის გამოსახატავად ფოლადს ამსგავსებენ. საჭირო იყო იმ ოქროს შუალედის, იმ უხილავი სათამაშო და ნებელობითი ნიუანსების გამონახვა, რომლებიც ხელოსანს ხელოვნად აქცევენ, საშუალო სპორტსმენს - დიდ ათლეტად. მას უნდა მოენახა ის ხერხები, მოძრაობანი, რომლებიც ერთნაირად მოულოდნელია მაყურებელთა აუდიტორიისთვის, სპეციალისტებისთვის. ცერცვაძეს ამ ახალი თამაშის გასაღები თავის „ჯადოსნურ თათში“ ჰქონდა დამალული.

ფენომენალური ცერცვაძე, ხელბურთის ჯადოქარი, მაყურებელთა კერპი... აღიარება მასთან ერთბაშად მოვიდა. ეს აღიარება არ ჰგავდა ტროპიკულ წვიმას, რომელიც შხაპუნით გადაივლის და უმაღლვე შეწყდება. ის იყო ხანგრძლივი, უწყვეტი, ხანიერი, როგორც ყოველი დიადი სპორტული გმირობის ჯილდო.

ყველამ იცის, რომ პელეს მიერ გატანილი ბურთების რაოდენობამ კარგა ხანია გადააჭარბა ათასს, მაგრამ რატომღაც სტატისტიკოსების არქივშია გამომწყვდეული არანაკლებ ლეგენდარული ციფრი - 7 ათასი, ჯემალ ცერცვაძის ნაშრომ-ნაჯაფი, წვითა და დაგვით, შეუდარებელი ოსტატობითა და სილამაზით გატანილი 7 ათასზე მეტი ბურთი. ალბათ, გვეტყვიან, რომ ხელბურთი ფეხბურთი არ არის, რომ ხელბურთში გოლები

კარლ-ერიკ სტოკენბერგთან ერთად

პანტაპუნტით გააქვთ. მაგრამ 7ათასი მაინც ძალიან შთამბეჭდავი ციფრია, თითქმის დაუჯერებელი. საამისოდ საჭირო იყო აბსოლუტური „სახელბურთო რეკორდების“ დამყარება, მაგალითად, ერთ-ერთ მატჩში 29 ბურთის შეგდება, საკავშირო ჩემპიონატის ერთ-ერთ თამაშში 17 ბურთის გატანა, ცხრა წლის მანძილზე ქვეყნის საუკეთესო ბომბარდირად დარჩენა, მსოფლიოს იდეალურ ნაკრებში ოთხჯერ დასახელება... რეკორდები, რეკორდები, რეკორდები. თუმცა, ეს სიტყვა ცოტა უცხოა სპორტის ისეთი სახეობისთვის, სადაც არც წამებია, არც მეტრები, არც კილოგრამები...

მაგრამ ჯემალ ცერცვამის სპორტულ ბიოგრაფიაში ყველაზე ღირსშესანიშნავი და ფასეული მაინც საბუღალტრო „ჩოთქზე“ გამოთვლილი გოლები და გამარჯვებები როდია. მოდით, ეს სტატისტიკური მონაცემები სასწორის ერთ მხარეს დავაწყოთ, მეორე მხარეს კი - ის, რაც ბუღალტერიას არ ექვემდებარება, რასაც ვერაფრით ვერ გამოითვლი, თუნდაც წინ ელექტროგამომთვლელი მანქანა გედგას. ესაა უდიდესი ესთეტიკური სიამოვნება, რომელსაც ჯემალ ცერცვამის თამაში გვანიჭებდა. ვიმეორებ, არა გოლები, არამედ დახვეწილი, არტისტიზმამდე აყვანილი სახელბურთო ოსტატობა, მხოლოდ და მხოლოდ ცერცვამისთვის დამახასიათებელი, ერთი შეხედვით, ალოგიკური მოძრაობანი, ბურთის უჩვეულო ტყორცნა, რომელიც იმდენად სიმძლავრით არ გამოირჩეოდა, რამდენადაც სიზუსტით, ორიგინალობით, „ვერაგობით“. მისი, ჯემალ ცერცვამის დევიზი იყო მოულოდნელობა, - ამით გამოარჩევდით მას ათას ხელბურთელში. ჰქონდა თუ არა ამ უნიკალურ მოვლენას ნაკლი? რა თქმა უნდა! მაგრამ ეს იყო ნაკლი, რომელსაც მხოლოდ შეუდარებელ სპორტსმენებს აპატიებენ ხოლმე, რომელიც ადამიანებისთვის დამახასიათებელი სუბიექტურობის

ზაალ სულაკაურის შარჟი
(ქვეყნდება პირველად)

წყალობით ღირსებად უფრო ჩანდა. მაგალითად, მთელი დარბაზი ოხრავდა, როცა მეტოქის მეკარე უმწეოდ იყო იატაკზე გაშლართული და ბურთი თავისთავად უნდა გახვეულიყო ბადეში. პაუზა... მეკარე ასწრებს წამოდგომას, თუმცა მოულოდნელობისაგან ბარბაცებს, მცველები ნელ-ნელა გონს მოდიან. დარბაზი განიცდის: აღარ იქნება გოლი. და მაშინ, როცა ყველაფერი თავიდან უნდა დაიწყოს, როცა ხელახალი ბრძოლა უნდა გაჩაღდეს კარის ასაღებად, მხოლოდ ცერცვაძე არ კარგავს სიფხიზლეს. გაურკვეველი, უცნობი მოძრაობა, მხოლოდ ხელის მტევანი ირხევა, ვეება ტორში დამალული ბურთი ელვის სისწრაფით გადაეცლება თავს მეკარეს და...რა თქმა უნდა, ბურთი ბადეშია, რა თქმა უნდა, დარბაზთან ერთად მოხიბლული მეკარეც ტაშს უკრავს. ესაა ტიპური სცენა, რომელიც თქვენთან ერთად, მკითხველო, ხშირად გვინახავს. მერე ბევრჯერ გვიკამათია, ასე უნდა შეეგდო ბურთი თუ ისე თბილისელთა კერძს. ამ კამათში გამარჯვება, ყოველ შემთხვევაში, მორალური, მუდამ სპორტული ესთეტიკის თავყანისმცემელთა მხარეზე იყო. ამბობენ, ცერცვაძეს არ უყვარდა დაცვაში თამაშიო. ჭეშმარიტებაა, მაგრამ დაცვაში ყოფნის დროს იგი ფიქრობდა იერიშზე, იგი ოპტიმისტი იყო, რადგანაც თავდასხმას ბევრად მაღლა აყენებდა დაცვასთან შედარებით. ამაშიც ცნაურდება მისი, როგორც კონსტრუქტორისა და შემოქმედის ბუნება. აქვე გვინდა ვთქვათ: ნურც ერთი ხელბურთელი, რომელიც ამ სტრიქონებს კითხულობს, ნუ შეეცდება მიჰბადოს ცერცვაძის „ანტიპათიას“ დაცვის მიმართ. რაც იუპიტერს ეპატიება, ის არ ეპატიება ხარს...

იქ, სადაც იწყებოდა რაციონალიზმი ცუდი გაგებით, იშრიტებოდა ცერცვაძის ფანტაზია. იგი არ სცნობდა მარტივ სათამაშო სიტუაციებს, იგი ისწრაფოდა მოედნის ყველაზე „სეისმური“ ადგილისკენ, სადაც

ერთმანეთში ირეოდნენ მცველები და თავდამსხმელები, სადაც ნემსის ყუნწში უნდა გამძვრალიყო კაცი, რომ აბეზარი მეურვეები მოეშორებინა და კარის ოთხკუთხედი დაენახა. ცერცვაძე ხშირად არ უყურებდა დამცველს, იგი მას გრძნობდა ისევე, როგორც ბურთს, რომელსაც თითქმის ვერ ხედავდნენ მეკარეები. მას ისე ეჭირა ბურთი, ისე მალავდა, როგორც ჩოგბურთის ბურთი შეიძლება დამალო.

1974 წელს დამთავრდა მისი ბრწყინვალე კარიერა. 15 წლის მანძილზე ელავდა ჯემალ ცერცვაძის თვითმყოფი ნიჭი ქვეყნისა და მსოფლიოს დიდ სახელბურთო მოედნებზე, 15 წელი „ტანჯავდა“ მეკარეებსა და მცველებს, რომლებიც ვერა და ვერ შეეგუენ მისი მოუხელთებელი თამაშის მანერას. ამ მანერას თავის დროზე ოპონენტებიც ჰყავდა. ამბობდნენ, ცერცვაძე უნდა დაეშვას მიწაზე, ითამაშოს უფრო მარტივად, სადად, პრაქტიკულად, მაგრამ, როგორც იტყვიან, მაშინ ცერცვაძე ცერცვაძე აღარ იქნებოდა; შესაძლოა, მაშინ მას ორჯერ 7 ათასი ბურთი გაეტანა, მაგრამ სპორტი მარტოოდენ არითმეტიკა არ არის, იგი ხალასი შემოქმედებაა, რომელიც თავის დაბეჭდილ კარს მხოლოდ რჩეულთა შორის რჩეულთ უღებს.

როდის გაიტანა ცერცვაძემ თავისი ყველაზე ლამაზი გოლი? ამაოდ ნუ დაუწყებთ ძებნას მსოფლიო და საკავშირო მასშტაბის მატჩებს, ამაოდ ნუ გადახედავთ მის სპორტულ კარიერას. ეს მაშინ მოხდა, როცა მაყურებელი ყველაზე ნაკლებად მოელოდა - 1974 წელს, სპორტის სასახლეში

გამართულ ვეტერან ხელბურთელთა მატჩის დროს. ბურთს ფლობს ცერცვაძე. დაცვა მობილიზებულია. მეკარეს შუბლზე აქვს გამოსხმული თვალები. ყველა ელის, რომ ცერცვაძე ამოძრავდება, მაგრამ... იგი არც შერხეულა, ელვის სისწრაფით ზურგს უკან წაიღო ხელი და ბურთი ბადეში აფართხალდა. რა ძნელია, როცა კაცს ეს მომენტი არ უნახავს და სიტყვიერად გინდა გააგებინო...

ეს იყო იმპროვიზებული გაკვეთილი, დიდი ხელბურთელის ფრაგმენტი, რომელიც ცერცვაძემ უჩვენა თავისი ნიჭის თაყვანისმცემლებს.

არჩილ გოგელია

წიგნიდან „ასეთია სპორტული ცხოვრება“ 1986 წ.

1962 წ. თბილისის „ბურევესტნიკი“.

ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ზაქარიაძე, ჯემალ აბაიშვილი, იმედო ფხაკაძე, ბორის კოპალეიშვილი, ალექსანდრე ხუციშვილი;
დგანან: ჯანო ბაგრატიონი, ჯემალ ცერცვაძე, გიორგი შარაშიძე, თამაზ ანთაძე, გარი მაჭავარიანი, ლერი კარტოზია.

ერთი ისტორიული ფოტო-კადრის გამო...

არ მახსოვს სად და როდის ამოვიკითხე ეს საინტერესო გამონათქვამი - „ყველა საფლავის ქვის ქვემოთ ქვეყნის ისტორია იკითხებაო“.

საუბედუროდ ჩემდა სულ ახლახან აღსრულებული ჯემალ ცერცვაძის საფლავის ქვის ქვემოთ, ქართული ხელბურთის ტრიუმფალური ისტორია იკითხება!..

აი, პროფესიონალი რეპორტიორის მიერ დაფიქსირებული ფოტო-კადრი, სადაც ჯემალი არის ნახტომში, ჰაერში, ბურთით ხელში, მზადყოფნაში, ტყორცნოს იგი კარის მიმართულებით... სამი მოწინააღმდეგე, ანუ „ექვსი ზეაღმართული ხელი“ - ცდილობს მის ბლოკირებას... ხოლო იქვე მომლოდინე მისი თანაგუნდელი ხუთი ნომერი ზაურ ბუნაძე მზადყოფნაშია მიიღოს მისგან პასი და კუთხიდან აიღოს მოწინააღმდეგის კარი... (ასეთი და კიდევ სხვა მრავალი კომბინაცია ჰქონდა მას თანაგუნდელებთან დახვეწილი...). იგი იყო ტექნიკური მოთამაშე და არა ძალისმიერი, როგორც ბევრი მისი თანამედროვე ხელბურთელი გამოირჩეოდა სხვა გუნდებიდან.

ფოტოზე აშკარად ჩანს და მაყურებელიც დარწმუნებულია, რომ ეს ტყორცნა ნაღდი გოლია! აი, ასეთი დინამიკაა ამ სტატიკურ ფოტოზე! მან იცის, (მაყურებელმა), რომ არავითარი „ექვსი ხელი“ ამ შედეგს ვერ შეაჩერებს! და ეს ასეა!.. იგი ხომ სამი თავით ბლოკზე მაღლა არის ნახტომში! შემართული...ამიტომაც გუგუნებდა ხოლმე თორმეტათასიანი გულშემატკივრებით გაჭედილი თბილისის სპორტის სასახლე იმ დროს... ამიტომაც ხელბურთის მატჩების დროს სასახლის გარეთ ხშირად მილიციის (პოლიციის) ცხენოსანი შემადგენლობა იცავდა ხოლმე, რადგან ცერცვაძის გუნდის ფანებს სასახლე ვეღარ იტევდა...

ყველასათვის ცნობილია მისი ოსტატური, მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი „ფინტები“. შვიდმეტრიანი ჯარიმის (პენალტის) შესრულება შეძახილის თანხლებით „ჯემალ, ცირკი, ცირკი...“, რადგანაც ბურთი ბადეში სხვა მხარეს ეხვეოდა და მეკარე სხვა მხარეს ეცემოდა გაოგნებული...

ჯემალ ცერცვაძემ 17 წელზე მეტი იღვაწა როგორც აქტიურმა სპორტსმენმა ხელბურთის პოპულარიზაციისა და კულტივირებისათვის. მაშინ სპორტის ეს სახეობა - ხელბურთი - (handball) იყო ახალი, როგორც ჩვენს

ქალბატონმა გუგულიმ და ბატონმა ჯემალმა ექვსი ათეული ბედნიერი წელი ერთად გაატარეს.

ტურად თვითონ აწახნაგებდა და ხიზლავდა როგორც ხელბურთის სპეციალისტებს, ისე გულშემატკივრებს. იგი იყო ხელბურთის სამყაროში მსოფლიო მასშტაბით აღიარებული მეგა-ვარსკვლავი, სუპერ-მოთამაშე, სუპერ-„ბომბარდირი“, იყო დასახელებული მსოფლიოს იდეალურ ნაკრებში არა ერთხელ... ეს ყველაფერი სპეციალისტების შეფასებაა. მარტო მისი ზურგსუკანა საავტორო ტყორცნა კარში რად ღირს, რაც დღემდე ვერავინ გაიმეორა!.. მახსოვს იყო მოსკოვის წამყვან გუნდში მისი გადაბირების მცდელობა. იყო ასეთი გუნდი (მოსკოვის „ტრუდი“), რომლის წამყვანი მოთამაშე (გუნდის და სსრკ ნაკრების კაპიტანი) იური ლებედევი სთავაზობდა წერილობით (ზემდგომებთან შეთანხმებით, ალბათ) თავის გუნდში გადასვლას სხვადასხვა „მომხიბლავი“ პირობებით... მაგრამ ეს შეთავაზება უარყოფილ იქნა ოჯახური მსჯელობის შედეგად ჩვენი სამშობლოს სასარგებლოდ. (ეს წერილი საოჯახო არქივში ინახება დღემდე). ჩვენ მაშინ უკვე გვყავდა ქალიშვილი ეკატერინე.

სამშობლო საქართველოში, ისე მთელს პლანეტაზე, (მანამდე ჯემალი კალათბურთის თამაშობდა რესპუბლიკის სხვადასხვა გუნდებში). ხელბურთი იმ წლებში ოლიმპიური თამაშების პროგრამაშიც კი არ იყო შეტანილი, მოგვიანებით გახდა ოლიმპიური სახეობა. (ჯემალმა უკვე გადინაცვლა აქტიური სპორტსმენის ამპლუადან საორგანიზაციო საქმიანობაში - ხელბურთის ფედერაციაში). ხოლო მსოფლიო, კონტინენტური, ევროპის და საბჭოთა კავშირის (15 ქვეყანა) ჩემპიონატები რეგულარულად ტარდებოდა...

მაგრამ ყველაფერზე უმთავრესი მთელ ამ მოცემულობაში არის ის, რომ ხელბურთის თამაში მისთვის არავის უსწავლებია! ის იყო თვითნასწავლი, თვითნაბადი ალმასი, რომლის ელვარებას იგი ოსტა-

გუგული ხვითა-ცერცვაძე

7 მაისი, 2019 წ.

ასოციაცია („სადღეგრძელო“) ანუ (Inspiration) ინსპირაცია...

მოგეხსენებათ „პროვანსი“ ეს არის საფრანგეთის მხარე... ამ პროვინციაში დაბადებული მრავალი მაღალი კატეგორიის შემოქმედი ჰყავს ამ ქვეყანას. მათ შორის არის ცნობილი პროვანსელი პოეტი ფრედერიკ მისტრალი, რომელიც დიდ პოეტად არის აღიარებული; მას 1904 წელს ნობელის პრემია მიენიჭა. დაბადებულია 1830 წელს, გარდაიცვალა 1914 წელს. მას ჰქონია პოემები შექმნილი ფრანგული ფოლკლორის მოტივებზე. გარდაიცვალა 84 წლის ასაკში - ნობელის პრემიის მინიჭების 10 წლის შემდეგ.

ჩემს ინტერესს შეადგენს ამ პოეტის არა შემოქმედების წარმოდგენა თქვენთვის (რასაც სამწუხაროდ საერთოდ არ ვიცნობ), არამედ ერთი გამონათქვამი მისი მისამართით გავრცელებული (და არა მარტო მისი მისამართით...) მინდა ეს გამონათქვამი გავავრცელო (ჩემებურად) ჩვენს სამშობლოზე, საქართველოზე. ეს გამონათქვამი ეკუთვნის ასევე ფრანგ შემოქმედს - ლა მარტინს - (თურმე) და ასე ჟღერს...(დააკვირდით!) „სამხრეთის ბუნებას დიდი პოეტების შექმნა ჩვევია, რადგან სამხრეთის მზეში დიდი სიკეთეა ჩალვრილი“ (ვიმეორებ...) მან ეს თქვა ჯერ კიდევ 1859 წელს პოეტ ფრედერიკ მისტრალის შესახებ. (ჯერ პოეტი 30 წლისაც არ ყოფილა) და ჩვენც ხომ სამხრეთის მზის ქვეყნის შვილები ვართ!!! თუ ეს ასეა, ჩვენც რამდენი გვყავს ამ სიკეთით დაჯილდოებული ადამიანები - (ქართველები) სხვადასხვა სფეროებში... და სპორტის სახეობებიც ხომ არის შემოქმედებითი სფერო, გააჩნია ვინ რა სიმალლეზე აიყვანს...

გუგული ხვითა-ცერცვაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

თვით სიტყვა „მისტრალი“ არის ფრანგულში - ძლიერი, ცივი, ადგილობრივი ჩრდილო-დასავლეთის ქარის სახელწოდება. მაგრამ აქ საქმე გვაქვს პოეტ-ადამიანის სახელ-გვართან - ფრედერიკ მისტრალი, -თუმცა საფრანგეთის სამხედრო-საზღვაო ლაინერების სახელწოდებაც აქედან წარმოდგება - „მისტრალი“ - (თუ გახსოვთ ცოტა ხნის წინ რუსეთის შეკვეთით ფრანგული მხარე ამ სამხედრო-საზღვაო გემებს აშენებდა), შემდეგ საერთაშორისო წინააღმდეგობის შედეგად ეს დაკვეთა გაუქმდა სხვადასხვა მიზეზთა გამო...

...ჰოდა, ჩემი ასოციაცია - (ინსპირაცია - Inspiration) „სამხრეთის მზემ“ გამოიწვია... და არა სხვა რაიმემ აქ მოხსენიებულმა. - თურმე „სამხრეთის მზეში დიდი სიკეთეა ჩაღვრილი“ - ამ მზემ (ს) შეიძლება (შეუძლია) ქვეყნად მოავლინოს ფენომენალური ნიჭის მქონე ადამიანები სხვადასხვა მიმართულებით (სფეროში). ალბათ ჩემი ასოციაცია (შედარება) არ ჩამეთვლება მიკერძოებაში თუ ვიტყვი, რომ ასეთი ფენომენი იყო ხელბურთელი და ადამიანი ჯემალ ცერცვაძე - თავისი სპორტული შემოქმედებით. აქვე, ამ დროს წავაწყდი ერთ პოეტურ პროდუქტს, რომელიც ეკუთვნის დიდ ქართველ პოეტს - მორის ფოცხიშვილს და ამ კონტექსტში მსურს თქვენც წარმოგიდგინოთ.

ეს ყველაფერი ჯემალის დაბადების დღეს, სწორედ 7 მაისს ხდება. რატომაც... ლექსს კი ჰქვია „ყველას ასე ეგონა“ . აი, ისიც...

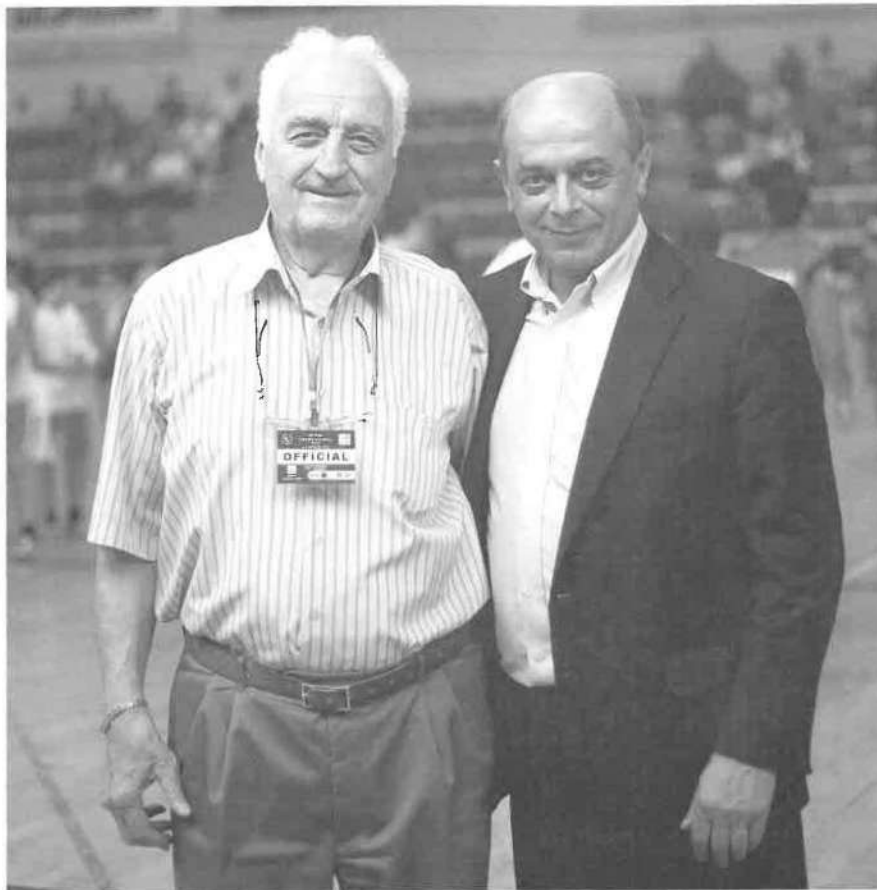
„როცა იბადებოდა, ტიროდა თუ მღეროდა,
ყველას ასე ეგონა, უფლისწულად რჩებოდა,
როცა იბადებოდა და სიცოცხლით ტკებოდა,
ბევრს ნამდვილად სჯეროდა ბედს რომ არ ასცდებოდა,
იღბლიანი ვარსკვლავი ინათებდა, ქრებოდა,
ყველას ასე ეგონა, ცეცხლი არ ჩაქრებოდა,
იბრძოდა თუ იწვოდა, როცა ცარგვალს წყდებოდა,
ყველას ასე ეგონა, ტყვია არ მოხვდებოდა,
რწმენა უკვდავებისა ვიდრე გულში რჩებოდა,
ბევრს ეგონა სიკვდილი მას არ შეეხებოდა!!!“

(მეც ასე მეგონაა...)
გუგული ხვითა-ცერცვაძე
7 მაისი 2020 წ.

გუგული ხვითა-ცერცვაძე შვილთაშვილ
დემეტრე ვარდიშვილთან ერთად

ჯემალ ცერცვაძე, ზურაბ კაკაბაძე.

საამაყო პიროვნება

1961 წლის 19 მაისი. პირველი ოფიციალური სპორტული ღონისძიება თბილისის სპორტის სასახლეში. ხელბურთი. საქართველო - უნგრეთი 17-15. 10 000 მაყურებელი. მეორე დღეს, იმავე მეტოქეების მატჩში მასპინძლებმა ისევ მოიგეს, 14-13, ხოლო ჯემალ ცერცვაძემ 9 გოლი გაიტანა.

საქართველოს ნაკრები, იგივე თბილისის „ბურევესტნიკი“, რეგულარულად კრებდა სპორტის სასახლეში ათასობით მაყურებელს და წინა საუკუნის 60-იან წლებში ამარცხებდა კიდევ მსოფლიოს უძლიერეს გუნდებს - უნგრეთს, მსოფლიოს მოქმედ ჩემპიონ რუმინეთს, შვედეთს, გერმანიას, ჩეხოსლოვაკიას...

ამ მრავალათასიანი სანახაობის მთავარი შემოქმედი, თუ გნებავთ - დამდგმელი, ჩვენი მხრიდან იყო ჯემალ ცერცვაძე - ლიდერი, ბომბარდირი, მთავარი იმპროვიზატორი, შემდგომში - XX საუკუნის საუკეთესო ხელბურთელად აღიარებული თავის ქვეყანაში.

ცერცვაძე იყო ხელბურთის დიდი შოუმენი, არტისტი, ოლონდ, ამით არაფერი დაკლებია მისი თანაგუნდელების მონაგარს: საბჭოთა კავშირის ორგზის ჩემპიონი, მრავალგზის პრიზიორი, მუდმივი ბომბარდირი, მსოფლიო ჩემპიონატის სამგზის მონაწილე, საუკეთესო გოლეადორი და სიმბოლური ნაკრების წევრი.

ჯემალ ცერცვაძე იყო იმავე დონის ქართველი ვარსკვლავი, როგორებიც იყვნენ ფეხბურთში მიხეილ მესხი ან სლავა მეტრეველი; კალათბურთში - ოთარ ქორქია ან ზურაბ საკანდელიძე; წყალბურთში - პეტრე მშვენიერაძე...

ეს არ არის მხოლოდ ჩვენი, ქართველების აზრი. მსოფლიო ხელბურთის უამრავ მოღვაწესთან მქონია საქმიანი ურთიერთობა. მათ შორის არის ჯემალ ცერცვაძის თაობის ხალხი - დოქტორი ჰასან მუსტაფა, ხელბურთის საერთაშორისო ფედერაციის პრეზიდენტი, რომელიც თავის დროზე ეგვიპტის ნაკრებში თამაშობდა და მსოფლიო ჩემპიონატზე უთამაშია ცერცვაძის წინააღმდეგ; ან - ფრანტიშეკ ტაბორსკი, ამავე ორგანიზაციის აღმასკომის წევრი, ვინც პირველად 1965 წელს არის ნამყოფი თბილისში, როგორც მოთამაშე.

გაცნობისთანავე, როდესაც მათთან წარმადგინეს როგორც საქართველოს ხელბურთის ფედერაციის ახალი პრეზიდენტი, მუსტაფამაც და ტაბორსკიმაც უმალ ახსენეს ჯემალ ცერცვაძე - როგორც მათი მოთამაშეობის ხანის ერთ-ერთი უპირველესი ვარსკვლავი მსოფლიო ხელბურთისა. მოგვიანებით, როდესაც ორივე გვესტუმრა 2017 წელს, ჭაბუკთა მსოფლიო ჩემპიონატზე, მათ სპეციალურად, შინ მოინახულეს ძველი მეგობარი და ტურნირის დაჯილდოების ცერემონიაზეც დააკისრეს საპატიო მისია.

ზურაბ კაკაბაძე

ფრანტიშეკ ტაბორსკი,
ჯემალ ცერცვაძე,
ჰასან მუსტაფა,
ზურაბ კაკაბაძე.

ხელბურთის სიმბოლო

ჯემალ ცერცვაძე ჩვენი დროის ხელბურთის ლეგენდაა, თანაც ისეთი ლეგენდა, რომელსაც, როცა მოგვესურვება, შეგვიძლია მაშინ ჩავხედოთ თვალებში, ამოვიკითხოთ და შევიცნოთ ის სიდიადე, რაც საერთოდ შეუღამაზებელი ლეგენდებისთვისაა დამახასიათებელი.

რჩეულებს, პოპულარულ ადამიანებს ჩვეულებრივ მოკვდავთაგან, ნიჭის განსაკუთრებულობა გამოარჩევს, მაგრამ ჯემალ ცერცვაძის, როგორც ხელბურთელის ფენომენი, იმითაცაა არაორდინარული, რომ განუმეორებელი, მეტიც, ამოუცნობი დარჩა. ამოუცნობი, რადგან მიზაძვითაც კი ვერავინ მისწვდა. სპორტის სათამაშო სახეობებში დატოვებული სახელით, იგი დიდ პელებს „ენათესავება“. ფიზიკური მონაცემებით და თავისეული ე.წ. საფირმო ტექნიკით, ჯემალ ცერცვაძე მოედანზე მართლაც რომ სწორუპოვარი ინტელიგენტი იყო. მისი თამაშით ყველგან აღფრთოვანებულან უცხოეთში. ხელბურთის სიმბოლოდ მიიჩნევდნენ, მისეული შესრულებით შეიგრძნობდა გულშემატკივარი ხელბურთის ნამდვილ გემოს. ამის დასტურია, მეტოქეთა კარში გატანილი 7 ათასი გოლი. მისი თამაშის მანერის ყველაზე შთამბეჭდავი კადრები იბეჭდებოდა აფიშებსა და პლაკატებზე. პრესის ფურცლები აჭრელებული იყო მისი პორტრეტებით და თამაშის უნიკალური მომენტებით. 12 წელიწადი კი, როცა სსრ კავშირის ნაკრებში

გამოდიოდა, საკმაოზე მეტი დრო იყო, რათა მისი ხელოვნება მსოფლიოს გაეცნო. ყველგან მოუთმენლად მოელოდნენ, ეთაყვანებოდნენ, სამშობლოში ხომ თაობების კერპად იქცა. ჩვენში მხოლოდ ერთეულების ხვედრია ისეთი საყოველთაო სიყვარული, რომლითაც ხელბურთის ეს ნამდვილი ჯადოქარი და უებრო რაინდი იყო გარემოსილი. ასეთად დარჩა დიდი სპორტიდან წასვლის შემდეგაც.

ჯემალს და მის თაობას ბედნიერება ხვდა წილად უმყარესი საფუძველი ჩაეყარათ ქართული ხელბურთისთვის, რომლის უმთავრესი მესამიერკვლე და მისი ჰერკულესის სვეტი თავად იყო ჯემალ ცერცვაძე. როგორ გაგვამაყა და გაგვალაღა, როგორ აგვაწევინა მაღლა თავი ჩვენი ხელბურთელის მაშინდელმა წარმატებებმა საკავშირო თუ საერთაშორისო სარბიელზე. ეს იყო ქართული ხელბურთის ოქროს ხანა, მართლაც რომ მიღწევების „ოქროს წვიმით“. დღესაც ბედნიერია ყველა, ვინც იმ დროს მოესწრო, ვინც ჯემალ ცერცვაძის და ჩვენი სასიქადულო ბიჭების დაოსტატება იხილა მოედანზე. ამ წლებს ისტორია სათუთად ინახავს, სათუთად ინახავს ლეგენდას, რომელსაც ჯემალ ცერცვაძე ჰქვია.

თენგიზ გაჩეჩილაძე

ხელბურთის ჯადოქარი

ჯემალ ცერცვაძე ხელბურთის ნამდვილი ჯადოქარი იყო. ეს მთელმა მსოფლიომ იცის. ხელბურთის მატჩებზე ხალხი მისი თამაშის საყურებლად დადიოდა და ფაქტობრივად სპორტის ეს სახეობა მან შეაყვარა ქართველ ქომაგს. ეს მოთამაშე ყველა შეხვედრაში „საცირკო“ წარმოდგენას აწყობდა სპორტის სასახლეში. პენალტის შესრულების წინ მაყურებლები ეხვეწებოდნენ ხოლმე - ჯემალ, ცირკი გვაჩუქეო... ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ დარტყმამდე ოთხჯერ მაინც „დაატრიალებდა“ ხელს, ამდენჯერვე დააგდებდა სხვადასხვა კუთხეში თავგზააზნეულ მეკარეს და როცა ამ უკანასკნელს წამოდგომის თავიც აღარ ჰქონდა, ისე შეაგორებდა ბურთს მეკარისგან საპირისპირო კუთხეში, თითქოს, ბოულინგს თამაშობსო...

ჯემალს საოცრად ელასტიკური მაჯა ჰქონდა, სისწრაფე, მოედნის ხედვა... დღეს რომ ეთამაშა, ყველა უმაღლესი ტიტულის მფლობელი იქნებოდა - ოლიმპიური ჩემპიონი, მსოფლიოს N1 ხელბურთელი და სხვა. მისი მსგავსი ხელბურთელი ჯერ არ დაბადებულა და ალბათ კიდევ კარგა ხანს არ დაიბადება. თავადაც ხელბურთელი გახლდით და ბედნიერი ვარ, „ბურევესტნიკის“ შემადგენლობაში მასთან ერთად თამაშის შესაძლებლობა რომ მქონდა. ამიტომაც თამამად ვამბობ - ჯემალ ცერცვაძე მოვლენა გახლდათ მსოფლიო ხელბურთში. მოთამაშე, რომელმაც მთელი ეპოქა შექმნა.

ჯამლეტ ხუბაშვილი

ჯამლეტ ხუბაშვილი,
თენგიზ გაჩეჩილაძე,
ჯემალ ცერცვაძე.

ანზორ ექსელიძე, ?,?, გიორგი შარაშიძე, ჯანო ბაგრატიონი,
ჯემალ ცერცვაძე.

ჯანო ბაგრატიონი, ჯემალ ცერცვაძე, ლერი კარტოზია.

ჯემალ ცერცვაძე იმდენად არაორდინარული, განსხვავებული მოთამაშე გახლდათ, რომ მისი მსგავსი ევროპაში არავინ მეგულებოდა. ყველა თაობის ხელბურთელი მინახავს, ცნობილთა წინააღმდეგ მითამაშია მასთან ერთად, მაგრამ იმას რასაც ჯემალი მოედანზე აკეთებდა, არცერთ ამ დიდ ხელბურთელს არც კი დაესიზმრებოდა. ძალიან დიდი მტევანი ჰქონდა, ბურთს ხელში რომ აიღებდა, რასაც უნდა იმას აკეთებდა. იგი გამოირჩეოდა იმპროვიზაციის უნარით. მისი გადაწყვეტილება ყოველთვის მოულოდნელი იყო მეტოქისთვის. პერსონალურ მეურვეს მიუჩენდნენ ხოლმე, მაგრამ იმდენად მოქნილი იყო, მართლაც შეუძლებელს აკეთებდა.

კალათბურთშიც ისახელებდა თავს, მაგრამ არ დავაყადეთ. მე და თამაზ ანთაძემ ყველაფერი ვიღონეთ, რომ ხელბურთში გადმოგვეყვანა.

თბილისში ჩამოსული მსოფლიოს თითქმის ყველა უძლიერესი გუნდი დავამარცხეთ და ამაში ლომის წილი ჯ. ცერცვაძეს ეკუთვნოდა.

ფაქტიურად, ჯემალ ცერცვაძის ხელბურთში გამოჩენით საქართველოში დაიწყო სპორტის ამ სახეობის აღმასვლა.

ჯანო ბაგრატიონი

ლერი კარტოზია, ჯემალ ცერცვაძე, ანზორ ექსეულიძე, ბორის კოპალეიშვილი, გიორგი შარაშიძე, ჯემალ ზაქარიძე, იმედო ფხაკაძე, გარი მაჭავარიანი, თამაზ ანთაძე, ჯემალ აბაიშვილი, ალექსანდრე ხუციშვილი, ჯანო ბაგრატიონი.

დორტმუნდში, მასპინძლები ღებულობდნენ სსრკ ნაკრებს. ის შეხვედრა გერმანელებმა მოიგეს ერთი ბურთის სხვაობით. მატჩის მიწურულს ჯემალ ცერცვაძემ თავისი საფირმო გოლი გაიტანა, რითაც გააოგნა მეტოქის მეკარე, რომელმაც აპლოდისმენტები არ დაიშურა მეტოქის მიმართ. მას თანაგუნდელებიც აჰყვნენ, და ბოლოს ფეხზე წამოდგარმა მთელმა დარბაზმა ოვაცია გაუმართა ხელბურთის ჯადოქარს.

გაოგნებულები ვიყავით. ისეთი შთაბეჭდილება შეგვექმნა, შემთხვევით ხომ არ გავიმარჯვეთ-თქო.

გიორგი შარაშიძე

ჯემალ ცერცვაძე ღმერთმა მოუვლინა ხელბურთს. მახსოვს, ლენინგრადში ჩატარდა ტურნირი, რომელზეც მან 51 ბურთი გაიტანა, რითაც შოკში ჩააგდო ხელბურთის სპეციალისტები და რასაკვირველია, მაყურებლებიც. ეს იყო ნამდვილი ფურორი. ტურნირის დასრულებისთანავე იგი სსრკ ნაკრების კანდიდატად დაასახელეს.

მართლაც რა საოცრებებს აკეთებდა მოედანზე, არადა მისთვის არავის არაფერი უსწავლებია.

თამაზ ანთაძე

როგორც მოთამაშემ, შემდეგ როგორც მსაჯმა უამრავი ხელბურთელი ვნახე მოედანზე, მაგრამ ჯემალ ცერცვაძის მსგავსს არ შევხვედრივარ. იგი განუმეორებელი გახლდათ.

თამაზ ჩხარტიშვილი

ნუგზარ ფოფხაძე,
იმედო ფხაკაძე,
დათო დანელია.

ჯემალ ცერცვაძე, იმედო ფხაკაძე.

ჯ. ცერცვაძის მსგავს ხელბურთელს აღარ შევხვედრივარ

რა თქმა უნდა, ჯემალ ცერცვაძე ჩვენს შორის გამორჩეული იყო. ახალგაზრდებს, ვისაც არ უნახავს ჯემალის თამაში რამდენჯერმე უკითხავთ ჩემთვის: მართლა ასეთი მაგარი იყო ცერცვაძე?

კი, მართლა ძალიან მაგარი იყო! და მართლაც თავისი დროის კი არა, მიმაჩნია, რომ მსოფლიო ხელბურთის ყველა დროის ერთ-ერთი უდიდესი ვარსკვლავია.

ჩემი სკოლელები დადიოდნენ ხელბურთზე. მათგან ვიცნობდი საქართველოსთვის ამ ახალ თამაშს და მომწონდა კიდეც, მაგრამ მე მოჭიდავე ვიყავი და სახეობის გამოცვლას არ ვაპირებდი.

თუმცა, 1959 წელს ასეთი რამ მოხდა: ტრამვაი-ტროლეიბუსების სამმართველოს დარბაზში, სადაც მოჭიდავეებიც ვვარჯიშობდით, ვიხილე ხელბურთის მატჩი და პირველად ჯემალ ცერცვაძის თამაში!

ეგ იყო და ეგ. ცერცვაძემ ისეთი შთაბეჭდილება დატოვა, რომ, ხელბურთელობა მომინდა და დაუყოვნებლივ გავხდი კიდეც!

პირველად ჯემალის მხარდამხარ 1961 წელს ვითამაშე. მაისში, სპორტის სასახლეში ორი მატჩი იყო უნგრეთის ნაკრებთან. მანდ არ მითამაშია, მაგრამ შემოდგომაზე, ხელბურთის სამშობლოს, დანიის ნაკრების წინააღმდეგ უკვე გუნდში ვიყავი. 1962 წელს საბჭოთა კავშირის პირველი ჩემპიონები გავხდით.

გასული საუკუნის 60-იან წლებში სახელბურთო მატჩებისას სპორტის სასახლეში ქომაგები სპეციალურად ჯემალის თამაშის სანახავად დადიოდნენ. მეტოქეებმა არ იცოდნენ, როგორ შეეჩერებინათ ქართველი ვირტუოზის შეტევები, მეკარეებს კი მისი ელვისებურად ნატყორცნი ბურთების აღება უჭირდათ. განუმეორებელია მის მიერ შესრულებული შვიდმეტრიანები, ხოლო მისი ხელუკუდმა დარტყმა სრულიად უნიკალური იყო და სხვისი შესრულებით არ მინახავს.

ჯემალს პირადად მოუგია არაერთი თამაში, მაგრამ, ელვარე ინდივიდუალიზმთან ერთად, ის გუნდური მოთამაშე და ძალიან კარგი პარტნიორიც გახლდათ. ცერცვაძე, ანზორ ექსეულიძე და მე ზედ მოედანზე, ექსპრომტად ვიგონებდით ხოლმე ორ, სამსვლიან კომბინაციებს.

ცერცვაძემ 1971 წლამდე ითამაშა თბილისის „ბურევესტნიკში“ და გუნდისთვის არაფერი დაუშურებია, თუმცა, მიმაჩნია, რომ საბჭოთა კავშირის ნაკრებში მას მეტისთვის უნდა მიეღწია. მიუხედავად იმისა, რომ

სსრკ ნაკრები. მარცხნიდან პირველი იმედო ფხაკაძე, მეხუთე - ბორის კოპალეიშვილი, მეშვიდე - ჯემალ ცერცვაძე, მეცხრე - ანზორ ექსეულიძე, მეთერთმეტე - ჯემალ აბაიშვილი.

ცერცვაძე სამი მსოფლიო ჩემპიონატის მონაწილეა, მის შესაძლებლობებს ნაკრების მწვრთნელები სრულად არ იყენებდნენ.

მერე და მერე, როდესაც ჯემალ ცერცვაძემ კარიერა დაასრულა, რამდენჯერმე შევსწრებივარ, როგორი დიდი პატივით ხვდებოდნენ მას უცხოელები.

შორს რომ არ წავიდე, 2017 წელს თბილისში, ჭაბუკთა მსოფლიო ჩემპიონატზე ჩამოსულმა ჰასან მუსტაფამ, ხელბურთის საერთაშორისო ფედერაციის პრეზიდენტმა, ჩამოსვლისთანავე ჯემალ ცერცვაძე ახსენა და მასთან შეხვედრა ითხოვა. ისინი ძველი მეგობრები არიან - ჯემალის დროს ჰასანი ეგვიპტის ნაკრებში თამაშობდა. აქაური მსოფლიო ჩემპიონატის დაჯილდოების ცერემონიალიც ერთად ჩაატარეს. დოქტორი მუსტაფა თან ახალგაზრდა მოთამაშეებს აცნობდა თავის მეგობარს - თქვენ იცით, ეს კაცი ვინაა, ვინც მედალი ჩამოგვიდათო?

გადაუჭარბებლად შემძლია ვთქვა - ცერცვაძის მსგავსი თავდამსხმელი ხელბურთში დღემდე არ მინახავს...

იმედო ფხაკაძე

ორიოდ სიტყვა იმედო ფხაკაძეზე

არ შემიძლია იმედო ფხაკაძის ლამაზი მოგონების შემდეგ, მასზეც არ ვთქვა რამდენიმე სიტყვა, მითუმეტეს, ეს გამოჩენილი ხელბურთელი ისეთი სპორტული ხასიათის პიროვნებაა, რომელიც ყოველთვის გამარჯვებისაკენ ისწრაფვის და მსურს მის ფაქიზ გულს ცოტათი მოვეაღერსო.

იმედო ფხაკაძე ხელბურთელ ვაჟთა თაობის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი, თავისი დროის საუკეთესო გარემარბი გახლავთ. წლების განმავლობაში იგი თბილისის „ბურევესტნიკისა“ და სსრკ ნაკრებში თამაშობდა, ჯ. ცერცვაძის მსგავსად სსრკ ორგზის ჩემპიონი, სამგზის ვერცხლისა და ბრინჯაოს პრიზიორია. მსოფლიო ორი ჩემპიონატის მონაწილე და მსოფლიო სტუდენტური თამაშების ჩემპიონი.

ხელბურთელის კარიერის დასრულების შემდეგ იყო თბილისის „ბურევესტნიკის“ მთავარი მწვრთნელი. მისი აღზრდილია ოლიმპიური ჩემპიონი ალექსანდრე ანპილოგოვი. წვრთნიდა იორდანისა და საქართველოს ნაკრებ გუნდებს, საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი, საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელი, საქართველოს ხელბურთის ფედერაციის ვიცე-პრეზიდენტი.

იმედომ სპორტული კარიერა ჭიდაობით დაიწყო. 17 წლამდე არაერთ ტურნირში ისახელა თავი. დიდ ხელბურთს მეგობრების რჩევით ეზიარა და მაშინვე იპოვა თავისი ადგილი. 1960 წელს საქართველოს ჭაბუკთა ნაკრების შემადგენლობაში თანატოლთა შორის სსრკ ჩემპიონი გახდა. „ბურევესტნიკის“ მწვრთნელმა გიორგი შარაშიძემ იგი გუნდში მიიწვია.

იმედო ფხაკაძე,
ჯემალ ცერცვაძე.

ზაალ სულაკაურის შარჟი
(ქვეყნდება პირველად)

შელეგია, არტურ რატიანიძე, ალექსანდრე ხუციშვილი...

1967 წელს ი. ფხაკაძემ ჯემალ ცერცვაძესთან ერთად მსოფლიო პირველობაზე იასპარეზა. 1968 წელს ალექსანდრე ხუციშვილთან ერთად მსოფლიოს სტუდენტური ჩემპიონატი მოიგო. 1972 წელს იმედო კარგ სპორტულ ფორმაში იყო, მაგრამ სსრკ ნაკრების მთავარმა მწვრთნელმა ანატოლი ევტუშენკომ მიუნჰენის ოლიმპიურ თამაშებზე არ წაიყვანა. განაწყენებულს ხელბურთიდან წასვლა უნდოდა, თუმცა „ბურევესტნიკის“ ახალი მწვრთნელის ჯანო ბაგრატიონის ხათრით კიდევ ორი სეზონი ითამაშა.

დიდ სპორტთან განშორების შემდეგ იმედო ფხაკაძე თბილისის „ბურევესტნიკს“ ჩაუდგა სათავეში. მისი ხელმძღვანელობით ჩვენმა ხელბურთელებმა 1975 წლის სსრკ ხალხთა სპარტაკიადაზე მესამე ადგილი დაიკავეს. ამ წლებში გამოჩნდა ა. ანპილოგოვი, რომლის დაოსტატებაში, როგორც უკვე აღინიშნა, ფხაკაძეს დიდი წვლილი მიუძღვის. ანპილოგოვი ოლიმპიური და მსოფლიო ჩემპიონი გახდა. იმედო ფხაკაძის აზრით „ბურევესტნიკის“ და სსრკ ნაკრების ლიდერი ახალი ტიპის მოთამაშე იყო. სწორედ მისი გამოჩენის შემდეგ დაიწყო ხელბურთში ორ მეტრზე მაღალი მოთამაშეების დაწინაურება.

ი. ფხაკაძე იხსენებს: „ხელბურთი მაშინ ახალი ხილი იყო, სსრკ პირველი ჩემპიონატი 1962 წელს გაიმართა - საინტერესოა, რომ ამ შეჯიბრებამდე თბილისში სპორტის სასახლე გაიხსნა. მის თაღებქვეშ პირველი სპორტული შეჯიბრება საქართველო - უნგრეთის ხელბურთელთა მატჩი იყო 1961 წლის 19 მაისს, რომელიც ჩვენებმა 17:15 მოიგეს, მეორე დღეს კი იმავე მეტოქეს 14:13 სძლიეს. თითოეულ ამ პაექრობას 10 ათასი მაყურებელი დაესწრო.

1962 წლის სსრკ პირველ ჩემპიონატში ოთხი მოგებითა და სამი ფრეთი პირველ ადგილზე ვიყავით. ბოლო მატჩში კაუნასის „სპორტჰალეში“ მასპინძელთა გუნდს, რომელიც მოგების შემთხვევაში თავად ხდებოდა ჩემპიონი, დავუზავდით -17:17 და ოქროს მედლები მოვიპოვეთ. მომდევნო წელს მესამეზე გავედით, 1964 წელს კი მეორედ გავხდით ჩემპიონები. ბოლო ტურის წინ აქაც წაუგებლები ვიყავით (9 მოგება, 1 ფრე), მაგრამ ზაპოროჟიეს „ალუმინ-სტროი“ ერთი ქულით ჩამოგვრჩებოდა. ბოლო ტურში კონკურენტს 25:17 ვაჯობეთ“.

გიორგი შარაშიძეს მართლაც უძლიერესი შემადგენლობა ჰყავდა: ჯემალ ცერცვაძე, თამაზ ანთაძე, იმედო ფხაკაძე, ჯემალ აბაიშვილი, ანზორ ექსეულიძე, ჯანო ბაგრატიონი, გარი მაჭავარიანი, ლერი კარტოზია, ბორის კოპალეიშვილი, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, ილია

ი. ფხაკაძე „ბურევესტნიკიდან“ წამოსვლის შემდეგაც ხელბურთში დარჩა. ფაქტობრივად მთელი ცხოვრება აქ არის. ჯერ სახელმწიფო მწვრთნელი იყო. 1976 წელს რამდენიმე თვით იორდანიაში მიავლინეს. ამ ქვეყნის ნაკრებმა მისი ხელმძღვანელობით არაბულ თამაშებში მესამე ადგილი დაიკავა, შემდეგ ორი წელი მაღიში იყო. ერთ ხანს სპორტის სამინისტროში ეკონომისტად, შემდეგ სასპორტო სკოლის დირექტორად იმუშავა. 2008 წელს ცოტა ხნით საქართველოს ნაკრების მწვრთნელად დანიშნეს და იმ პერიოდში ჩელენჯტროფი მოიგო, შემდეგ კი საქართველოს ხელბურთის ფედერაციის ვიცე-პრეზიდენტი გახდა. მოკლედ, იმედო ფხაკაძე მთელი ცხოვრება ხელბურთშია, რადგან უმისოდ არ შეუძლია.

მკითხველს მსურს შევთავაზო იმედო ფხაკაძის ფოტო, რომელიც გასული საუკუნის სამოციან წლებში გამოქვეყნდა იმ დროინდელ პოპულარულ რუსულ ჟურნალში „სპორტივნიე იგრი“. იმედო ფხაკაძე უტევს ფინეთის ნაკრების კარს მსოფლიო პირველობის შესარჩევ შეხვედრაში. ამ თამაშში, რომელიც მაშინდელ ლენინგრადში გაიმართა, იმედომ მეტოქეს გაუტანა ხუთი ბურთი. ფოტოს ისეთი შთამბეჭდავი წარწერა ახლავს, რომ არ ჩავთვალე საჭიროდ მეთარგმნა.

„Тбилисский студент Имено Пхакадзе – лучший в советском гандболе правый крайний нападающий. Незаурядная смелость, огневой темперамент, завидная координация движений при выполнении сложнейших бросков отличает этого мастера нападения. „Конек“ Пхакадзе неожиданные и вместе с тем безошибочные броски в падении, а также с отклонением корпуса“.

დემიკო ლოლაძე

ბედმა წამდვილად გამიღიმა

ვთვლი, რომ საოცრად გამიღიმა ბედმა, რადგანაც შემახვედრა კაცს, რომლის სახელი და გვარი ჯემალ ცერცვაძე გახლდათ. 1964 წელს მივედი „ბურევესტნიკის“ ხელბურთელთა გუნდში, სადაც „დავიდოვიჩი“ საოცრებებს ახდენდა.

ბედნიერია თაობა, ვინც სპორტის სასახლეში თვალს ადევნებდა ხელბურთის ამ ჯადოქრის თამაშს. ჯემალ ცირკი-ცირკი, მოაწყვე ცირკი, გუგუნებდა არენა, როცა ჯემალი შვიდმეტრიან ნიშნულთან დგებოდა, ბურთი საოცრად მსუბუქად ეჭირა თავის ვეება ტორში (არადა ქეიფში ხშირად გვინახავს როგორ იღებდა იგი ერთი ხელით შამპანურის ორ ერთმანეთთან დადგმულ ბოთლს). თითქმის ყოველთვის,

მეკარე ხტებოდა ერთ მხარეს, ბურთი კი შეგორდებოდა მეორე მხარეს.

დღეს ბევრს ლაპარაკობენ იმაზე, რომ წარსულში მოასპარეზე სპორტსმენები მოქმედ სპორტსმენებს კონკურენციას ვერ გაუწევნო. დარწმუნებული ვარ, რომ ჯემალი დღესაც მსოფლიო ხელბურთის უპირველესი ლიდერი იქნებოდა. მახსენდება ერთი შემთხვევა: სსრკ ნაკრების მწვრთნელი ევტუშენკო ქართველებზე არ გიჟდებოდა, მათ შორის არც ცერცვაძეზე. გუნდი საერთაშორისო თამაშებისთვის ემზადებოდა, ევტუშენკომ ჯემალი პირველ გუნდში არ ათამაშა, მზად არა ხარო და მეორეში დააყენა. ცერცვაძე ვერ გააჩერეს, 10-ზე მეტი ბურთი გაუტანა პირველ გუნდს და კიდევ ერთხელ დაამტკიცა, რომ ის ნაკრების უძლიერესი მოთამაშე იყო. ის საოცარი პოპულარობით და პატივისცემით სარგებლობდა ხელბურთის საერთაშორისო ფედერაციაში.

შემთხვევითი არ იყო ის, რომ ფედერაციის პრეზიდენტმა ეგვიპტელმა ჰუსეინმა 120 ათასი დოლარის ღირებულების ინვენტარი გამოუგზავნა საჩუქრად ჯემალის მიერ დაარსებულ გლდანის ოლიმპიური რეზერვების ხელბურთის სპეციალიზებულ სკოლას, რომელიც დღეს მის სახელს ატარებს.

ჯემალი არა მარტო გენიალური სპორტსმენი იყო, არამედ ჩვეულებრივ ყოფით ცხოვრებაშიც გამორჩეული პიროვნება გახლდათ, სამეგობროს აღიარებული ლიდერი და დიდებული ოჯახის წინამძღოლი.

სანამ იარსებებს ქართული სპორტი, ერის მეხსიერებაში სამუდამოდ იქნება ხსოვნა ამ არაჩვეულებრივი კაცის.

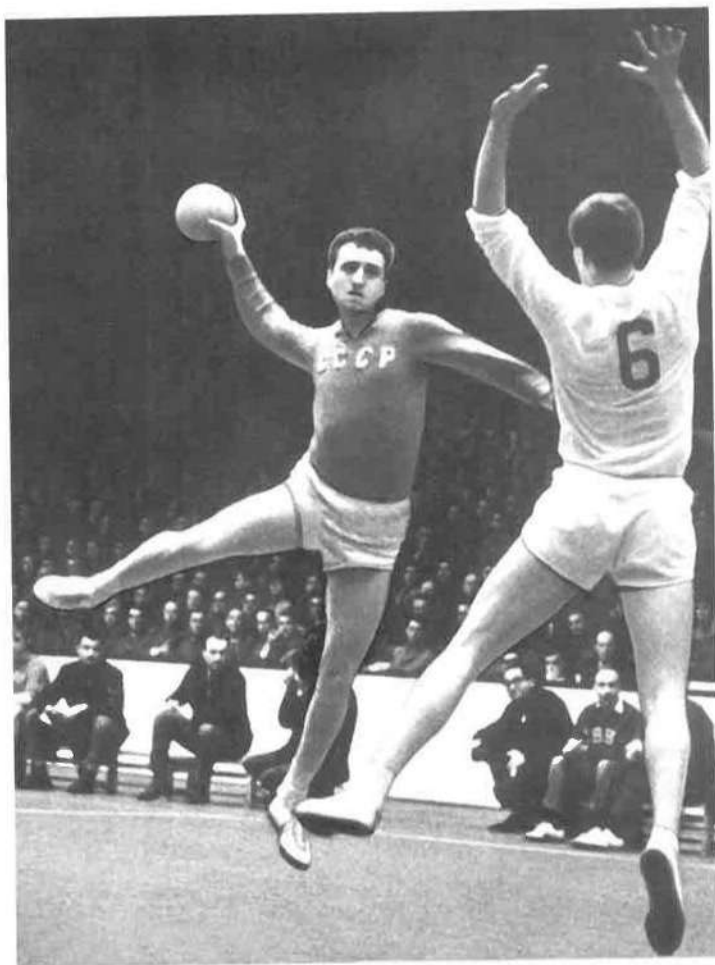
მამუკა სხიერელი

1962 წ. სსრკ ჩემპიონი - თბილისის „ბურევესტნიკი“.

თეიმურაზ ზარდალიშვილი, ჯემალ აბაიშვილი, იმედო ფხაკაძე, არტურ რატიანიძე, ლერი კარტოზია; დგანან: თამაზ ანთაძე, ჯემალ ცერცვაძე, გიორგი შარაშიძე, ანზორ ექსეულიძე, ილია შელეგია, გარი მაჭავარიანი, ბორის კოპალეიშვილი.

შვედეთში ჯემალ ცერცვაძეს
„კრისტალური ტექნიკის ფორვარდი“ უწოდეს.

ჯემალ ცერცვაძე-გამორჩეული მეგობარი

ჩემი სამსახურეობრივი საქმიანობის გამო, მთელი 50 წლის განმავლობაში, ახლო ურთიერთობა მქონდა ჩვენს სახელოვან სპორტსმენებთან და სპორტის ფუნქციონერებთან, ბევრ მათგანთან კი წლების განმავლობაში ვმეგობრობდი კიდევ. ახლა, ამ წერილის წერისას, ძალიან თბილად მახსენდება გიორგი მერკვილაძე, გაიოზ ჯეჯელავა, სულიკო თორთლაძე, კარლო ხურციძე, ნიაზ მიაფშიპა, ანდრო ზაზროვეი, ვოვა ელოშვილი, ორივე მიშა მესხი, სერგო კოტრიკაძე, ავთო ჭკუასელი, გივი ჩოხელი, მიხეილ კაკაბაძე, ნოდარ გუგუშვილი, გურამ მინაშვილი, ლევან ჩხიკვაძე, თეიმურაზ კაკულია, კარლო ყრუაშვილი, ზურაბ მაისურაძე, ნიკა ამირეჯიბი, თამაზ ანთაძე... ღმერთო ჩემო, რამდენი არიან გარდაცვლილები, უნდა შევწყვიტო ჩამოთვლა. განსაკუთრებით გამოვყოფ ჩემს მეგობრობას უდიდეს სპორტსმენთან და პიროვნებისათან ჯემალ ცერცვაძესთან. თუ რამხელა ხელბურთელი იყო ჯემალი, წინამდებარე წიგნში ბევრი იქნება დაწერილი და ამაზედ აღარ შევჩერდები. გავიხსენებ მხოლოდ რამდენიმე დეტალს მისი პიროვნების ნაწილობრივ წარმოსაჩენად მაინც. ყველა თაობის სპორტსმენებს თავიანთი ლიდერი ჰყავდათ და ცხოვრებაში ეიმედებოდათ მათი, ასეთები იყვნენ პირველ რიგში ბორის პაიჭაძე, გივი კარტოზია და

ჯემალ ცერცვაძე, რადგან ეს პიროვნებები გამოირჩეოდნენ მაღალი ადამიანური თვისებებით, მოყვასისადმი თანადგომის განსაკუთრებული ნიჭით და საზოგადოების უსაზღვრო სიყვარულით. ძალიან, ძალიან ბევრი კეთილი საქმე აქვთ გაკეთებული ამ დიდ კაცებს როგორც სამშობლოსთვის, ასევე თავიანთი ახლობლებისთვის. ცხადია, არ არის აუცილებელი მათი ჩამოთვლა. ზოგიერთი შტრიხი ჯემალის წარმოსაჩენად. ჩვენ ხშირად გვიწევდა საბჭოთა კავშირის ქალაქებში მივლინებები, როგორც წესი, ვცხოვრობდით სასტუმროს ერთ ნომერში. სპორტის გარდა საინტერესო საუბრები გამოგვდიოდა სხვადასხვა თემებზე. ჯემალს ყოველთვის თან დაჰქონდა „ვეფხისტყაოსანი“, მე გალაკტიონის ლექსების კრებული, გვიან ღამემდე ვუკითხავდით ერთმანეთს, ჩვენებურად „ვარჩევდით“ წაკითხულს, ვკამათობდით კიდევ. ეს ყველაფერი საინტერესო იყო. სიცოცხლის ბოლო წლებში, ჯემალი საქართველოს ისტორიამ გაიტაცა,

„ფეხბურთის კარუზო“

და

„ხელბურთის პელე“

ბორის პაიჭაძე

და

ჯემალ ცერცვაძე.

ზედმიწევნით შეისწავლა ქართველი მეფეების, წმინდანების, მხედართმთავრების ბიოგრაფიები და ამ ცოდნას წარმატებით იყენებდა თამადობის დროს (უყვარდა თამადობა), ისე გატაცებით ლაპარაკობდა, რომ მეინახეებს თითქმის არ გვალეზინებდა ხმას. ეს გვიან იყო. მანამდე კი - ჯემალ ცერცვაძე, აქტიური სპორტისათვის თავის დანებების შემდეგ, მაშინდელი განათლების მინისტრის მოადგილის, ბატონ ნუგზარ ფოფხაძის ინიციატივით, დაინიშნა ხელბურთის ოლიმპიური რეზერვების სკოლის დირექტორად. სახელმწიფოს თანხებით და უწინარესად ჯემალ ცერცვაძის მეგობრების დიდი მატერიალური და ფინანსური დახმარებით, გლდანში აშენდა ხელბურთის უნიკალური, მრავალმოედნიანი ბაზა. იმხანად აღნიშნული სკოლა საბჭოთა კავშირის მასშტაბით, ერთ-ერთი გამორჩეული იყო თავისი ინფრასტრუქტურით და მაღალი სპორტული შედეგებით, თავად ჯემალს კი, დიდი პატივისცემით მასპინძლობდნენ ყველა მოკავშირე რესპუბლიკებში და არა მხოლოდ - საზღვარგარეთაც. მახსენდება ერთი საინტერესო შემთხვევა. დიდი ჭაბუა ამირეჯიბის ვაჟი ირაკლი (გმირულად დაიღუპა აფხაზეთის ომში) მოსწავლე ფრენბურთელთა ნაკრები გუნდის კაპიტანი იყო. იმ დროს გუნდში ძირითად ბირთვს ეროვნებით არაქართველები შეადგენდნენ. ნაკრების წევრებს არ მოსწონდათ კაპიტნის „ზედმეტი სიმკაცრე“ და საკავშირო სპარტაკიადაზე წასვლის წინ, ბოიკოტი გამოუცხადეს მას. იძულებული გავხდით, ირაკლი გაგვეშვა გუნდიდან. ბატონმა ჭაბუამ გვთხოვა მიგვეხედა ირაკლისთვის (წარმატებული მოსწავლე-სპორტსმენები შეღავათით სარგებლობდნენ უმაღლეს სასწავლებლებში მისაღები გამოცდების დროს). ეს საქმე ჯემალმა ითავა, აიყვანა ხელბურთელთა ნაკრებ გუნდში ირაკლი და ძალიან მოკლე დროში სპეციალური ვარჯიშებით იგი ხელბურთელთა ნაკრები გუნდის მეკარე გახდა და ტაშკენტში

დათო კვინიკაძე, ოთარ გაბელია, ალექსანდრე ჩივაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

თავიანთ საქმიანობაში წარმატებულები, საზოგადოებისათვის ცნობილები და აწუხებდათ არასრულფასოვნების კომპლექსი. ასეა ყოველ დროს. ვერ გაათავისუფლეს ჯემალი სამსახურიდან. სამაგიეროდ ის მოგვიანებით მაგრად გაწირეს უჯიშო ნაციონალებმა. ჯერ იყო და წაართვეს კერძო ბიზნესის დიდი ნაწილი, შემდეგ კი სკოლის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა და სულ სხვა მიზნით დაიწყეს მისი გამოყენება. ძალიან უჭირდა ჯემალს ამ მდგომარეობის გადატანა, მაგრამ მაინც ახერხებდა სათანადო მორალური თუ ფინანსური მხარდაჭერა გაეწია ახლობლებისათვის ჭირსა თუ ლხინში. ჯემალ ცერცვაძე განსაკუთრებულად გამორჩეული პიროვნება გახლდათ და ამიტომაც შეეძლო წარმატებით შეეხამებინა ერთმანეთთან ოჯახური ცხოვრება, სამსახურეობრივი საქმიანობა და მეგობრებთან ურთიერთობა. არ შეიძლება არ ვთქვა, რომ ჩვენ, მის მეგობრებს, ძალიან თბილი დამოკიდებულება გვქონდა მის ოჯახთან - მშვენიერ ქალბატონებთან, მეუღლესთან გუგულისთან და შვილთან ეკასთან. ეს პროცესი დღესაც გრძელდება, რაც უწინარესად სწორედ მათი დამსახურებაა. ეკ, სამწუხაროდ ჯემალ ცერცვაძის პორტრეტის სრულად წარმოსაჩენად საქვეყნოდ ყველაფერს ვერ დაწერს კაცი, არ ჯდება ეს წიგნის ფორმატში.

ღმერთმა გაანათლოს მისი სული.

მოსწავლეთა სპარტაკიადაზეც იასპარეზა. ბევრ თქვენგანს კარგად ახსოვს, რომ 80-იან წლებში (ადრეც ხდებოდა) დაიწყო თანამდებობებზე მყოფი ვეტერანი სპორტსმენების მასობრივი გათავისუფლება - ბორის პაიჭაძე, გივი კარტოზია, ვახტანგ ბალავაძე, ავთანდილ კორინთელი, ნოდარ ახალკაცი, ლევან სანაძე, სერგო ჯაიანი და ბევრი სხვა. ძირითადი მიზეზი გახლდათ ის, რომ ეს პატივცემული ადამიანები, ძალიან დიდი ავტორიტეტითა და სიყვარულით სარგებლობდნენ ხალხში, რასაც ხელისუფლება ხშირ შემთხვევაში სახიფათო მოვლენად მიიჩნევოდა. ეს მარტო სპორტში არ ხდებოდა. იყო მეორე მიზეზიც, ამის ჩამდენი პირები მაღალ თანამდებობებზე მოსვლამდე, არ იყვნენ

დათო კვინიკაძე

სსრკ ნაკრები. -მარცხნიდან პირველი ჯემალ აბაიშვილი, მეხუთე - გარი მაჭავარიანი, მეექვსე - ლერი კარტოზია; დგანან: ანზორ ექსეულიძე, ბორის კოპალეიშვილი, ჯანო ბაგრატიონი, ?, ჯემალ ცერცვაძე, თამაზ ანთაძე.

არ მოგნონთ?, რვა ქართველი ნაკრებში.

იმედო ფხაკაძეს ალბათ სურდო ჰქონდა, თორემ ისიც ფოტოზე აღმოჩნდებოდა.

ლეგენდა კაცი

ვამაყობ, რომ პირადად ვიცნობდი და ვმეგობრობდი ხელბურთის ლეგენდა კაცთან - ჯემალ ცერცვაძესთან. ის გახლდათ სპორტის ამ სახეობის კაშკაშა ვარსკვლავი, რომელმაც უდიდესი ღვაწლი დასდო ქართული ხელბურთის განვითარებას.

მიუხედავად იმისა, რომ საკმაოდ პერსპექტიული კალათბურთელი იყო, ხელბურთში იპოვა საკუთარი თავი და მსოფლიოში ერთ-ერთი წარმატებული სპორტსმენის სახელი მოიხვეჭა.

1958 წელს 19 წლის ჯემალი სსრკ ნაკრებში მიიწვიეს. მაშინ ხელბურთს 11 x 11-ზე თამაშობდნენ. პირველი საერთაშორისო შეხვედრა კი 1959 წელს ჩაატარა პოლონეთის გუნდის წინააღმდეგ.

ჯ. ცერცვაძემ სსრკ ნაკრებში (7 x 7-ზე) პირველად 1961 წლის დასაწყისში მოსინჯა ძალები, როცა მსოფლიო ჩემპიონატის შესარჩევ შეხვედრაში რუმინელებთან მოუწია გამოსვლა. პირველი შეხვედრა მოსკოვში გაიმართა, რომელშიც მასპინძლებმა სამბურთიანი სხვაობით (12:9) გაიმარჯვეს. ბუქარესტში კი რუმინელებმა ხუთი ბურთის სხვაობით იმარჯვეს. ორივე შეხვედრაში საუკეთესო ქართველი ხელბურთელი იყო, რომელმაც 12 ბურთი გაიტანა მეტოქის კარში. სსრკ ნაკრები მსოფლიო ჩემპიონატის მიღმა დარჩა, რუმინელები კი მსოფლიო ჩემპიონები გახდნენ..

ჯემალ ცერცვაძე, როგორც გამორჩეული ხელბურთელი იყო, ასევე გამორჩეული გახლდათ ადამიანური თვისებებით. მის ირგვლივ იყო უდიდესი სამეგობრო წრე, რომელთა გარეშეც ვერ წარმოედგინა ცხოვრება.

აქტიური სპორტიდან წასვლის შემდეგ მან ხელი მიჰყო მოზარდი ხელბურთელების აღზრდის საქმეს და პირველმა საბჭოთა სპორტის ისტორიაში დააარსა ხელბურთის სპეციალიზებული სპორტული სკოლა, რომელიც დღეს მის სახელს ატარებს.

ღმერთმა უმრავლეს საქართველოს ჯემალ ცერცვაძისნაირი დიდებული სპორტსმენი და ადამიანი, რომელზეც გულწრფელად იტყვიან - კაცური კაცი.

გურამ მაგანია

ჯემალ ცერცვაძე,
გურამ მაგანია,
ჯანო ბაგრატიონი.

ლეგენდარული ჯემალ ცერცვაძე

საბედნიეროდ, ისე მოხდა, რომ ცხოვრებამ არაერთ ისეთ ადამიანთან შემახვედრა, რასაც ადრე- სკოლის მოწაფე ნამდვილად ვერ წარმოვიდგენდი...

მათ შორისაა ლეგენდარული ხელბურთელი ჯემალ ცერცვაძე. მეხსიერებაში ღრმად აღიბეჭდა მისი დაუვიწყარი, ტრიუმფალური თამაშები თავის ბრწყინვალე გუნდთან ერთად.

ბატონი ჯემალი გამაცნო ჩემმა ძვირფასმა თენგიზ გაზდელიანმა. ისინი ხომ განუყოფელი მეგობრები იყვნენ სპორტშიც და ცხოვრებაშიც. ხშირად ვხვდებოდით ერთმანეთს, მეტწილად ლხინში, სუფრასთან. კარგად მახსოვს დიდი სპორტსმენის თამადობაც, გულიდან ამოსული სადღეგრძელოები, მისი დამოკიდებულება ადამიანებისადმი, სამშობლოსადმი, რომელიც დიდად ასახელა.

ერთხელ ლეჩხუმში მოგვიწია ერთად ყოფნა ახლობელი ადამიანების გარემოცვაში. იგი ვერ ფარავდა აღფრთოვანებას იმის გამო, რომ ლადო ასათიანის მშობლიურ მხარეში ვიმყოფებოდით... ხარობდა იქაურობის სილამაზით... ვიხსენებდით პოეტის ცნობილ ლექსს:

„რა კარგი იყო ბარდნალა
ბარდნალელების ბორანი,
ვარდებიანი ბარდნარი,
ბულბულთა ნაამბორალი...“

ბუნებრივია, ქართველებს გვაქვს საფუძველი ვიამაყოთ ერის მრავალსაუკუნოვანი წარსულის საუკეთესო გამოვლინებებით, დიდებული პიროვნებებით, მოღვაწეებით,

დღემდე ჯემალ ცერცვაძის ღვაწლის შესახებ ბევრი თქმულა და ითქმება მომავალშიც. მეც, მრავალ ადამიანთან ერთად სიამოვნებით ვიტყვი, რომ ჯემალ ცერცვაძე იყო ერის ნიჭიერების ერთ-ერთი ელვარე გამოხატულება და მშვენება მეოცე საუკუნის საქართველოსი!

ვალერი ასათიანი

ქართული სპორტის
თვალსაჩინო წარმომადგენლები:
გურამ სალარაძე,
მურთაზ ხურცილავა,
ჯემალ ცერცვაძე.

დავით გობეჯიშვილი, ჯემალ ცერცვაძე, თემურ ხუბულური, გურამ საღარაძე, ვახტანგ ვეფხვაძე, ვლადიმერ ბარქაია, ამირან სხიერელი.

ხელბურთის უპირველესი ვარსკვლავი

ხელბურთის უპირველესი ვარსკვლავი ჯემალ ცერცვაძე შორეულ ორმოცდაათიან წლებში გავიცანი, როდესაც გამოვდიოდი ტონოს საკალათბურთო გუნდში, სადაც ჩემთან ერთად იყვნენ თამაზ ბოკუჩავა, კახა ჭანუყვაძე, ბესო ჯუღელი, სამწუხაროდ ყველას ვეღარ ვიხსენებ. 1958 წელს ვგონებ სარატოვში უნდა გამართულიყო „ნორჩ დინამოელთა“ საკავშირო შეჯიბრება და გადამიყვანეს თბილისის ამ გუნდში, რომელსაც ლეგენდარული ოთარ ქორქია ედგა სათავეში. სწორედ მან შემოიტანა გუნდის ვარჯიშების ჩატარება ჯაზური მუსიკის თანხლებით, რაც იმ დროს ახალი ხილი იყო. რამდენიმე თვე ვივარჯიშე მათთან და რადგანაც საკავშირო შეჯიბრებაზე რაღაც მიზეზით წასვლა არ მოხერხდა, ისევ ტონოში დავბრუნდი.

სწორედ კალათბურთმა გამაცნო ჯემალი, თუმცა შემდგომ იგი უკვე ხელბურთში გადავიდა და როდესაც ჩვენ „დინამოს“ სტადიონის დარბაზში ვვარჯიშობდით, „ბურევესტნიკის“ მოთამაშეებს ვხვდებოდით, ან ჩვენამდე ან ჩვენ შემდეგ უნდა ევარჯიშათ. ჯემალის გარდა მახსოვს მეკარე ჯემალ აბაიშვილი, ანზორ ექსეულიძე. თუ მეხსიერება არ მღალატობს, გუნდს მაშინ ჯ. აბაიშვილის მამა ავარჯიშებდა. შემდეგ მას გიორგი შარაშიძე მიემატა და ბოლოს კი მას დარჩა ბურთი და მოედანი.

ჩემი აზრით „ბურევესტნიკში“ ისეთი მოთამაშეები იყვნენ, რომლებსაც სულაც არ სჭირდებოდათ მწვრთნელი, არადა სწორედ მათი დამსახურება გახლდათ, რომ ერთ პერიოდში შარაშიძე სსრკ ნაკრების ერთ-ერთი თავკაცი და სსრკ დამსახურებული მწვრთნელიც გახდა.

ჯემალ ცერცვაძემ გადატრიალება მოახდინა ხელბურთში, მან ისე გაითქვა სახელი, რომ მსოფლიოს ერთ-ერთი საუკეთესო ხელბურთელი გახდა. მაყურებელი ხომ მის სანახავად დადიოდა სპორტის სასახლეში, და არა მარტო თბილისში... მან ქართველ გულშემატკივრებს ენით აუწერელი სიამოვნება მიანიჭა. ხელბურთის შეხვედრაზე შესასვლელი ბილეთის შოვნა ერთობ დიდი პრობლემა გახლდათ და ეს სწორედ ჯ. ცერცვაძესთან იყო დაკავშირებული.

ჯემალ ცერცვაძესთან ურთიერთობა მის სიცოცხლის ბოლომდე მქონდა, როდესაც მეგობრულ შეხვედრებზე ვხვდებოდით, ვგრძნობდით, რომ ერთმანეთის ხილვა მუდამ გვსიამოვნებდა.

ვახტანგ ვეფხვაძე

ჯემალ ცერცვაძე, ვახტანგ ვეფხვაძე.

კაცი, რომელსაც დავიწყება არ უწერია

რატომღაც მიჩნეულია, რომ ქართველები განსაკუთრებით ძლიერნი ორთაბრძოლებში ვართ. მართლაც მთელ რიგ ფალავანთა, ძიუდოისტთა და ძალოსანთა მიერ უმაღლესი რანგის ტურნირებზე მოპოვებული მედლები თითქოს ადასტურებს აღნიშნული მოსაზრების საფუძვლიანობას (ვახტანგ ბალავაძე, მიუხედავად იმისა, რომ ოლიმპიურ „ოქროს“ ვერ შეწვდა, სპორტულ სამყაროში „ჭიდაობის პროფესორად“ დამკვიდრდა), ხოლო პლანეტის ყველაზე ღონიერი თანამედროვე ადამიანი ლაშა ტალახაძეა, მაგრამ რა ვუყოთ იმ ფაქტს, რომ სათამაშო სახეობებში უფრო მეტი საპატიო ზედმეტი სახელი დავიმსახურეთ.

საილუსტრაციოდ „ფეხბურთის კარუზოს“ (ბორის პაიჭაძე,) „მტკვრისპირელი გარინჩას“ (მიხეილ მესხი) და „პტიცას“ (ვლადიმერ უგრეხელიძე) დასახელებაც კი კმარა, მაგრამ ამ კაშკაშა თანავარსკვლავედშიც კი გამორჩეული შარავანდედი ადგას „ხელბურთის პელედ“ აღიარებულ ჯემალ ცერცვაძეს, რომელიც დაახლოებით ნახევარი საუკუნის წინათ სარბიელზე ისეთ სპექტაკლებს დგამდა, დღესაც უდიდესი რუდუნებით რომ იხსენებს გულშემატკივარი.

თამაზ ანთაძე, ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ცერცვაძე, ჯანო ბაგრატიონი მეტოქის კარის მისადგომებთან.

ჯერ მარტო ის ეპიზოდები რად ღირდა, ეს თხემით ტერფამდე ქალაქელი კაცი თავისი ღონიერი მარჯვენით დაუფლებულ ბურთს, მეტოქის კარისკენ ზურგით მდგომი, ავაზისებურ ნახტომში რომ მიუჩენდა ადგილს გაწბილებული მოწინააღმდეგის კარის ბადეში.

ჯემალ ცერცვაძე მსოფლიო მაშტაბის პიროვნება იყო და თითქოს განსაკუთრებულ წარდგენას არ საჭიროებს, მაგრამ მომავალმა თაობებმა აუცილებლად უნდა იცოდნენ, როგორი საამაყო წინამორბედი ჰყავდათ.

დიახ, ჯემალის ღირსების არსი გახლდათ ოჯახის, მეგობართა და სამშობლოს გამძაფრებული და უანგარო სიყვარული, რომელსაც უშურველად გასცემდა და სანაცვლოდ არაფერს ითხოვდა.

მართალია, მას დიდ თანამდებობებზე არ უმუშავია, მაგრამ იცოდა, რომ თანამდებობა დროებითი და წარმავალია. სამაგიეროდ, კაცურად იცხოვრა, კაცობა კი მარადიული და უკვდავია, სანამ კაცობრიობა იარსებებს.

სწორედ ამიტომ გზა, რომელიც შესანიშნავმა მამულიშვილმა განვლო, სამაგალითოა თითოეული ჩვენთაგანისათვის. ეს ის გზაა, რომელიც სავსე იყო სირთულეებით, წარმატებებით, ბედნიერებით, სიკეთით, სიყვარულით, ვაჟკაცობითა და უდიდესი პატრიოტიზმით.

შეიძლება ვინმემ ჩათვალოს, ჯემალ ცერცვაძე ხომ ისეთი გამოჩენილი ხელბურთელი იყო, რომ მსოფლიომ აღიარა და ახალი რაღა უნდა ითქვას მისი სპორტული ცხოვრების შესახებო, მაგრამ ისევ და ისევ მომავალი თაობებისათვის ვიმეორებთ: იგი იყო სპორტის რაინდი, სპორტის საპატიო ოსტატი, სსრ კავშირის ნაკრები გუნდის წევრი, საბჭოთა კავშირის ორგზის ჩემპიონი, აგრეთვე ვერცხლისა და ბრინჯაოს პრიზიორი.

იგი სპორტის საყვარელ სახეობას „ბურევესტიკიდან“ წასვლის შემდეგაც არ ჩამოშორებია - იყო საქართველოს ხელბურთის ფედერაციის მუდმივი წევრი და მშობლიური გუნდის თავკაცი წლების განმავლობაში.

ჯემალს უდიდესი წვლილი მიუძღვის გლდანის სპორტული დარბაზის აშენებაში, სადაც გაიხსნა ხელბურთის სპეციალიზებული სკოლა და აღიზარდა უამრავი დაოსტატებული ხელბურთელი, დღემდე რომ იცავს საქართველოს ღირსებას. აღსანიშნავია, რომ მთავრობის გადაწყვეტილებით სკოლას ჯემალ ცერცვაძის სახელი მიენიჭა.

ჯემალ ცერცვაძის მორიგი ჯილდო

ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ცერცვაძე, ბორის კოპალეიშვილი, თეიმურაზ ზარდალიშვილი.

მისი კარიერის გვირგვინს წარმოადგენდა ხელბურთის საერთაშორისო ფედერაციის მიერ, სასწაულ-მოქმედი შეტევებისა და გოლეადორობის გათვალისწინებით, ჯემალის საუკეთესო თავდამსხმელად აღიარება და „ხელბურთის პელედ“ მონათვლა, ხოლო ჯილდოდ - სპეციალური პრიზის გადაცემა, რომელ პრიზშიც სასიამოვნოდ გამოიყურებოდა ხელის თითებში დაჭერილი მსოფლიო გლობუსი ხელბურთის ბურთის ნაცვლად.

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ეს საუკეთესო ადამიანური თვისებებით შემკული პიროვნება, ყმაწვილკაცობიდან მოყოლებული, თავდახრილი, მოკრძალებითა და ერთგულებით ემსახურებოდა დასახულ მიზნებს. მან საკმაოდ საინტერესოდ განვლილ ცხოვრების გზაზე ბევრი ტკბილ-მწარე დღე გამოიარა, ბევრი კარგიც ნახა და ბევრი სირთულეც, მაგრამ მშობელი მიწისათვის არასოდეს უღალატია.

?, ?, გარი მაჭავარიანი, ბორის კოპალეიშვილი, ჯემალ ნიკურაძე, ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ზაქარიძე, ალიკო კიკაბიძე, ლევან იაშვილი, ლერი კარტოზია, ჯემალ ცერცვაძე.

ჯემალი იმიტომ კი არ ცოცხლობდა, რომ თავის თავზე ეზრუნა, არამედ იმ სიყვარულის ნიშნად, რომელიც უამრავი მოყვასის მიმართ გააჩნდა.

ჩვენი თაობა ნამდვილად ბედნიერია, ასეთი ჩინებული სპორტსმენისა და პიროვნების თანამედროვეობა რომ ხვდა პატივად.

ალბათ, ამიტომაც ვაძლევ თავს უფლებას, ორიოდ სიტყვით ჩვენი ნახევარსაუკუნოვანი (ალბათ, ცოტა უფრო მეტიც) მეგობრობისა და უხინჯო ურთიერთობების თემასაც შევეხო.

უპირველესად, უნდა ითქვას, რომ ჯემალ ცერცვაძე რაინდი გახლდათ. დიახ, სწორედ ეს სიტყვა მიესადაგება ზედმიწევნით მის პერსონას - თავისი ქვეყნისა და ხალხის უზადო მოსიყვარულეს, უღალატო მეგობარსა და თანამგრძნობს, სანიმუშო მეოჯახეს.

გულწრფელად მენანება ის ხალხი, ვისაც ხანგრძლივი დრო არ გაუტარებია ჯემალ ცერცვაძესთან, ვისაც მისი სითბო და ყურადღება მოჰკლებია, მოყვასისადმი მისი უანგარო სიყვარულის საპასუხოდ უსაზღვრო ერთგულება მისადმიც არ გამოუჩენია. ის ხომ ყოველთვის მზად იყო, გაეხადა პერანგი და სხვისთვის ჩაეცმია. ის ხომ არ იტყოდა იმას, რაც არ უნდა ეთქვა.

მოკლედ, ახალსკოლადამთავრებული გამოძი-
მახეს თბილისში და მოსწავლეთა საკავშირო სპარ-
ტაკიადაზე სათამაშოდ ჩამრიცხეს ამიერკავკასიის
რკინიგზელთა საკალათბურთო ნაკრებ გუნდში.

იმ დროს ხელბურთელთა უმეტესობა ყოფილი
კალათბურთელი გახლდათ და სპარტაკიადიდან
დაბრუნებულმა მეც გადავწყვიტე ძალები ხელ-
ბურთში მომესინჯა. მალევე ჯერ „ბურევესტნიკის“,
ხოლო შემდეგ საქართველოს ნაკრების წევრი
გავხდი.

ჩემთვის ეს იყო უმნიშვნელოვანესი ნაბიჯი,
რადგან 60-70 - იან წლებში იმ გუნდში მომიწია
თამაში, სადაც ხელბურთის შემდეგი კორიფეები
ბრწყინავდნენ: ჯემალ ცერცვაძე, ჯემალ აბაიშვილი,
იმედო ფხაკაძე, ანზორ ექსელიძე, ჯანო ბაგ-
რატიონი, თამაზ ანთაძე, ლერი კარტოზია, სხვები.
მათ შვილივით მიმიღეს და უამრავი ცხოვ-
რებისეული გაკვეთილით გამამდიდრეს.

ბუნებრივია, თანაკლუბელობის პერიოდში
უამრავი საინტერესო და სასიერო ამბავი დაგვი-
გროვდა, რომელიც დიდ წიგნს გაავსებდა. ერთ-
ერთზე გიამბობთ:

მოგეხსენებათ, კრასნოდარის ფიზიკური აღ-
ზრდისა და სპორტის უნივერსიტეტის გუნდში
სახელგანთქმული ვარსკვლავები - ვლადიმერ მაქ-
სიმოვი და ჩვენგან ახალგადასული ჯემალ აბა-
იშვილი თამაშობდნენ. სწორედ ამ ღირსეულ მეტოქესთან გვქონდა 1970 წელს მოსკოვის ცსკა-ს სპორტის
სასახლეში საკავშირო ჩემპიონატის პრინციპული შეხვედრა და როცა ბოლო წუთებზე ანგარიში ტაბლოზე
20:20 აჩვენებდა ჩვენი შეტევის დროს, ყუბანელებმა ბურთი წაგვართვეს და მაყურებლებში გადააგდეს (მაშინ
დრო არ ჩერდებოდა, როგორც ეს კალათბურთშია).

ამით გამოწვეულ პატარა შელაპარაკებას წაკინკლავება მოჰყვა და კრასნოდარელთა კაპიტანმა ვლადიმერ
შიანმა ჩვენს ლიდერს ჯემალ ცერცვაძეს სახეში მთელი ძალით უთავაზა იდაყვი. დარტყმა ეგრე არ უნდაო და
აღნიშნული ეპიზოდი გუნდურ მუშტი-კრივში გადაიზარდა, რომელიც 15-20 წუთს გაგრძელდა. ბოლოს
ორივე გუნდის წევრები საბჭოთა სამხედრო ქაშკაშებით აღმოვჩნდით. მოგეხსენებათ რუსის ჯარს
ეს არ გაუჭირდებოდა.

მორიგი ვარჯიშისას

ჯემალ აბაიშვილი, ჯემალ ზაქარიძე, გიორგი შარაშიძე, იმედო ფხაკაძე, ლერი კარტოზია; დგანან: ილია შელეგია, ჯემალ ცერცვაძე, ანზორ ექსეულიძე, ბორის კოპალეიშვილი, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, თამაზ ანთაძე, გარი მაჭავარიანი.

ამ მეგობრობას ერთგვარ გვირგვინს ადგამდა წინაპართაგან ჯემალისთვის მემკვიდრეობით დატოვებულ-გადმოცემული ტრადიციული ქართული სუფრის წეს-ჩვეულებებისა და ადათის საკადრისი მოლხენის უნარი, რა დროსაც ლაზათს, შნოს, სიდარბაისლესა და დიდბუნებოვნობას აფრქვევდა. ერთი ხელის ბუმბერაზ მტევანში შამპანურის რამდენიმე ბოთლის ერთდროულად დაჭერის მისეულ უნარზე ხომ ლეგენდები დადიოდა.

მიუხედავად სამშაყაროსთან ერთად ქეიფში გატარებული დიდი დროისა, ჯემალი გახლდათ ღირსეულ და შესანიშნავ ოჯახზე გადაყოლილი, სიყვარულით გასხივოსნებული ბრწყინვალე და შეუდარებელი თავკაცი.

მეუღლე ქალბატონი გუგული ხვიტია, ინგლისური ენის სპეციალისტი, პედაგოგი, უკეთილშობილესი პიროვნება, ერთგული მეოჯახე, სანიმუშო დედა და ბებია ყველას უწილადებს გულის სითბოს.

შვილი ეკა ცერცვაძე, უცხო ენების სპეციალისტი, სტუდენტთა უმაღლესი განათლების საშვილიშვილო საქმეს ემსახურება.

სიმე-სპარტაკ ფირანიშვილი. შვილიშვილები - დემეტრე და ჯემალი - ბაბუის სიამაყენი, რომელთაც არასდროს მოჰკლებიათ დიდი ჯემალ ცერცვაძის სიყვარული და მზრუნველობა.

ნამდვილად ძალიან სამწუხაროა ყველა ჩვენთაგანისათვის, რომ ცხოვრებიდან წავიდა კაცი-ლეგენდა, რომელიც ძალიან, ძალიან დააკლდა ოჯახს, სამშობლოსა და შეძრწუნებული დატოვა მეგობრები, ნათესავები, ახლობლები და ხელბურთის სამყაროს წარმომადგენლები.

დღესდღეობით ცოტანი დავრჩით ჯემალის გულშემატკივარი მეგობრები. ყველა თქვენთაგანს გისურვებთ ჯანმრთელობას და დიდხანს სიცოცხლეს. ჯემალ ცერცვაძის სახელის სადიდებლად. თბილისისა და ქალაქელების მეხოტბეს იეთიმ გურჯს დავესესხები ლექსს:

„ყველა კაცი თითო რამეს დარგოდეს,
ცუდუბრალოდ მიწაზეც არ დარბოდეს,
კაცი უნდა მოძმეს ჭირში არგოდეს,
ოქროსავით ყველგან უნდა ვარგოდეს.“

ღმერთმა ინებოს ბევრი აღზრდილიყოს საქართველოში ჯემალ ცერცვაძისთანა მამულიშვილი.

ჯემალ ცერცვაძის ნათელი ხსოვნა სამუდამოდ დარჩება მისი ოჯახის წევრთა, მეგობართა, ახლობელთა და ხელბურთელთა გულეში.

ზაურ ფხალაძე

1971 წ. ბაკურიანი.
გიორგი ბერიაშვილი,
გია აბესაძე,
თამაზ თევზაძე,
დათო რუხაძე,
ზაურ ბუნაძე;
დგანან:
მამუკა სხიერელი,
ჯემალ ცერცვაძე,
გია ნარიშკინიძე,
ვახტანგ ბერიაშვილი,
ალექსანდრე ანპილოგოვი,
თენგიზ გაბდელიანი,
ალექსანდრე ხუციშვილი,
ჯიმშერ დვალიშვილი,
ზაურ ფხალაძე.

ჩემი ბაბუ

ჯემალ ცერცვაძე შვილიშვილ
მარიამ ფირანიშვილთან ერთად.

ბაბუ, ჩემი ბაბუ, რომელიც ჩემთვის იმაზე ბევრად მეტი იყო, ვიდრე უბრალოდ გენეტიკური ბაბუ...!

განსაკუთრებული თბილი ურთიერთობა გვქონდა ერთმანეთთან, იმდენად ახლოს ვიყავით, რომ უსიტყვოდ ხვდებოდა ჩემს ყოველ გუნება განწყობას, თუნდაც რაიმეს თქმა ან კითხვა თუ მინდოდა მისთვის, სანამ ვიტყვოდი ხშირად თვითონ მასწრებდა თქმას, ასევე მეც მის ყოველ გამომეტყველებას ვცნობდი რა, როდის მოსწონდა და ან არ მოსწონდა...

ყველასგან გამორჩეული, განსაკუთრებულად მოსიყვარულე და ტკბილი იყო და, რა თქმა უნდა, ყოველთვის ასე იქნება! დღე ისე არ გავიდოდა, რომ არ მომფერებოდა სიყვარულით „ბაბუწკის“ მეძახდა, როდესაც ოთახიდან გამოვიდოდა და დამინახავდა სიმღერ-სიმღერით მეძახდა: - „ბაბუ ცუცკუ ცუცკუნა, ჩემი ბუცკუნ ბუცკუნა“. დღესაც კი ისევ ისე ტკბილად ჩამესმის მისი ხმა, როგორც მაშინ...

ძალიან მოსწონდა და უხაროდა, როდესაც რაიმე სიმღერას დავიწყებდი და ამყვებოდა, თუმცაღა შესწორებებიც უყვარდა (ვიღიმი) თუ რაიმე არ მოეწონებოდა, მისწორებდა, მასწავლიდა...

საკმაოდ ბევრი მოგონება მაქვს მასზე, თუმცაღა ძნელია ყველას ჩამოთვლა...

ოჯახი, ოჯახი მას უსაზღვროდ უყვარდა; შემიძლია თამამად ვთქვა, რომ მართლაც აღმერთებდა მის მეუღლეს - გუგულის (ბებოს) და ქალიშვილს - ეკას (დედას), რომელსაც მოფერებით „ეკაკოს“, „ეტატოს“ ეძახდა, - გუგულის კიდეც „პუსას“...

მახსოვს, როცა ხანდახან მე და ბებო რაიმეზე მსჯელობდით ხოლმე, ბაბუ ყოველთვის ჩუმად მეტყოდა - „იცოდე, არასოდეს აწყენინო ბებოს არაფერზე, ის შენზე ბევრად დიდია და ღირსია სიყვარულის და მოფერების“.

ბაბუს ერთი ქალიშვილი ჰყავს, რომელზეც მას მზე და მთვარე ამოსდიოდა (როგორც იტყვიან ხოლმე, ასეა) განსაკუთრებით. ეამაყებოდა და ერთ გამოხედვაშიც ეტყობოდა, როგორი უსაზღვრო იყო ეს სიყვარული...

მეგობრების მიმართ მისი სიყვარული და უკეთილშობილესი დამოკიდებულება, ალბათ ყველამ იცის... პატარაობიდანვე მახსოვს თითქმის ყველა, ყოველი ახალი წლის 2 იანვარს იკრიბებოდნენ ჩვენთან, განსაკუთრებულად ვემზადებოდით ხოლმე ამ დღისთვის... საკმაოდ მხიარული შეკრებები ჰქონდათ, მუდამ მღეროდნენ და მახსოვს, როგორ უხაროდა ბაბუს, როცა ამ მხიარულებას მისი „ეკაკო“ უერთდებოდა, ხშირად სთხოვდა ინსტრუმენტზე დაკვრას და სიმღერას, რასაც ეკაც სიამოვნებით ასრულებდა; ამ დროს კი ბაბუს უსაზღვრო სიყვარული და სიამაყით სავსე ნაპერწკლები უელავდა ხოლმე თვალებში...

ყოველთვის, ყოველთვის ცდილობდა ჩვენს გახარებას და გამოსდიოდა, გამოსდიოდა უნაკლოდ...

მე და ბაბუს ერთი სიმღერა ძალიან გვიყვარდა, რასაც ხშირად ვლილინებდით ხოლმე ერთად. ეს იყო ალექსანდრე ბასიალიას სიმღერა „ბაბუა“ , „ბაბუა, ბაბუა, ჩემი ტკბილი ბაბუა...“, რომელიც ზუსტად ასახავდა ჩვენს ურთიერთდამოკიდებულებას...

გავიხსენებ ერთ ამბავს, რაზეც სულ მეცინებოდა ხოლმე, და არამარტო მე... ბაბუს, მოგვხსენებათ დიდი, ფართო ხელის მტევანი ჰქონდა (ყველამ იცის) იმდენად, რომ ერთი ხელის გულით შეეძლო ორი ღვინის ან შამპანიურის ბოთლი (ორი) ამ ხელის გულში მოემწყვდია და ისე შეეცხო სასმისები... ეს მეტად სახალისო იყო ხოლმე დამსწრეთათვის...

ხშირად ვთამაშობდით ხოლმე სამაგიდო თამაშს-ნარდს, სულ მიგებდა და ბოლოს ძალიან ბევრს ვიციოდით, ხოლმე...

ბაბუს სპორტული მოღვაწეობა (აქტიური) მხოლოდ ოჯახისაგან, მისი მეგობრებისგან და ვიდეო ჩანაწერებიდან ვიცი... ხშირად ვეკითხებოდი და ვაყოლებდი თამაშების ისტორიებს, ისიც სიხარულით იწყებდა ჩემს მოგზაურობას ზღაპრულ სპორტულ პერიპეტიებში...

გავიხსენებ ერთ დღეს სპორტის სასახლეში ახალგაზრდული ნაკრების ფინალურ თამაშზე წამიყვანა, სადაც მას უნდა გადაეცა გამარჯვებულთათვის მოპოვებული ჯილდოები - მედლები. თამაშის დასრულების შემდეგ ბაბუს მოუტანეს მედლებით სავსე „ლანგარი“, რომელიც უცებ მე გადმომცა და მითხრა, მოდი შენ გაიტანეო... მე კი ჯერ სკოლის დაწყებითი კლასის მოსწავლე ვარ... რა მექნა აღარ ვიცოდი, მთელი სხეული ამიცახცახდა, მაგრამ არ ვიმჩნევდი; ბაბუ გვერდით მომყვებოდა და ელიმებოდა... მეც ამაყად მივაბიჯებდი მის გვერდით; შემდეგ კი ისევ ბაბუს გადავეცი ლანგარი მედლებით დარბაზის შუა გულში და ასე ერთად დავამშვენეთ მოთამაშეთა მკერდი მედლებით...

ყოველთვის ვამაყობდი მისით, და გული დღესაც სავსეა ამ გრძნობით და სიყვარულით... რომ ის არის ჩემი ბაბუა... ყოფილიყავი მისი შვილიშვილი, მიმელო მისგან უსაზღვრო სიყვარული და სიბო, რომელსაც ყოველ წამს ვგრძნობდი, იყო ყველაზე დიდი საჩუქარი ჩემთვის, რომელიც ღმერთმა დამაბედა და მარგუნა!...

უფლის მადლიერი ვარ, რომ ჯემალ ცერცვაძე შევიცანი სწორედ ისეთი, როგორც სინამდვილეში იგი იყო...

მე დღესაც მათბობს მოგონებები მასზე, ტკბილი და თბილი...

ჯემალ ცერცვაძის შვილთაშვილები
დემეტრე და ჯეკო-ვაჩე ვარდიაშვილები

მარიამ ფირანიშვილი

ღმერთმა გვიმრავლოს ჯემალისნაირი ვაჟკაცები

ძალიან ძნელია ჯემალ ცერცვაძეზე წარსულში საუბარი. ის ჩემთვის დღესაც დიდი ტკივილია, თითქოს დაცარიელდა გარემო, მასთან ხომ ნახევარ საუკუნეზე მეტი ვმეგობრობდი, უფროსი ძმასავით ზრუნავდა ჩემზე.

იშვიათი ბუნების ვაჟკაცი იყო, საერთოდ ძალიან ბევრ დიდ სპორტსმენთან მქონდა ურთიერთობა, მაგრამ ჯემალის ვაჟკაცობა შეუდარებლად მიმაჩნდა. იყო ძალიან ერთგული, კეთილი, ამასთანავე მკაცრიც. მასთან ყოველთვის მორიდებული და ბავშვივით მორჩილი ვიყავი.

როდესაც კალათბურთში თბილისის „დინამომ“ წააგო ევროპის თასების თასზე ფინალური ორთაბრძოლა, ოცი წლის ვიყავი და გუნდიდან დამითხოვეს. ექვსი წლის შემდეგ, როდესაც „დინამოში“ ახალი ხელმძღვანელობა მოვიდა, ჯ. ცერცვაძის დაჟინებული თხოვნით ისევ დავუბრუნდი კოლექტივს და გავაგრძელე სპორტული ცხოვრება.

ჩვენი დიდი სამეგობროს ჩამოყალიბებაში განსაკუთრებული როლი მიუძღოდათ ჯემალ ცერცვაძესა და ჯიმი ბროძელს. ხშირად მსმენია საერთო ნაცნობებისგან, რომ ასეთი ვაჟკაცები, როგორიც ჯემალი და ჯიმი იყვნენ, აღარ შეხვედრიათ. მათი ეს სიტყვები მრავლისმეტყველია. ასეთ ვაჟკაცებზე იდგა საქართველო. ღმერთმა ამრავლოს ჯემალ ცერცვაძისნაირი ბიჭები.

ზურაბ ქარაბაკი

ავთო ძიძიგური, ჯიმი ბროძელი, ზურაბ ქარაბაკი; დგანან: ქუჩუკი სოხაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

ჯემალ ცერცვაძე დაცვაშიც ბრწყინავდა

თანასწორთა შორის პირველი

ერთი მერცხალი გაზაფხულს ვერ მოიყვანსო, - ეს ხალხური სიბრძნე ერთგვარად „თამაშვარე მდგომარეობაში“ რჩება, როცა ლაპარაკს გასული საუკუნის 60-იან წლებში საქართველოში ხელბურთის პოპულარობის არნახულ აფეთქებას და მისით ათასობით ჭაბუკისა თუ ქალიშვილის გატაცებას ეხება, რაც, უმთავრესად, ერთი კაცის - სპორტის ამ სახეობის სუპერვარსკვლავის ჯემალ ცერცვაძის დამსახურებაა.

ხელბურთისა და, ზოგადად, სტაჟიან ქომაგებს კარგად ახსოვთ XX საუკუნის მეორე ნახევარში სამამულო სპორტის ცის კაბადონზე თბილისის „ბურევესტნიკის“ ხელბურთელთა შესანიშნავი გუნდის ამობრწყინება და წლების მანძილზე მის მიერ გამართული ულამაზესი შეხვედრები, შთამბეჭდავი გამარჯვებები უძლიერეს მეტოქეებთან. და ყველაფერ ამის ერთ-ერთი სულისჩამდგმელი და გამძღოლი „ბურევესტნიკის“ სახელოვანი მოთამაშე ჯემალ ცერცვაძე იყო.

აქვე საგანგებოდ იმასაც ვიტყვი, რომ „ბურევესტნიკის“ იმ პირველ (ისევე, როგორც მომდევნო) შემადგენლობაში ბევრი სხვა ასევე დიდებული ხელბურთელი იყო - უბრალოდ, ჯემალ ცერცვაძე, ისევე, როგორც მეფე ნებისმიერი ქვეყნის ყველაზე წარჩინებულ არისტოკრატთა შორის, „თანასწორთა შორის პირველი“ იყო.

ჯემალ ცერცვაძის თამაში ყოველი სახელბურთო შეხვედრისას თითქოსდა „ცალკე ჩართული“ მინი-სანახაობა იყო. იმის მიუხედავად კი, რომ ქართულმა ხელბურთმა მსოფლიოს არაერთი უზადო სპორტსმენი შესძინა, მსგავსი ფენომენი აღარ განმეორებულა. და სწორედ ეს იყო, რომ ამის შემხედვარე ათასობით გოგობიჭს „ცერცვაძეობა“ უნდოდა.

ამიტომაცაა, რომ ჯემალ ცერცვაძე ჩვენი სამამულო სპორტის უდიდეს სიამაყეს წარმოადგენს.

ოთარ ტურაბელიძე

მურთაზ ყიფიანი,
ჯემალ ცერცვაძე,
კიტალი გრძელიშვილი.

მეგობრობის ეტალონი

მკითხველს არ გადავდლი, თუმცა ვიტყვი, რომ ჩემს საყვარელ მეგობარზე ძალიან ბევრი მაქვს მოსაგონარი. ზოგორც სპორტსმენზე, მისი თანაგუნდელები და სპორტული ჟურნალისტები ისაუბრებენ. დღესაც ვიხსენებ მწლებს, როდესაც თითქმის სულ ერთად ვიყავით, არადა ჩვენი მეგობრობა ოთხ ათეულ წელზე მეტს ითვლიდა.

ჯემალ ცერცვაძე გახლდათ უაღრესად თბილი პიროვნება, ნაცნობ-მეგობრებისადმი უზომოდ სეყვარებული, მათ მიმართ ლხინსა და ჭირში მუდამ გვერდში მდგომი, ყველასადმი ყურადღებიანი. მისთვის სამდვილ ზეიმად იქცეოდა, როდესაც სანათესაოსა თუ სამეგობროს შეკრებდა ხოლმე.

1985-89 წლებში ბულგარეთში წასასვლელ ჯგუფს ჯ. ცერცვაძე აკომპლექტებდა და ჩემდა სასიხარულოდ ხუთივეჯერ „სასტავში“ ვიყავი. ჩვენ ვითომ დასასვენებლად მივდიოდით, არადა ერთხელაც ზღვას არ გავკარებთ. ჩავფრინდებოდით თუ არა, აეროპორტშივე მისი მეგობარი ხელბურთელები გვხვდებოდნენ, იწყებოდა რესტორნების გამოცვლა და ვიოლინოს აკომპანემენტის თანხლებით ქეიფი. გაკვირვებული ვიყავი და თანაც მსიამოვნებდა, როგორ დიდ პატივს სცემდნენ ბულგარელი კოლეგები ჯემალს, როგორც ლეგენდარულ სპორტსმენსა და უკეთილშობილეს პიროვნებას.

ჯ. ცერცვაძე ქართული ტრადიციების მოყვარული გახლდათ. ძალიან უყვარდა მცხეთაში სტუმრობა, ბევრი მეგობარიც გაიჩინა. ხშირად ვიკრიბებოდით ჩემს ოჯახში. ყოველ ახალ წელს ჩამოდიოდა და აუცილებლად სვეტიცხოველში სანთელს დაანთებდა.

არ დამავიწყდება, ერთხელ ჩემთან სტუმრობისას მისაყვედურა, შენი ბიჭები სუფრასთან რატომ არ სხედანო, კარგის მეტს რას გაიგონებენ და ისწავლიანო. რომ ვაკვირდები ცხოვრებას, მართლაც სწორი შენიშვნა იყო.

ჯ. ცერცვაძემ ძალიან ბევრი კარგი საქმე გააკეთა როგორც სპორტსმენმა და როგორც მეგობრების მოსიყვარულე ადამიანმა. იგი საქართველოს ძალიან დააკლდა.

ვიტალი გრძელიშვილი

მურად ანჯაფარიძე, ჯამლეტ ხუბაშვილი, ვიტალი გრძელიშვილი, ჯემალ ცერცვაძე, მამა დავით ჯიშკარიანი, ანდრო კალანდაძე, ლაშა ახალაშვილი, თამაზ მარტოლეკი.

ერთხელ დუბროვნიკში

ელგუჯა გაფრინდაშვილი,
ჯემალ ცერცვაძე.

1977 წელს - 25 წლის ასაკში - იუგოსლავიაში მომიწია ყოფნა ტურისტული საგზურით, რაც იმ დროს მართლაც რომ სატრაბახო ამბავი გახლდათ - იუგოსლავია კაპიტალისტური ქვეყნების რანგს მიეკუთვნებოდა საბჭოთა ნომენკლატურით და იქ მოხვედრა ადვილი საქმე არ იყო. ორ-ორი დღე გავატარეთ ბელგრადში და სარაევოში, 10 დღით კი ადრიატიკის ზღვისპირა მშვენიერ ქალაქ დუბროვნიკში დავბანაკდით. როგორც აღმოჩნდა, ჩვენი ტურისტული ჯგუფის ჩამოყალიბებაში გადამწყვეტი წვლილი ჯემალ ცერცვაძეს მიუძღოდა - მაშინ უკვე 39 წელს მიღწეულმა ქართული (და არა მხოლოდ) ხელბურთის ლეგენდამ მოახერხა რესპუბლიკის ხელმძღვანელობის დაყოლიება, რიგი სხვა ხელბურთელებისა და სპორტის სხვა სახეობების ვეტერანები ჩართო ჯგუფის შემადგენლობაში. მე იმ დროისთვის უკვე ყოფილი სპორტსმენი, კომპარტიის ახალგაზრდობის წევრი და აფთიაქის ახალდანიშნული გამგე გახლდით, ანუ საკმარისად სანდოდ და ღირსად მიმიჩნიეს იდეოლოგიურად „საექვო“ იუგოსლავიაში გასაშვებად.

იუგოსლავიის აღნიშნული „საექვოობა“ დუბროვნიკის ქუჩებში გასვლისთანავე დადასტურდა - პირველი ობიექტი, რომელიც გზად შეგვხვდა, კაზინო აღმოჩნდა. ჩვენთვის - საბჭოთა მოქალაქეებისთვის - ეს უცხო ხილი იყო და, აბა, როგორ უნდა შეგვეკავებინა თავი ამ ხილის გასინჯვისგან? ჩვენმა მცდელობამ, თუმცაღა, სრული ფიასკო განიცადა: no soviets - ზრდილობიანად, მაგრამ კატეგორიულად გამოგვიცხადეს შესასვლელში და სახტად დაგვტოვეს არა იმდენად თვით აკრძალვის ფაქტით, რამდენადაც

ჩვენი გასაოცრად ზუსტი იდენტიფიცირებით - ქართულად ვსაუბრობდით ერთმანეთში და სრულიად დარწმუნებულები ვიყავით, რომ არაფრით ვგავდით სტანდარტულ საბჭოთა ტურისტებს - მათ, ვისი იდეოლოგიური გამართულობა ესოდენ კარგად აისახა „ბრილიანტის ხელის“ გმირის სიტყვებში „რუსო ტურისტო - ობლივო მორალე“.

ჩვენი გაწბილება, საბედნიეროდ, დიდხანს არ გაგრძელებულა. ასიოდ მეტრში განლაგებულმა „Splendid bar“-მა, რომელიც ტრივიალური (ცხადია, ტრივიალური - მათთვის და არა ჩვენთვის) სტრიპტიზ-ბარი აღმოჩნდა, სტუმართმოყვარედ გაგვიღო კარი. ჩვენც - შავი ხიზილალთა და რუსული არყით მდიდრულად აღჭურვილებმა - „კარავი დავეცით“ მაღალხარისხიანი სტრიპტიზით აღსანიშნავ ამ დაწესებულებაში, სადაც გაგონილი, მაგრამ გაუსინჯავი „ტუბორგიც“ მოგვართვეს.

სიტყვას აღარ გავაგრძელებ - უსაშველოდ დავთვერი ამ არნახული ბედნიერებისგან 25 წლის კაცი და გარკვეული პრობლემების წინაშე დავაყენე ჯგუფის დანარჩენი შემადგენლობა, რომელიც თავგადასავლების გაგრძელებას ესწრაფვოდა. და სწორედ აქ გამოიჩინა თავი ჩვენმა ლიდერმა და კომპანიის სულმა და გულმა ჯემალ ცერცვაძემ - თქვენ გააგრძელებითო, მე კი ამას მივხედავო. და მომხედა - სასტუმროში მიმიყვანა უმწეო მდგომარეობაში მყოფი, ლოგინშიც ჩამაწვინა, მომხედა და მომიარა - ემანდ არაფერი მოუვიდეს და სოციალისტურ სამშობლოში დაბრუნებისას რამე სასჯელს არ გადაეყაროსო, როგორც სამსახურებრივი, ისე პარტიული ხაზით. არც გადავყრილვარ - ჯემალ ცერცვაძის წყალობით. და იუგოსლავიური ბედნიერებაც ხახვივით შემრჩა.

ელგუჯა გაფრინდაშვილი

1977 წ. დუბროვნიკი. ელგუჯა გაფრინდაშვილი, ჯემალ ნიკურაძე, ჯემალ ცერცვაძე, თამაზ მაცუკაშვილი.

2008 წ. აგვისტო. მურთაზ ყიფიანი, ჯემალ ცერცვაძე.

ტოვებდა, კარგად მახსოვს როგორ დაუდგა თენგიზ გაზდელიანს მხარში, როდესაც მან ეკლესიის მშენებლობა წამოიწყო, ეს ყველაფერი მას დიდ სიამოვნებას ანიჭებდა.

ჯემალი ბუნებით გახსნილი და ხალისიანი კაცი იყო, მოწყენის უფლებას არავის მისცემდა, უყვარდა მეგობრებთან ყოფნა, მოლხენა, შესანიშნავად მღეროდა, უყვარდა მეგობრული ხუმრობები, რომელიც ყველასთვის სასიამოვნო გასახსენებელია. ცნობილი იყო ის ფაქტი, რომ ჯემალს უყვარდა ძალიან ცხარე და მწარე კერძები. ერთხელ, ბაზარში საყიდლებზე ვიყავით, გამყიდველის თანხმობით ოთახის ქოთნის წიწაკა შეჭამა და ვითომც არაფერიყო, თქვა - სიმწარე საერთოდ არა აქვს. ამის გაგონებაზე გაოგნებულმა გამყიდველმა მამაკაცმა, თვითონაც დაუფიქრებლად გასინჯა წიწაკა და რაც მოუვიდოდა, ალბათ მიხვდებით. რა თქმა უნდა ჯემალს ეს განზრახ არ ჰქონდა ჩაფიქრებული, ყველაფერი უნებურად მოხდა, ვერ წარმოიდგენდა, რომ გამყიდველიც გასინჯავდა წიწაკას.

ჯემალს შეეძლო სრულიად უცხო და უცნობი ადმიანისათვის უანგაროდ დაუვიწყარი სიკეთე გაეკეთებინა. ჩემი დის ქმარი, ცნობილი იურისტი, პროფესორი გივი ინჭკირველი წლების განმავლობაში სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დეკანი და კათედრის გამგე იყო. ის სპორტის დიდი ქომაგი-გულშემატკივარი გახლდათ და ჯემალთან ახლო მეგობრული ურთიერთობა აკავშირებდა (ჯემალსაც იურიდიული ფაკულტეტი ჰქონდა დამთავრებული). ერთხელ დეკანატში ჯემალი შემთხვევით შესწრებია მესამეკურსელი სტუდენტის საკითხის განხილვას, რომელსაც ლექციების გაცდენების გამო გარიცხვა ემუქრებოდა. ჯემალს უკითხავს სტუდენტისათვის შენც სპორტსმენი ხომ არა ხარ, ამდენი გაცდენა რომ დაგიგროვდაო. მას უპასუხია, მამა არ მყავს, რაიონში დედას და მოსწავლე და-ძმას ხშირად ვაკითხავ მისახმარებლად და გაცდენებიც ამიტომ დამიგროვდაო. ჯემალის გივისთვის უთხოვია, ოღონდ ეს ბიჭი არ გარიცხვოდ, გამოსწორების შანსი მიეცით და მორიგ თამაშზე ყველაზე ლამაზ გოლს თქვენ მოგიძღვნიო. ასე გადაარჩინა ახალგარდა სტუდენტი ჯემალმა გარიცხვას.

კიდევ ბევრია ჯ. ცერცვაძეზე გასახსენებელი და სათქმელი, მაგრამ ამით შემოვიფარგლები. მიმაჩნია, რომ მისნაირი პიროვნებები ქვეყნის სახელს და დიდებას ელფერს მატებენ, მას დავიწყება არ უწერია.

ქალაქმა დაგვაახლოვა

თბილისმა გამაცნო და დამაახლოვა ჯემალ ცერცვაძე, ეს კოლორიტული პიროვნება, რომლის მიმართ ყოველთვის დიდი პატივისცემით ვიყავი განმსჭვალული. ჩვენს საყვარელ ქალაქში იგი სრულიად სამართლიანად კაცური კაცის სახელით სარგებლობდა. როგორც სპორტსმენში, მასში ვაფასებდი არაჩვეულებრივ ბრძოლისუნარიანობას. საყოველთაოდაა ცნობილი, რომ ქართველი კაცი მეზრდოლია, ჯემალი სწორედ ასეთი გახლდათ. ყოველ შეხვედრაში ბოლომდე იხარჯებოდა, ქუჩაში დანახვისას ყოველთვის ვხედავდი, რომ მოდიოდა არაჩვეულებრივი კაცი, ნაღდი მოქალაქე, რომელიც ყოველთვის გაღიმებული გხვდებოდა.

სუფრასთან მასთან ყოფნას არაფერი სჯობდა. კარგ მოსაუბრეს სიმღერაც უყვარდა, როდესაც მასთან ორი ჭიქით ალავერდს გადავიდოდი, ერთ პირობას წამოვუყენებდი, რომ ორივე ჭიქა ერთ ხელში დაეჭირა, რასაც სიამოვნებით აკეთებდა. როგორც ბურთი ეჭირა ხოლმე ხელში, ისე მოკიდებდა ორივე ჭიქას და თანაც მშვენიერი სადღეგრძელოს თქმის შემდეგ დაცლიდა თანასუფრელების

თამაზ შილაკაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

თვალწინ, რაც საყოველთაო აღტაცებას იწვევდა. ვინ დათვლის რამდენჯერ შემისვავს მასთან ერთად ვახტანგური, თუმცა ამის ამსახველი სამახსოვრო ფოტო სამწუხაროდ არ გამაჩნია.

ვისურვებდი, რომ აღორძინდეს ქართული ხელბურთი, ისევ გამოჩნდეს ჯემალ ცერცვაძის მსგავსი სპორტსმენი და დიდი ადამიანი, რომლის გარდაცვალებამ სხვებთან ერთად მეც ძალიან დამწყვიტა გული.

თამაზ შილაკაძე

1962 წ. კაუნასი. თბილისის „ბურევესტნიკი“. თამაზ ანთაძე, ჯემალ აბაიშვილი, იმედო ფხაკაძე, ლერი კარტოზია, ილია შელეგია, გარი მაჭავარიანი, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, არტურ რატიანიძე, ბორის კოპალეიშვილი, ჯემალ ცერცვაძე, ანზორ ექსეულიძე.

დიდი სპორტსმენი კეთილი საქმეებითაც იყო დაკავებული

ჯემალ ცერცვაძის სახელი პირველად სკოლის პერიოდში, ტელევიზიიდან გავიგე, ხოლო სტუდენტობის პერიოდში 1965-1970 წ.წ. კი მისი სპორტული კარიერის ზენიტში ყოფნისას, სპორტის სასახლეში არცერთი თამაში არ გამომიტოვებია, რომლებიც ჩემში დაუვიწყარ მოგონებად დარჩა, ვინაიდან მსოფლიო დონის ვარსკვლავის თამაშს უშუალოდ ვუყურებდი.

ბატონი ჯემალის სპორტულ დამსახურებებზე ბევრი დაწერილა, ბევრი გადაცემა-რეპორტაჟია მიძღვნილი და ამაზე სპეციალისტები უფრო კვალიფიციურად ისაუბრებენ, მე კი მსურს შევხო მის ადამიანურ ფენომენს, რომლისთვისაც სიკეთის კეთება მოთხოვნილება იყო და არა ვალდებულება, ამის თვითმხილველი და შემსწრე კი პირადად ბევრჯერ გავხდი. ბატონი ჯემალი პირველად 1997 წელს მეგობრის, ჯიმშერ ახობაძის ოჯახში გავიცანი, რომელიც მისი სკოლის მეგობარი იყო. საუბრებში ბევრ საკითხში ჩვენი მოსაზრებები ემთხვეოდა ერთმანეთს, რის გამოც შემდგომში საკმაოდ დავახლოვდით.

2013 წელს, როგორც იურისტს ჯემალმა მთხოვა, რომ შემესწავლა 2005 წელს მის მიმართ განხორციელებული უკანონობის (ქონების იძულებით დათმობა) საკითხი და მსვლელობა მიმეცა. საქმის დეტალების აღწერას არ შევუდგები და არცაა საჭირო, აღვნიშნავ მხოლოდ ამ საკითხთან სხვა კუთხით

დაკავშირებულ მოვლენებს, რაც ჯემალის დიდ-სულოვნებასა და კაცთმოყვარეობაზე მიუთითებს. თანამშრომლების უფლებების დასაცავად ყვე-ლაფერს აკეთებდა, სოლიდური ქონებაც კი დათმო, რომ ისინი რეპრესიებისგან დაეცვა. ბატონმა ჯემალმა კონკრეტულ პიროვნებებზე საჩივრის შეტანაზეც უარი თქვა და სიტყვა საჩივარიც კი, განცხადებით შემაცვლევინა.

ბატონ ჯემალთან ხშირმა საუბარ-შეხვედრებმა, დოკუმენტებთან შემხებლობამ, მისი როგორც მოქალაქისა და ქველმოქმედის ცხოვრების ბევრი ნიუანსი დამანახა. შპს „ოლიმპო“ რომლის ძირითადი მეწილეც თვითონ გახლდათ, მრავალ კეთილ საქმეს ეწეოდა: წლების მანძილზე უსას-ყიდლოდ ავარჯიშებდა ახალგაზრდა სპორტ-სმენებს, მოსწავლეებისთვის უფასო შემოქმედებითი წრეები ჰქონდა გახსნილი, აფხაზეთიდან და სამაჩაბლოდან დევნილი სტუდენტების სწავლაც დაუფინანსებია და აშ. აღნიშვნის ღირსია ის გარემოება, რომ 20 წლის განმავლობაში ყოფილ სასტუმრო „კოლხეთში“ თავის კუთვნილ ფართში უსასყიდლოდ აცხოვრა სამაჩაბლოდან დევნილები. სახელმწიფო დაპირებული იყო ფინანსურ კონპენსაციას, მაგრამ ერთი თეთრიც კი არ მიუღია და რაც მთავარია, არც მოუთხოვია, ვინაიდან საკითხი დევნილებს ეხებოდა.

ჯემალ ცერცვაძისათვის მეგობრები და მეგობრობა ერთ-ერთი მთავარი ღირებულება იყო, შეხსენება არ უნდოდა, ვინ თანადგომას, თუ მატერიალურ დახმარებას საჭიროებდა. ერთ-ერთ სატელევიზიო ინტერ-ვიუში შეკითხვა დაუსვეს, რა იყო მეგობრობა მისთვის და როგორი წარმოდგინა ის. ჯემალმა მოკლე, მაგრამ ყოვლისმომცველი პასუხი გასცა: „მეგობრობა მიშა მეზუკე არისო (მისი სიყრმის მეგობარი, შემდგომში ცნო-ბილი ქირურგი, პროფესორი), რომელიც თბილისში ჩემს არ ყოფნაში, თავად სიცხიანი, ჩემს ავადმყოფ მშობლებთან რჩებოდა, რომ ემკურნალა და მოევლო მათთვის“.

მახსოვს, 2017-ში როდესაც ერთმა ჩვენმა საერთო მეგობარმა მძიმე ოპერაცია გადაიტანა, მისი კლინიკიდან გამოწერის დღესვე, ჯემალმა გარკვეული თანხა მომცა და მთხოვა გადამეცა მისთვის, თან დააყოლა: „ხომ იცი პირადად არ შემიძლია მივუტანო (თვითონაც უკვე ჯანმრთელობის პრობლემები ჰქონდა) ახლა მას ძალიან სჭირდება ფინანსური თანადგომა“.

ჯემალ ცერცვაძეზე, მის დადებით ადამიანურ თუ პიროვნულ თვისებებზე დაუსრულებლად შეიძლება საუბარი, ხოლო ყოველივე აღნიშნული კი მოკლე ჩამონათვალია ბატონ ჯემალის ღირსეულ და კეთილ საქმეებზე, რომლებიც მუდამ ჩვენში დარჩება მის ნათელ ხსოვნასთან ერთად.

თამაზ დარჩიაშვილი

მეტოქის კარს უტევეს გარი მაჭავარიანი. შეტევას თვალს ადევ-
ნებენ ანზორ ექსეულიძე, თამაზ ანთაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

1964 წ. მოსკოვი. სსრკ ჩემპიონი თბილისის „ბურევესტნიკი“.

ჯემალ ზაქარიაძე, ლერი კარტოზია, ალექსანდრე ხუციშვილი, იმედო ფხაკაძე, ჯემალ აბაიშვილი, ანზორ ექსეულიძე. დგანან: თამაზ ანთაძე, ჯემალ ცერცვაძე, გარი მაჭავარიანი, გიორგი შარაშიძე, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, ბორის კოპალეიშვილი, ჯანო ბაგრატიონი.

1962 წ. თბილისის „ბურევესტნიკი“. ჯემალ ზაქარიძე, ჯემალ აბაიშვილი, იმედო ფხაკაძე, ბორის კოპალეიშვილი, ალექსანდრე ხუციშვილი. დგანან: ანზორ ექსეულიძე, ჯანო ბაგრატიონი, ჯემალ ცერცვაძე, გიორგი შარაშიძე, თამაზ ანთაძე, გარი მაჭავარიანი, ლერი კარტოზია.

ჯემალ ტერცვაძე, გიზო ნიშნიანიძე.

რაინდად დარჩება ყოველთვის

ჯემალ ცერცვაძე, დავით სალარიძე.

მის სპორტულ მიღწევებზე ბევრს არ ვიტყვი, რადგანაც ყველამ იცის, რომ ვერც მანამდე და ვერც მის შემდეგ ქართულ ხელბურთში უფრო მეტის გაკეთება ვერავინ შეძლო. არც მომავალში არ მგონია უფრო მეტი ტალანტისა და შესაძლებლობის ადამიანი გამოჩნდეს სპორტის ამ სახეობაში, ვიდრე ჯემალ ცერცვაძე იყო. ერთი ფრაზით გამოხატა ქართველმა გულშემატკივარმა მისი დამსახურება: „ხელბურთის ჯადოქარი“ და ასეთი

იყო სწორედ იგი. გასული საუკუნის 60-იანი წლების ხელბურთის მატჩებზე ხომ სწორედ ჯემალ ცერცვაძის სანახავად დადიოდნენ. ბურთის კარში ტყორცნის ორიგინალური მანერა ჰქონდა. ხელის მტევნის ვირტუოზული მოძრაობით, რომელსაც მისი გრძელი თითები უწყობდა ხელს, არაერთხელ მეკარე ერთ მხარეს გადამხტარა, ხოლო ბურთი მეორე მხარეს გასულა. „ცირკი, ჯემალ, ცირკი“ ხმაშეწყობილად გუგუნებდა თბილისის სპორტის სასახლის 10 000 კაციანი ტრიბუნები და ისიც თავს არ იშურებდა თავისი თამაშით კმაყოფილება მიენიჭებინა საკუთარი ქომაგებისათვის.

ცალკე თემაა დიდი სპორტის შემდეგ მისი ცხოვრება და ამ ცხოვრების წესი. მე, როგორც მაშინ ასაკით უმცროსს პატივი მერგო ბევრჯერ ვყოფილიყავი მის გვერდით და თვალს ვადევნებდი როგორი სიყვარულით, ერთგულებით და გულწრფელობით „პატრონობდა“ - სრული ამ სიტყვის მნიშვნელობით თავის სამეგობროს, უყურადღებოდ არ ტოვებდა მათ წვრილმან თუ დიდ სხვადასხვა საყოფაცხოვრებო პრობლემებს და ყველამ იცოდა, რომ ჯემალი თავისი ავტორიტეტით მათ აუცილებლად მოუგვარებდა იმას, რასაც ხშირად ბევრი ვერ ახერხებდა.

ჯემალი გულწრფელად უყვარდა ხალხს, რადგან მას ჰქონდა ყველაზე დიდი თვისება, აღტაცებული ყოფილიყო სხვისით და არ მისცემოდა საკუთარით ტკობას. მასზე იტყოდნენ სწორედ- ყველასთან თანაბარი იყო. ყველა დროში ასეთი იყო დიდბუნებოვანი ადამიანი და ისიც ერთ-ერთი მათგანი იყო. განსაკუთრებული მადლობა ეკუთვნის მის ოჯახს, მეუღლეს და ქალიშვილს, რომელიც ასე ღირსეულად ინახავს მის ხსოვნას.

დავით სალარიძე

1963 წლის ივნისი. სსრკ-შვედეთის ნაკრებთა შეხვედრის ერთერთი მომენტი. შუაში ჯემალ ცერცვაძე.

არდავიწყების მარადიული ლამპარი

ჩემი თაობის ხალხს კარგად ახსოვს 60-იანი წლების დასაწყისის ქართული სპორტის მიღწევები, რაც სპორტის ჭეშმარიტ გულშემატკივრებს მუდამ აღაფრთოვანებდა. სხვაზე რომ არაფერი ვთქვათ, კარგად გვახსოვს უდიდესი ფეხბურთელების - მესხისა და მეტრეველის გულშემატკივართა ცხარე დავა-კამათი და საფეხბურთო მატჩებზე ტაიმებს შორის ტრიბუნებზე სირბილი, მესხის მომხრეებს მარცხენა გარემარბის თამაშისათვის რომ უფრო ახლოდან ეცქირათ. სპორტის სხვა სახეობებში მიღწეული საკმაოდ მნიშვნელოვანი და სასიხარულო წარმატებები, მაინც ვერ ჩრდილავდა ფეხბურთის გულშემატკივართა თავგამოდებულ და განსაკუთრებულ დამოკიდებულებას სპორტის ამ სახეობის მიმართ...

და აი, სწორედ ამ დროს, 1961 წელს, თბილისში გაიხსნა სპორტის უნიკალური სასახლე, რომელიც არა მარტო საინჟინრო და კონსტრუქტორული თვალსაზრისით იყო უნიკალური, არამედ იმიტომ, რომ იგი გაიხსნა ხელბურთელთა ნაკრები გუნდების საერთაშორისო მატჩით (საქართველო-უნგრეთი), რაც ახალი ხილი იყო ქართული სპორტის ქომაგთათვის. მანამდე სპორტის ამ სახეობას ჩვენ ნაკლებად ან სრულებითაც არ ვიცნობდით და ეს იყო ერთ-ერთი პირველი დაუვიწყარი მატჩი ქართული ხელბურთის ისტორიაში. დაუვიწყარი იმიტომ, რომ სწორედ აქ ვიხილეთ შემდგომ „ხელბურთის პელებ“ მონათლული უბრწყინვალესი ჯემალ ცერცვაძე, რომელიც მაშინვე გახდა გულშემატკივართა კუმირი და თუკი ქართულ ხელბურთს მყისვე გაუჩნდა უამრავი გულშემატკივარი, ეს უპირველეს ყოვლისა, ჯემალ ცერცვაძის დიდი ოსტატობის დამსახურება იყო.

როდესაც ჯემალ ცერცვაძის ფენომენალურ თამაშებს ვიხსენებ, ჩემდა უნებურად, მისი საოცარი პლასტიკა, მოძრაობები, დახვეწილი არისტოკრატიზმი, ცეცხლოვანი ტემპერამენტი, ბურთის ფლობის ტექნიკა, თავბრუდამხვევი ფინტები, მოულოდნელი, უეცარი აფეთქებები, რაც მეტოქეთათვის ამოუცნობი ტყორცნებით უთუოდ გოლით მთავრდებოდა, ქართულ ცეკვასთან დაკავშირებულ ასოციაციას მიჩენს ხოლმე, რადგან მის თამაშში ვხედავდი ქართული ცეკვის ილეთებს, ქართული ჯიშის ძალისა და ნიჭიერების გამოვლინებას, რაც მუდამ იგრძნობოდა ჯემალ ცერცვაძის თამაშში და რისი გამოხატვაც, მხოლოდ ღვთისგან დალოცვილ პიროვნებას თუ შეუძლია.

ჯემალ ცერცვაძის უზადო ოსტატობაზე ბევრი დაწერილა და კვლავაც ბევრი დაიწერება, რადგან იგი არა მხოლოდ დიდი სპორტსმენი და ხელბურთის მეფე იყო, არამედ კარგი ქართველი, ღირსეული კაცი, საიმედო მეგობარი და თბილისში გამორჩეული პიროვნება გახლდათ. მას ხშირად მოკრავდით თვალს ყოფილ პლენხანოვის პროსპექტზე, თავის სამეგობროსთან ერთად ლაღად მოსაუბრეს და გულს ახარებდა სკოლიდან გამოსული პატარა ბიჭების მისდამი ყურადღება, ერთმანეთს რომ აჩვენებდნენ და უთითებდნენ: - აი, ეს არის ჯემალ ცერცვაძეო. ახალ თაობაში რომ ასეთ სიყვარულს და ინტერესს იწვევს ადამიანი, შემდგომ სწორედ ისინი ხდებიან ლეგენდარულები. ჯემალ ცერცვაძეც ლეგენდარულ ადამიანთა რიცხვს მიეკუთვნება და მწამს, მისი ხსოვნის პანთეონშიც მუდამ ჩაუქრობლად ენთება არდავიწყების წმინდა ლამპარი.

ივანე ჯაფარიძე

მიხეილ ჯოჯუა, ჯემალ ცერცვაძე.

უძვირფასესი წლები იყო ჩემთვის, როდესაც რაგბს ვთამაშობდი. ურთიერთობა მქონდა სპორტის ყველა სახეობის წარმომადგენელთან. ასე შემოვიდა ჩემს ცხოვრებაში გუნდი „ბურევესტნიკი“, მსოფლიოში უძლიერესი ხელბურთელის, განუმეორებელი ჯემალ ცერცვაძის თავკაცობით.

იმ პერიოდის თბილისის ეს პოპულარული კლუბი ერთ მუშტად შეკრული, საოცრად ძლიერი კოლექტივი გახლდათ. თუმცა არავის საწყენად ვიტყვი, ჯემალი მაინც სხვა იყო, ასეთები ეპოქაში ერთეულები იზადებიან და ამ ერთეულებშიც ცერცვაძე გამორჩეული იყო.

რამდენ შეხვედრას დავსწრებივარ თბილისში, ვერც კი დავითვლი. უამრავჯერ ასახელა ჩვენი ხელბურთი ამ უდავოდ უბრწყინვალესმა ტალანტმა და დიდმა სპორტსმენმა.

გია ჯაფარიძე

2002 წ. ვენეცია.

სახელოვანი თანასკოლელი

ფეხბურთზე საუბარს ბორის პაიჭაძით ვიწყებთ, კალათბურთს - ოთარ ქორქიათი, წყალბურთს - პეტრე მშვენიერაძით, ფრენბურთს - ვაჟა კაჭარავათი, ხელბურთს კი რასაკვირველია, ჯემალ ცერცვაძით.

თბილისის რკინიგზის მეშვიდე საშუალო სკოლაში ვსწავლობდით, ორი კლასით წინ ვიყავი, ჯემალთან ერთად კლასში ანზორ ექსეულიძეც იყო. უნდა გენახათ, დიდი შესვენების დროს როგორი საკალათბურთო შეხვედრები იმართებოდა. ყველანი თვალს ვადევნებდით, როგორ ბრწყინავდნენ ასფალტის მოედანზე ჯემალი და ანზორი.

სწორედ კალათბურთიდან მოვიდნენ ხელბურთში ეს ბიჭები და ენით აუწერელი სიხარული მიანიჭეს ათასობით გულშემატკივარს. ჯ. ცერცვაძის

დიდი დამსახურება იყო, რომ სპორტის სასახლეში „ბურევესტნიკის“ ნებისმიერ შეხვედრაზე შესასვლელი ბილეთის შოვნა ერთობ დიდი პრობლემა გახლდათ. მთლიანად გუნდიც ხომ პირველხარისხოვანი მოთამაშეებით იყო დაკომპლექტებული.

თბილისის „ბურევესტნიკმა“ წლების მანძილზე დიდი სიყვარული მოიპოვა მაყურებელთა შორის. ვიგონებ იმ დროს, როდესაც რვა თუ ცხრა კაცი სსრკ ნაკრების წევრი იყო.

ჯემალი აქტიურ სპორტს რომ გამოეთხოვა, უფრო ინტენსიურად ვხვდებოდით ერთმანეთს სხვადასხვა შეკრებებზე. ყოველთვის მომღიმარი, მუდამ კარგ აურას ქმნიდა, რადგან ბუნებით კეთილი კაცი იყო.

აუცილებლად უნდა აღვნიშნო, რომ ჯემალის ერთადერთი ქალიშვილი ეკა მშვენიერად მღერის და ჩემი რამდენიმე სიმღერაც ბრწყინვალედ აქვს შესრულებული.

ყოველთვის ვამაყოფ ხოლმე, რომ ერთ სკოლაში ვსწავლობდით, ეს ხომ ჩვენი ცხოვრების საუკეთესო წლები გახლდათ.

ვაჟა აზარაშვილი

ჯემალ ცერცვაძე, გურამ სალარაძე, ჯამლეტ ხუბაშვილი.

ჯემალ ცერცვაძე არგონავტების დროინდელ კოლხს ჰგავდა: ტანმოხდენილი, ცისფერთვალება, ოდნავ ხვეული ქერა თმით. „ხელბურთის პელეს“ ისევე, როგორც იმედო ფხაკაძეს, ხშირად ნახავდით უნივერსიტეტის წინ „ჩვეულებრივ მოკვდავთა“ შორის. მახსოვს, სულ ხელზე ვაკვირდებოდი - ასე ამბობდნენ, ცერსა და საჩვენებელ თითებს შორის მანძილი ძალიან დიდი აქვს და ამიტომ გამოსდის ის არაჩვეულებრივი პენალტებიო.

ვსარგებლობ შემთხვევით და ერთი ისტორია მინდა გავიხსენო, რომელიც მართალია ჯემალ ცერცვაძეს არ ეხება, მაგრამ მის თანაგუნდელ თამაზ ანთაძესთან არის დაკავშირებული. რამოდენიმე ათეული წლის წინ პარიზში ერთი პატარა ოთახი ვიქირავე, რომელიც ლუქსემბურგის ბაღის პირდაპირ მდებარეობდა. სულ ცარიელი იყო. ერთადერთი, რაც დავინახე იყო ზეთით შესრულებული პატარა ნახატი. თვალებს არ დავუჯერე - სურათზე ერეკლე მეფის სასახლე იყო თელავში. მაინც არ დავიჯერე, ჩამოვიღე, გადავაბრუნე და რას ვხედავ „ჩემს ამერიკელ მეგობრებს - გარრი და ჯეისის. ფარჩო, თელავი“. როგორც ჩანს, ეს ცოლ-ქმარი თელავს სტუმრობდნენ და თამაზ ანთაძემ სწორედ იქ აჩუქა მათ ეს ნახატი. დღემდე გამოცანად რჩება ვინ არიან ეს ადამიანები, როგორ მოხვდა ეს ნახატი ამ ოთახში და რატომ დატოვეს საჩუქარი პარიზში.

თბილისის „ბურევესტნიკი“, რომელიც დაკომპლექტებული იყო პირველხარისხოვანი ოსტატებით, ჩვენი თაობისთვის მუდამ დარჩება ეტალონად.

სანდრო თუმშალიშვილი

მსოფლიოს საუკეთესო ხელბურთელთა შორის ყველაზე კაშკაშა ვარსკვლავი

ქართველ ხელბურთელებს საერთაშორისო თუ საკავშირო სარბიელზე მრავალი მნიშვნელოვანი წარმატებისთვის მიუღწევიათ. თამაზ ანთაძის, ჯემალ აბაიშვილის, იმედო ფხაკაძის, ანზორ ექსეულიძის, ალექსანდრე ანპილოგოვის სახელი სპეციალისტთა თუ გულშემატკივართა შორის დღემდე მეტად პოპულარულია, თუმცა, გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენ თანამემამულეთაგან ყველაზე დასამახსოვრებელი „სახელბურთო სპექტაკლი“ ჯემალ ცერცვაძემ შექმნა. მან ფენომენალური ტექნიკით, თავბრუდამხვევი ფინტებით, მოწინააღმდეგეთა მცველების თუ მეკარეებისთვის ამოუცნობი ტყორცნებით წარუშლელი კვალი დატოვა ხელბურთის ქართველ გულშემატკივართა შორის, შვედეთის 1967 წლის მსოფლიო პირველობაზე ნაჩვენები მაღალოსტატური თამაშის შემდეგ კი ჯემალ ცერცვაძე „ხელბურთის პელებდ“ მონათლეს. თბილისის „ბურევესტნიკის“ ლიდერი ორჯერ იყო საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი, ოთხჯერ საკავშირო პირველობების პრიზიორი გახდა, ზედიზედ ათი პირველობის (1962-71) დასრულების შემდეგ იგი ჩემპიონატის საუკეთესო ბომბარდირი ხდებოდა, 1964 და 1967 წლების მსოფლიო ჩემპიონატებზე ტურნირის ყველაზე ტექნიკურ მოთამაშედ აღიარეს. საკავშირო ნაკრების 78 მატჩში 276 გოლი გაიტანა.

ჯემალ ცერცვაძის მორიგი „ცირკი“

ჯემალ ცერცვაძე, გორჩა კაჭარავა.

ჯემალ ცერცვაძე ბავშვობაში კალათბურთს თამაშობდა, წარმატებებს აღწევდა მძლეოსნობის დისციპლინებში (100 მეტრზე რბენასა და სამხტომში), სკოლის დასრულების შემდეგ კი თბილისის „დინამოს“ მთავარმა მწვრთნელმა გიორგი ავალიშვილმა, ვლადიმერ უგრეხელიძესთან ერთად, თავის გუნდში აიყვანა. კალათბურთელი იყო მისი მეგობარი ალექსანდრე ოდიშვილიც, რომელმაც მანამდე ბევრისთვის სპორტის უცნობ სახეობაში, ხელბურთში ძალის მოსინჯვა შესთავაზა. პირველივე ცდიდან ჯემალს ყველაფერი კარგად გამოუვიდა და „ბურევესტნიკის“ მთავარ მწვრთნელს გიორგი შარაშიძეს ისე მოეწონა, საკავშირო პირველობაზე თამაშიც კი შესთავაზა. ლენინგრადში „სახელბურთო ქალაქთა“ შეჯიბრება ჩატარდა და ტურნირის საუკეთესო ბომბარდირისთვის დაწესებული ჯილდო ჯემალ ცერცვაძეს გადასცეს. იმ შეჯიბრებაზე მან 51 გოლი გაიტანა. მალე საბჭოთა კავშირის ნაკრების წევრობის კანდიდატი გახდა და თუკი გუნდში ფეხს მოიკიდებდა, ხელფასის სახით 2200 მანეთს დაუნიშნავდნენ, არადა, საკალათბურთო „დინამოში“ ანაზღაურება მხოლოდ 800 მანეთი ჰქონდა. ყველაფრის მიუხედავად, გადამწყვეტი მაინც ხელბურთის „ერთი ნახვით“ შეყვარება გახლდათ და ჯემალ ცერცვაძემ არჩევანიც სპორტის ამ ლამაზი სახეობის სასარგებლოდ გააკეთა.

ჯემალ აბაიშვილის შარჯი

პირველი საერთაშორისო მატჩი პოლონელებთან ითამაშა, შემდეგ კი უფრო სერიოზულ დონეზე, რუმინეთთან მსოფლიო ჩემპიონატის შესარჩევი შეხვედრები იყო. ვლახელებს საბჭოელებთან შედარებით გაცილებით მეტი გამოცდილება ჰქონდათ, ამის მიუხედავად, საკავშირო ნაკრებმა მოსკოვში მათ 12:9 მოუგო. მეტოქემ საპასუხო მატჩში 5 ბურთის სხვაობით იმარჯვა და შემდგომ ეტაპზეც რუმინელები გავიდნენ, მაგრამ მათთან დაპირისპირებამ ცერცვამეს დიდი სამსახური გაუწია. ამასთან ქართველმა სპეციალისტთა ყურადღება დაიმსახურა – სახელბურთო პენალტის შესრულებისას რუმინელთა კარის დარაჯს ისეთი ცრუ მოძრაობა გაუკეთა, კარის მცველმა კოორდინაცია დაკარგა და თავით ძელს შეასკდა. არადა, იმ დროისთვის ის მეკარე პლანეტის ერთ-ერთი საუკეთესო გოლკიპერი გახლდათ...

ახალაშენებული თბილისის სპორტის სასახლე ხელბურთელებმა გახსნეს. ამ არენაზე პირველად თბილისელმა ხელბურთელებმა იასპარეხეს – უნგრეთის ნაკრებს ეთამაშნენ. იმ დროისთვის სპორტის ქართველი ქომაგები ხელბურთს ნაკლებად იცნობდნენ და თამაშზე მეტად ახალი ნაგებობის დათვალიერების სურვილი ამოძრავებდათ. ქართველმა ხელბურთელებმა კი ძალიან ლამაზად, მიმზიდველად ითამაშეს და იმდენად კარგი შთაბეჭდილება დატოვეს მომთხოვნ თბილისელ მაყურებელზე, მეორე დღეს ბილეთის შეძენის პრობლემა დადგა. ამას ხელი დიდად ჯემალ ცერცვამის ასპარეზობამაც შეუწყო. ერთ-ერთ ეპიზოდში მან კარისკენ ბურთის ტყორცნის იმიტაცია გააკეთა და უნგრელი მეკარე კუთხისკენ გადახტა. როდესაც გოლკიპერი ფეხზე წამოდგა, ანალოგიური მოძრაობა გაიმეორა და ამჯერად, მან საპირისპირო კუთხისკენ ისკუპა, ცერცვამემ კი ბურთი კარში შეაგორა. 1961 წელს ჩეხოსლოვაკიის პლზენის „სპარტაკი“ გვესტუმრა და ამ გუნდიდან ქართველმა ხელბურთელებმა ბევრი რამ

თბილისის „ბურევესტნიკი“. თამაზ ანთაძე, ჯემალ აბაიშვილი, იმედო ფხაკაძე, ალექსანდრე ხუციშვილი, ლერი კარტოზია; დგანან: ჯანო ბაგრატიონი, ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ცერცვაძე, გიორგი შარაშიძე, ბორის კოპალეიშვილი, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, ჯემალ ზაქარიაძე.

აითვისეს. განსაკუთრებით კი კუთხიდან თამაში დახვეწეს. თვალნათლივ ჩანდა, რომ ჩვენები ასპარეზობას აძლიერებდნენ და პროგრესის გზაზე იყვნენ შემდგარი.

საბჭოთა კავშირის პირველი ჩემპიონატი კაუნასში ჩატარდა. თბილისის „ბურევესტნიკმა“ ტურნირის ყველა შეხვედრა მაღალ დონეზე ჩაატარა და უკანასკნელ მატჩში პირველობის გასანადგებლად ფრეც სავსებით აძლევდა ხელს. მაგრამ, დასკვნით ტურში ტურნირის მასპინძელთან გვიწევდა ასპარეზობა და რაოდენ რთულია კაუნასის „სპორტჰალეში“ სტუმარი გუნდისთვის თამაში, ყველას კარგად მოეხსენება. თანაც, მასპინძლებმა ასეთი ეშმაკობაც იხმარეს – ისინი ჩვენს მეკარეს ჯემალ აბაიშვილს თვალებში პროექტორს

ანათებდნენ, მსაჯებმაც რამდენიმე ეპიზოდში ლიტველთა „სასარგებლოდ“ დაუსტვინეს, მაგრამ შეხვედრა საბოლოოდ ჩვენთვის სასურველი შედეგით დასრულდა და თბილისის „ბურევესტნიკი“ საბჭოთა კავშირის პირველი ჩემპიონიც გახდა. ჯემალ ცერცვაძის გამოსვლას რაც შეეხება, 68 გოლით ჩემპიონატის საუკეთესო ბომბარდირი გახდა და შეჯიბრების ყველაზე ტექნიკურ მოთამაშედაც აღიარეს.

ცერცვაძეს ანალოგიური პრიზი გადასცეს 1964 და 1967 წლების მსოფლიო ჩემპიონატების დასრულების შემდეგაც. სამწუხაროდ, პლანეტის პირველობებზე ქართველ დიდოსტატს მხოლოდ ინდივიდუალური პრიზები აქვს მოპოვებული, საკავშირო ნაკრები გუნდურ ჯილდოებს რომ ვერ იგებდა, ამაში უმთავრესი ბრალი

მწვრთნელებს მიუძღვოდათ. მათ კვალიფიკაცია აკლდათ, ტაქტიკური ხასიათის შეცდომებს უშვებდნენ და ამიტომაც ნაკრები მარცხდებოდა. „ხელბურთის პელედ“ ჯემალ ცერცვაძე კი პირველად გერმანელმა ჟურნალისტმა მოიხსენია. თანაც, მანვე, 1967 წლის მსოფლიო პირველობის წინ, თავისი გაზეთის ფურცლებზე დაწერა, სანაძლოს ჩამოვდივარ, ჯემალ ცერცვაძის განეიტრალებას ვერც ერთი მცველი ვერ შეძლებსო. იმ პირველობის დასრულების შემდეგ, ჩეხოსლოვაკიურ გამოცემა „ჰაზენაში“ (ჩვენებურად, ხელბურთი) გამოქვეყნდა პლანეტის 6 უძლიერესი მოთამაშის ფოტო, მათ ზემოთ კი ჯემალ ცერცვაძის სურათი იყო მოთავსებული წარწერით – „მსოფლიოს საუკეთესო ხელბურთელთა შორის ყველაზე კაშკაშა ვარსკვლავი“.

ჯემალ ცერცვაძისთვის თბილისის „ბურევესტნიკში“ ჩატარებულ მატჩთაგან ყველაზე დასამახსოვრებელი და ამავდროულად გულდასაწყვეტი ზაგრების „მედვეშჩაკთან“ ჩემპიონთა თასის განმეორებითი მეოთხედფინალური შეხვედრა იყო. ხორვატიაში მსაჯებმა „აგვიკლეს“. მათი არაობიექტური მიდგომის გამო 13:21 წავაგეთ და ერთი შეხედვით, საპასუხო ასპარეზობის წინ ნახევარფინალში გასვლის შანსიც არ გვქონდა. თუმცა, თბილისელი მაყურებლის წინაშე ქართველებმა ძალიან ძლიერად ითამაშეს. მატჩის დასრულებამდე 12 წამით ადრე 21:12-ს ვიგებდით. ამ დროს ბურთსაც ვფლობდით. საბედისწერო შეცდომა დაუშვა ლენინგრადის გუნდიდან დამატებულმა კლიმოვმა. მან ბურთი ზაგრებელთა კარისკენ გაგზავნა, მას „მედვეშჩაკის“ მეკარე დაეუფლა, იერიში წამოიწყო, რომელიც გოლით დასრულდა. არბიტრებმა კი ჯემალ ცერცვაძე საპასუხო მატჩშიც არ დაინდეს – ასპარეზობის დასრულებამდე წუთნახევრით ადრე სლოვაკმა მსაჯმა მოედნიდან გააძევა, რისთვის, დღემდე ძნელად გასაგებია. როდესაც შეხვედრის დასრულების შემდეგ ცერცვაძემ არბიტრს გადაწყვეტილების მართებულობაზე ჰკითხა, სლავმა მიუგო, დარბაზში ისეთი აჟიოტაჟი იყო, ვერაფერს ვხედავდიო. ერთი სიტყვით, თბილისის „ბურევესტნიკმა“ რევანში ისეთივე ანგარიშით აიღო, როგორითაც დამარცხდა (21:13), კენჭისყრისას კი ბედმა „მედვეშჩაკს“ გაუღიმა...

ჯემალ აბაიშვილი, ალექსანდრე ხუციშვილი, იმედო ფხაკაძე, ლერი კარტოზია, თამაზ ანთაძე, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, ბორის კოპალეიშვილი, ჯემალ ცერცვაძე, ჯანო ბაგრატიონი, ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ზაქარიაძე.

აქტიური სპორტული კარიერის დასრულების შემდეგ ჯემალ ცერცვაძემ საბჭოთა კავშირში პირველი, ოლიმპიური რეზერვების ხელბურთის სპეციალიზებული სკოლა დააარსა, რომელიც მის სახელს ატარებს. სასწავლებელში მწვრთნელებს საუკეთესო პირობები ჰქონდათ, სხვადასხვა ასაკობრივ პირველობებზე კი სკოლიდან 14 გუნდი მიემგზავრებოდა და მრავალი ჯილდოც ჩამოუტანია საქართველოში.

ხელბურთის ეროვნული ფედერაციის პირველი ვიცე-პრეზიდენტის პოსტზე მუშაობისას ჯემალ ცერცვაძის ფიქრი მუდამ სპორტის საყვარელ სახეობას დასტრიალებდა...

გოჩა კაჭარავა

2010 წ. 14 იანვარი. გიორგი სიჭინავა, ჯემალ ცერცვაძე.

2010 წ. 14 იანვარი. ბოლნისი. გიორგი სიჭინავა, ჯემალ ცერცვაძე, თამაზ სტეფანიას საფლავთან.

2010 წ. 14 იანვარი. იური ოსიპოვი, გია მიქაძე, მურთაზ სურცილავა, არჩილ გოგელია, გიორგი სიჭინავა, სერგო კოტრიკაძე, ალექსანდრე ჩივაძე, ჯემალ ცერცვაძე, დავით კვაჭაძე.

2010 წ. 14 იანვარი. შოთა გორგოძე, ?, კოსტა წულაძე, ელგუჯა ბუბუტიშვილი, დავით კვაჭაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

2010 წ. 14 იანვარი. ელგუჯა ბუბუტიშვილი, გიორგი სიჭინავა, კოსტა წულაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

2010 წ. 14 იანვარი.
არჩილ გოგელია,
ჯემალ ცერცვაძე,
ელგუჯა
ბუბუტიშვილი.

2010 წ. 14 იანვარი. ჯემალ ცერცვაძე, გიორგი სიჭინავა, ოთარ გაბელია, ზვიად სიჭინავა.

2010 წ. 14 იანვარი.
ჯემალ ცერცვაძე,
ზვიად სიჭინავა.

ბედნიერი ვარ, რომ ასეთ შესანიშნავ პიროვნებასთან მქონდა ახლო ურთიერთობა. ჯემალ ცერცვაძე იყო ძალიან დიდი სპორტსმენი და ცხოვრებაში ასევე დიდი კაცი. თუ გაიგებდა, რომ ვინმე ახლობელს რაიმე უჭირდა, იმწამსვე გამოხატავდა მზადყოფნას დახმარებისთვის.

ავად რომ გახდა, თითქმის წელიწადნახევარი ბინიდან არ გამოსულა და როდესაც სანახავად მივდიოდი, სულ მეკითხებოდა, ბიჭები როგორ არიანო. ერთხელ ვუამზე ჩვენი მეგობრის გასაჭირის შესახებ, რომელსაც რაღაც პრობლემა შეექმნა. სიტყვა არ დამამთავრებინა, ვიღაცას დაურეკა და საქმე კეთილად დასრულდა.

ასეთი გულკეთილი ადამიანი გახლდათ ჩვენი ჯემალი.

ძალიან ვწუხვარ, რომ ასე ადრე დატოვა წუთისოფელი. ნათელში იყოს მისი ლამაზი სული.

ბუსკა გენაძე

თენგიზ შუბლაძე, ჯემალ ცერცვაძე, ბუსკა გენაძე.

გივი მაზიაშვილი, ჯემალ ცერცვაძე.

ისევე როგორც თეატრებსა და კინოებში დავდიოდით, რათა გვენახა გამოჩენილი პოპულარული მსახიობები, სტადიონზე კი სლავა, მიშა, სიომა, შოთა და მმანი მათნი, ასევე სპორტის სასახლეში მივეშურებოდით ხელბურთის უპირველესი ვარსკვლავის ჯემალ ცერცვაძის საყურებლად. ვიცოდით, რომ შინ გაწვილებულები არ დავბრუნდებოდით. და მართლაც, ნებისმიერი ჩატარებული შეხვედრა მსოფლიოს უძლიერეს გუნდებთან მისი ბენეფისი გახლდათ. და ასე გრძელდებოდა ათ წელზე მეტი, ვიდრე ხელბურთის ნამდვილმა ჯადოქარმა აქტიურ სპორტს თავი არ დაანება, თუმცა მთელი ცხოვრება სულ ხელბურთში იყო.

ლაურ ჯანაშია

ჯემალი გარდა იმისა რომ იყო განუმეორებელი ხელბურთელი, იყო ასევე შესანიშნავი სამეგობრო კაცი, ძალიან თბილი, ყურადღებიანი, ხათრიანი და გარკვეულად მორიდებული. მასთან შეხვედრა, მასთან ურთიერთობა, მასთან მოლხენა და მასთან მშაკაცობა ძალიან სასიამოვნო იყო და ტკბილად მაგონდება. მოკლედ ჯემალი ალამაზებდა ჩვენს თაობას და ჩვენს ქალაქს.

გივი მაზიაშვილი

ნამდვილად გაუმართლა იმ გულშემატკივრებს ვინც საქმეში იხილა ეს უდიდესი სპორტსმენები - ვლადიმერ უგრეხელიძე, ალექსანდრე ჩივაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

ექსპრომტი ჯემალ ცერცვაძეს

ნიჭით, გონიერებით,
იპყრობდი მთა-ველებს,
ღირსეულად გიწოდეს
ხომ ხელბურთის პელე!

იდგა კორიანტელი
შემახილიც, ხოტბის,
მწვერვალები დაიპყარ,
დიდოსტატო სპორტის!

და ფანებს ახარებდი
გამარჯვებით მუდამ,
სამძო გყავდა შეკრული
ერთ დიდ ლამაზ გუნდად!

სიყვარულით იცხოვრე,
მოეფერე ფესვებს
და სიკეთის მარცვალი
სულ გულუხვად თესე!

თვალებსველი მეუღლე
ხსოვნის სანთელს გინთებს,
სიამაყით გვიყვება
შენზე ზღაპრულ მითებს!..

ტკივილების ქარი
აუწეწავს წამებს,
უშენობით დადლილს
ასე განაწამებს!

სიზმრულში გიხმობს
ხატთან მოსაუბრე,
ცრემლით აეცემა
ორთა თვალთა გუბე!..

იმ ლამაზ წლებს ხსოვნა
ახსენებს და არ თმობს,
მოგონების სხივი
ხელს შემოხვევს, ათბობს!

და ცხოვრების ბილიკს
თვალს შეავლებს ნაწვით,
კაცურ-კაცად ცნობილს
გულში გიკრავს კრძალვით!

დროს შემორჩი სხივად,
ხსოვნის სკივრს თავს ახდის,
კარგის მთესველს მუდამ
იმახსოვრებს ხალხი!

დღის ნათელი ადგას
შენს მდუმარე აჩრდილს,
ხელბურთელთა პელედ,
ნათელ კაცად დარჩი!

მიმოზა ცანავა
4.11.2020

კახა ბახტაძის ნახატი
(ქვეყნდება პირველად)

ჯემალ ცერცვაძე, თენგიზ გაზდელიანი, ანზორ ექსეულიძე, მამუკა სხიერელი.

მამუკა სხიერელი, თემურ წეველიძე, ნიკო ჯადუგიშვილი, ჯემალ ცერცვაძე. დგანან: ედუარდ ხინჩიკაშვილი, ალიკო კიკაბიძე, ჯემალ ჩაჩიბაია, თამაზ თევზაძე.

ჯემალ ჩაჩიბაია, ჯემალ ცერცვაძე, თამაზ თევზაძე, ?, ალიკო კიკაბიძე.

1977 წ. სარაევო. თამაზ მაცუკაშვილი, თ. წერეთელი, ჯემალ ცერცვაძე, რევაზ ჭანტურია.

1977 წ. დუბროვნიკი.
ჯემალ ცერცვაძე, თამაზ მაცუკაშვილი.

2014 წ. თბილისი.
თამაზ მაცუკაშვილი, ჯემალ ცერცვაძე.

2010 წ. ჯემალ ცერცვაძე, ჯიმი ბროძელი, მერაბ ბროძელი.

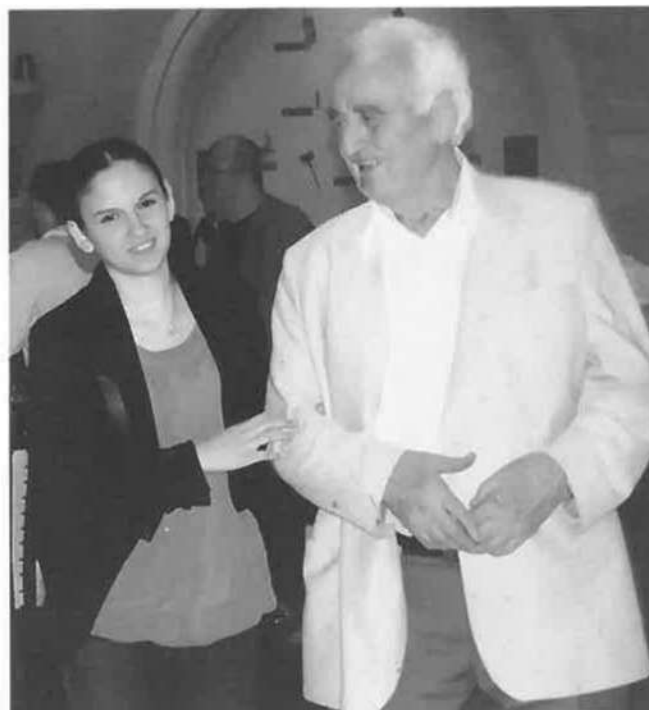
2009 წ. მარტი

2008 წ. 4 ნოემბერი. ეკა ცერცვაძე ქალიშვილ
მარიამ ფირანიშვილთან ერთად.

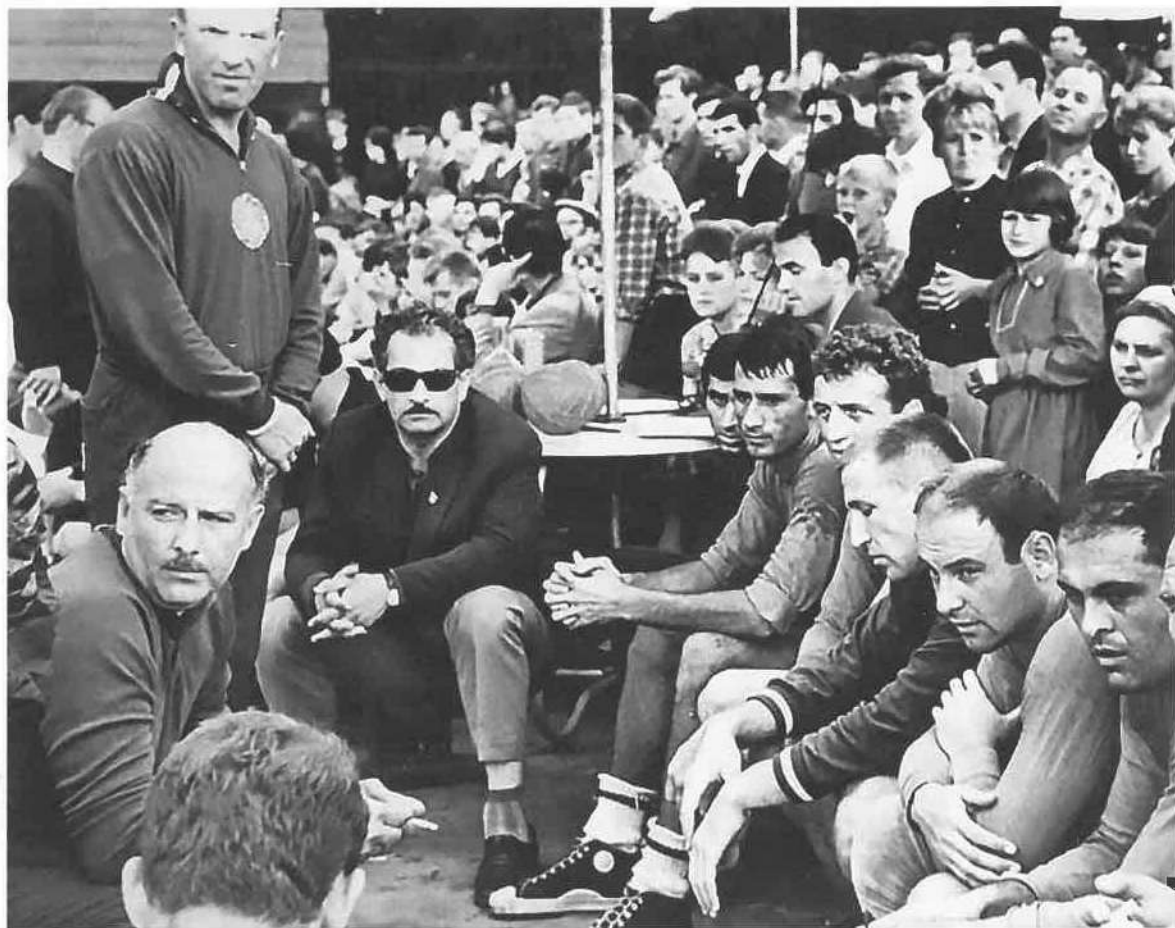
1999წ. ჯემალ ცერცვაძე შვილიშვილ
მარიამ ფირანიშვილთან ერთად.

ჯემალ ცერცვაძე შვილიშვილ
მარიამ ფირანიშვილთან ერთად

განუმეორებელი

რა თქმა უნდა, რაც უფრო ძლიერია მოთამაშე, მით უფრო ბევრ გულშემატკივარს უყვარს იგი. მაგრამ არიან კიდევ გამორჩეული ნიჭით დაჯილდოებული სპორტსმენები, რომელთა სიყვარული მარტო სიძლიერე კი არაა (ეს ისედაც ცხადია), არამედ იმ განუმეორებელ ოსტატობას ეფუძნება, რომლის მსგავსი არა აქვს არც ერთ სხვა მოთამაშეს არც ერთ სხვა ქვეყანაში. მიუხედავად იმისა, რომ ქართულ ხელბურთში ბევრი ძლიერი მოთამაშე იყო - თამაზ ანთაძე, ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ აბაიშვილი, იმედო ფხაკაძე, ლერი კარტოზია, ამბერკი ტაბიძე - ყველა დამეთანხმება, რომ ისეთი საყოველთაო სიყვარული, როგორითაც ჯემალ ცერცვაძე უყვარდა მაყურებელს, არავის ღირსებია. თუმცა რაღა მარტო ქართველი ოსტატები დავასახელებთ. ჩვენი გულშემატკივარი განებივრებული იყო მსოფლიოს უდიდესი მოთამაშეების ხილვით. ვინ არ ყოფილა

1965 წ. მოსკოვი. პროფკავშირთა სპარტაკიადა. გიორგი შარაშიძე, ჯანო ბაგრატიონი, ?, ჯემალ ზაქარიაძე, ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ცერცვაძე, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, ლერი კარტოზია, თამაზ ანთაძე.

თბილისში - ბირტალანი და შმიდტი, კლემპელი და ბრუნა, ჟაგმესტერი და ხორვატი, მაქსიმოვი და კლიმოვი, კარშაკევიჩი და თუნდაც ჩვენი ალექსანდრე ანპილოგოვი - მსოფლიოს ერთ-ერთი უძლიერესი მოთამაშე. მაგრამ ნებისმიერი გულშემატკივარი გეტყვით, ჯემალ ცერცვაძე მაინც სხვა იყო. ამ „სხვაში“ იგულისხმება სწორედ ისეთი თამაში, რითაც ცერცვაძე წლების მანძილზე აჯადოებდა სხვადასხვა ჯურისა და ზნის გულშემატკივრებს. მაგრამ სჯობს, თავიდან დავიწყოთ...

... „რკინიგზის პირველი სკოლა დავამთავრე. კალათბურთს ვთამაშობდი და საკმაოდ წარმატებითაც. ვიყავი რკინიგზის სკოლების ნაკრებში. 1955-56-57 წლებში საბჭოთა კავშირის ჩემპიონები გავხდით და ამ სკოლების საკავშირო ნაკრებშიც მოვხვდი. ერთხელ პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში ვვარჯიშობდით. იქვე ხელბურთელებიც იყვნენ. მაშინ ჯერ კიდევ იყო ასეთი სახეობა, თერთმეტი თერთმეტის წინააღმდეგ. ხელბურთი ახალი შემოსული იყო ჩვენში. დამაინტერესა, გამომივა თუ არა რამე-მეთქი და მოთამაშეებს შევუერთდი. ალბათ, გამომივიდა, რადგან მაშინვე გუნდში ამიყვანეს და საკავშირო პირველობაზე წავედით ლენინგრადში, სადაც 8 ქალაქის ხელბურთელთა პირველობა ტარდებოდა. კალათბურთში ჩემი მწვრთნელისთვის გიორგი ავალიშვილისთვის არც მითქვამს, ისე წავედი. ამ ტურნირის შემდეგ საბჭოთა კავშირის ნაკრებში ამიყვანეს. ეს იყო 1958 წელს. ასე დავრჩი ხელბურთში. პირველი ოფიციალური შეხვედრა პოლონელებთან ვითამაშე 11 x 11-ზე ნაკრებში, მერე უკვე 7 x 7-ზე ხელბურთმა მოიკიდა მყარად ფეხი და მეც ამ ხელბურთს ვთამაშობდი“.

1962 წელს მოეწყო სსრკ პირველი ჩემპიონატი ხელბურთში. თბილისის „ბურევესტნიკმა“ შესარჩევ ტურნირში თბილისში, სადაც 5 გუნდი მონაწი-

სპორტის რაინდი

ლეობდა, 7 ქულით პირველი ადგილი დაიკავა და ფინალურ ეტაპზე გავიდა. ფინალური ტურნირი კაუნასში ტარდებოდა. თბილისელებმა დაამარცხეს ტირასპოლის, ზაპოროჟიეს „ალუმინსტროის“, მინსკის „ბურევესტნიკის“, მოსკოვის უმაღლესი ტექნიკური სასწავლებლის გუნდები, ფრედ ითამაშეს კიევის „ბურევესტნიკთან“ და მოსკოვის „ტრუდთან“ და ბოლო ტურის წინ პირველ ადგილზე იყვნენ. ეს ბოლო თამაში კი მასპინძლებთან, კაუნასის „ატლეტასთან“ ჰქონდათ. მოგების შემთხვევაში კაუნასელები პირველ ადგილზე გადიოდნენ, ყველა სხვა შედეგით კი მესამეზე.

„ალბათ, წარმოიდგენთ, რა სიტუაცია იყო. მაყურებლისა და მსაჯების სიმპათიაც კაუნასელების მხარეს იყო. მასპინძლები არაფერს ერიდებოდნენ გამარჯვების მოსაპოვებლად. დარბაზის ერთ კუთხეში პროჟექტორი დადგეს, რომელსაც ხელბურთის საკმაოდ კარგად მცოდნე მიუჩინეს. ყველაზე დამაბულ სიტუაციაში ჩვენს კართან იგი თვალებში ანათებდა ჩვენს მეკარეს ჯემალ აბაიშვილს და 2-3 გოლი ასეც გაიტანეს. ის კი არა, ერთხელ, როცა ლერი კარტოზია ბურთისთვის იბრძოდა, საქმეში მაყურებელი ჩაერია. მსაჯები არაფერს იმჩნევდნენ. აი, ამ სიტუაციაში მაინც მოვახერხეთ შეხვედრის ფრედ დამთავრება 17:17 და

საბჭოთა კავშირის პირველი ჩემპიონები გავხდით. ეს ქართული ხელბურთის დიდი აღიარება იყო“...

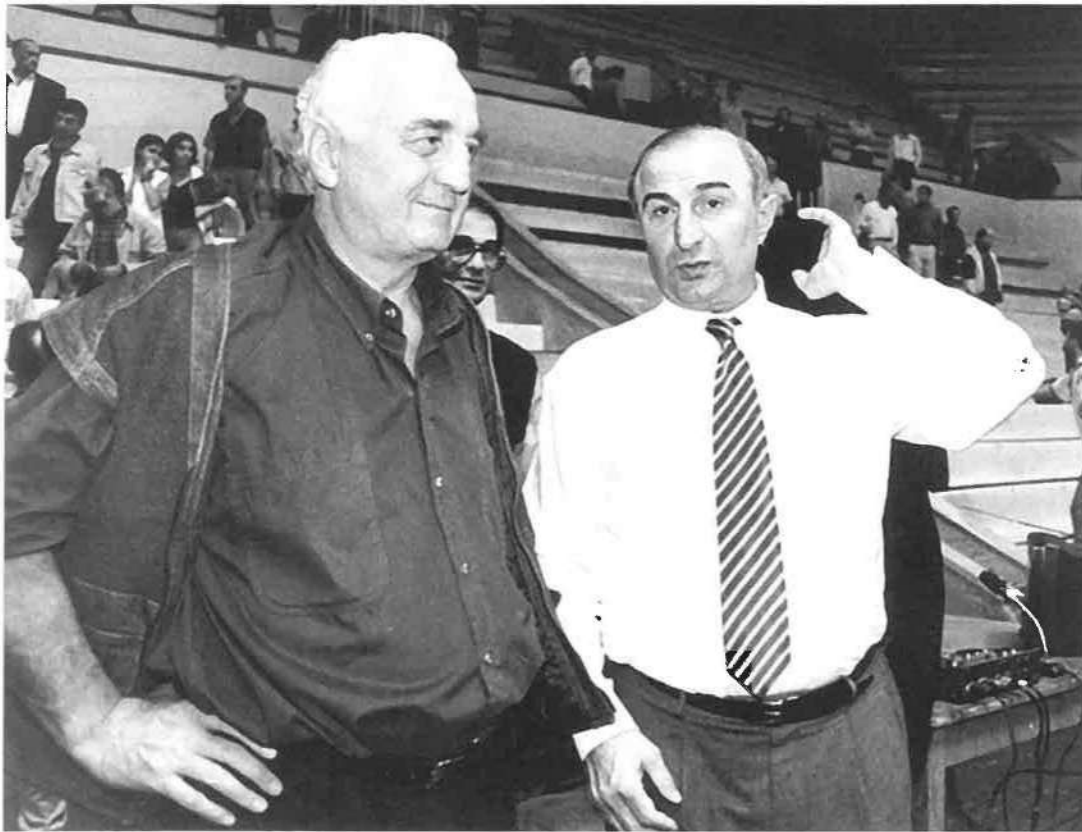
ჯემალ ცერცვაძე უკვე ამ ჩემპიონატამდე ითვლებოდა საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთ საუკეთესო მოთამაშედ. 1961 წელს საკავშირო ნაკრების შემადგენლობაში მსოფლიო ჩემპიონატის შესარჩევ მატჩებშიც ითამაშა. ამ შესარჩევ ციკლში საბჭოთა ნაკრებს მსოფლიოს მომავალი ჩემპიონები, რუმინელები არგუნა წილისყრამ მეტოქედ. საბჭოთა ნაკრებმა პირველი თამაში 12:9 მოიგო, მეორე, ბუქარესტში 13:18 წააგო და ფინალურ ეტაპზე ვერ მოხვდა. თუმცა, აქედანაც ჩანს, რა მაღალი დონისა იყო საბჭოთა ხელბურთი. ხოლო ამ საბჭოთა ხელბურთის ლიდერები კი თბილისის „ბურევესტნიკის“ მოთამაშეები იყვნენ.

... „1963 წელს მესამე ადგილი დავიკავეთ საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატში. 64-ში კი ისევ ჩემპიონები გავხდით, შემდეგ რამდენჯერმე პრიზიორები. თუმცა, ჩემი ღრმა რწმენით, ორჯერ კი არა, ხუთჯერ მაინც უნდა გავმხდარიყავით საბჭოთა კავშირის ჩემპიონები. მოსკოვში გონს მოეგნენ და დაიწყო ბრძოლა თბილისის „ბურევესტნიკის“ წინააღმდეგ - ჩემპიონი ხომ მოსკოვის გუნდი უნდა ყოფილიყო. 1965 წელს მოსკოვის „კუნცევოსთან“ მსაჯმა, რომ იტყვიან, ძალით წაგვაგებინა მატჩი. 50 წამი რჩებოდა, ორი პენალტი და კუთხური არ მოგვცა და წავაგეთ. დავრჩით მეორენი. პრესა წერდა: სანამ „კუნცევი“ არ დაწინაურდა, მსაჯი მატჩს არ ამთავრებდაო“...

1964 წელს საბჭოთა კავშირის ნაკრებმა შესარჩევ შეხვედრაში მოუგო ფინეთის გუნდს და პირველად მოხვდა მსოფლიო ჩემპიონატის ფინალურ ეტაპზე, რომელიც ჩეხოსლოვაკიაში ტარდებოდა. გუნდში სამი ქართველი იყო: ცერცვაძე, აბაიშვილი, კარტოზია. ამ ჩემპიონატზე საბჭოთა ნაკრებმა მე-5 ადგილი დაიკავა, ჯემალ ცერცვაძე კი მსოფლიოს საუკეთესო ხელბურთელთა ნაკრებში მოხვდა. ცერცვაძე უკვე საყოველთაოდ აღიარეს. იგი ჩემპიონატის საუკეთესო ბომბარდირთა სიაში იყო ისეთ ცნობილ ოსტატებთან ერთად, როგორიც მოზერი (რუმინეთი), ალმკვისტი (შვედეთი), მილკოვიჩი (იუგოსლავია) და სხვები იყვნენ. ცერცვაძის დაჭერის პრობლემა მსოფლიოს ყველა გუნდს გაუჩნდა და ალბათ თითოეუ ჩამოსათვლელი იქნება მატჩები, როდესაც ეს პრობლემა ვინმემ გადაწყვიტა.

ზაალ სულაკაურის შარჟი
(ქვეყნდება პირველად)

ჯემალ ცერცვაძე, თენგიზ გაბდელიანი.

... „1967 წელს საკავშირო ნაკრები უფრო ძლიერი იყო. ჯგუფიდან რუმინელებთან ერთად გავედით. შემდეგ გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ძალზე ძლიერ გუნდს მოვუგეთ (ჩემი რწმენით, ჩემპიონატის ფავორიტი იყო) და ნახევარფინალში დანიას ვხვდებოდით. დანია არ იყო ის ძალა, რომელიც ხელს შეგვიშლიდა და მოგების შემთხვევაში ჩემპიონობის დიდი შანსი გვექნებოდა. მით უმეტეს, რომ მეორე ნახევარფინალში ჩეხოსლოვაკიამ მსოფლიო ჩემპიონი რუმინეთი დაამარცხა. ნაკრებში ოთხი ქართველი ვიყავით - ჩემ გარდა აბაიშვილი, ფხაკაძე, ექსეულიძე, მწვრთნელადაც ქართველი იყო გიორგი შარაშიძე და რუსებს უკვე აეტეხათ კამპანია - ამდენი ქართველი ნაკრებში რა ამბავიაო. ჩვენი წარმატებული თამაში მაინც და მაინც არ უნდოდათ. მე, როგორც გუნდის ლიდერი, მწვრთნელთა საბჭოშიც შევდიოდი. ვიცოდი, ჯემალ აბაიშვილის ხასიათი და ვთქვი, დანიელებთან თავიდანვე აბაიშვილი დავაყენოთ-მეთქი. მით უმეტეს, რომ გერმანიასთან ჯემალმა შესანიშნავად ითამაშა, მაგრამ მწვრთნელებმა დაწოლას ვერ გაუძლეს და კარში ცაპენკო დააყენეს. თავიდან მაინც კარგად მიდიოდა ყველაფერი. 7:2-ს ვიგებდით. ამ დროს ცაპენკომ

ზურაბ კაკაბაძე, ჯემალ ცერცვაძე, ნიკოლ ჰუანგი, თამაზ თევზაძე.

საზიზღრად ითამაშა - ძალიან მარტივი ბურთები გაუშვა. ის კი არა, პენალტი გავაკეთე და უნდა დამერტყა, რომ ფედერაციისგან დაშინებულმა მწვრთნელებმა „კლიმოვ, კლიმოვ“-ო იყვირეს. დაარტყა კლიმოვმა და ბელს მოახვედრა. დანიელები წინ გავიდნენ. შემდეგ აბაიშვილიც შემოიყვანეს, მაგრამ ის უკვე ვეღარ ჩაერთო თამაშში ისე, როგორც საჭირო იყო. მოკლედ, 12:17 წავაგეთ. ძალზე დასანანი წაგება იყო. შემდეგ, მესამე ადგილისთვის რუმინელებთანაც დავმარცხდით“.

თქვენ 1970 წლის მსოფლიო ჩემპიონატშიც მონაწილეობდით.

... „ეს უკვე ნაკლებად სასიამოვნო მოგონებაა. საქმე ის გახლდათ, რომ 1969 წელს ნაკრების მწვრთნელად ანატოლი ევტუშენკო მოვიდა. ჩემი აზრით, არაადამიანი. ქართველებს ვერ იტანდა და, ბუნებრივია, მეც ამითვალწუნა. თუმცა, იმას მაინც ვერ ბედავდა, ნაკრებში არ შევეყვანე, მაგრამ ყველანაირად ცდილობდა, ჩემთვის პრობლემები შეექმნა. ერთხელ გფრ-ში წასასვლელად ვემზადებოდით. ავად ვიყავი და მოსკოვში შეკრებაზე ცოტა გვიან ჩავედი. კონდიციების აღსადგენად რამდენიმე დღის ვარჯიში მაინც მჭირდებოდა.

თამაზ ანთაძე,
გიორგი შარაშიძე,
ჯემალ ცერცვაძე.

ბორის კოპალეიშვილი,
ანზორ ექსეულიძე,
ჯემალ აბაიშვილი,
არტურ რატიანიძე,
თეიმურაზ ზარდალიშვილი,
ილია შელეგია.

ევტუშენკომ კი საკონტროლო თამაში განზრახ მეორე დღესვე დანიშნა, დღის 12 საათზე. მეორე შემადგენლობაში ვითამაშებ-მეთქი, დავიჟინე. პირველი ტაიმი 7 ბურთით მოვიგეთ. შესვენებაზე მეუბნება, პირველ შემადგენლობაში გადადიო. არ გადავედი. მეორე ტაიმშიც ვერ დამაკავეს და სასტიკად დავამარცხეთ. ხელბურთის ფედერაციის უფროსმა უსაყვედურა, ესაა, ცერცვაძე ცუდ ფორმაშიაო? მაგრამ სულ ასეთ ურთიერთობაში ვიყავით ერთმანეთთან და აბა, რა გულით უნდა მეთამაშა. ამის შედეგი კი ის გახლდათ, რომ შემადგენლობით ერთ-ერთი ძლიერი გუნდი მსოფლიო ჩემპიონატზე სამარცხვინო მეცხრე ადგილზე გავიდა“...

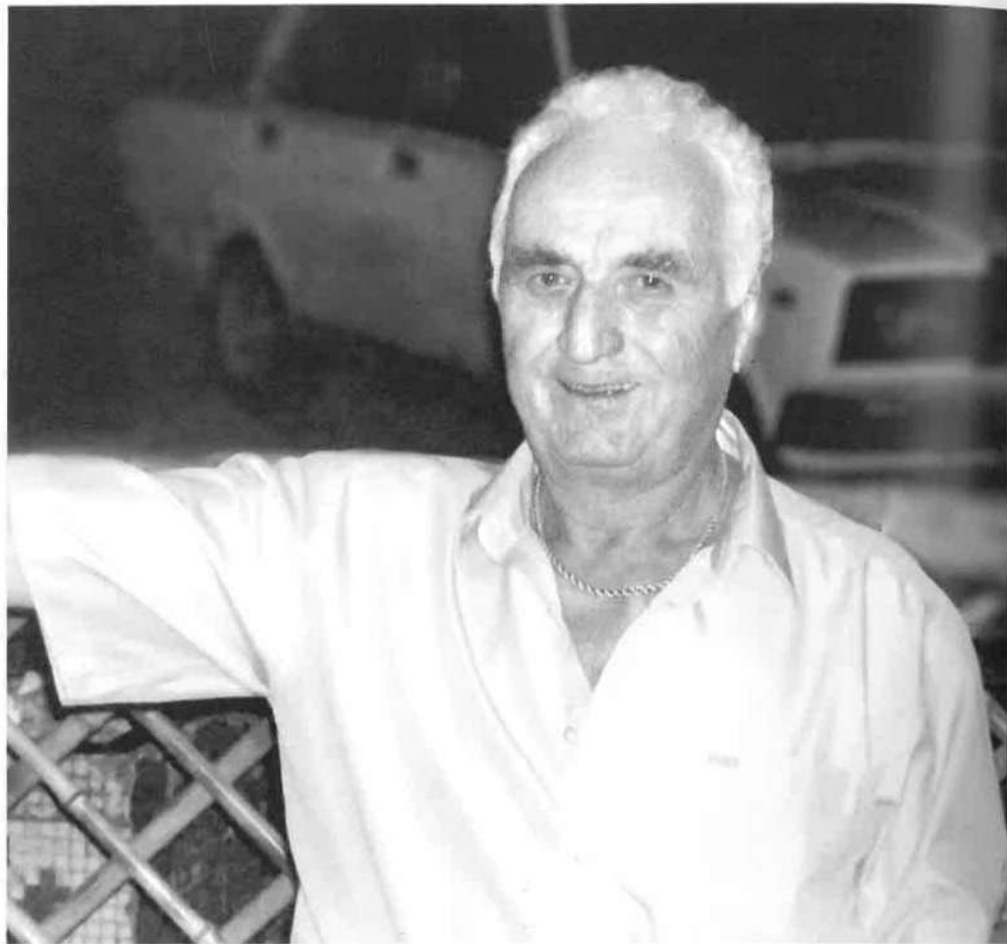
ალბათ, არ შეიძლება ეს ამბავიც არ გავიხსენოთ. თბილისის „ბურევესტნიკი“ 1964-65 წლების ევროპის ჩემპიონთა თასის გათამაშებაში ჩაება. მანამდე 1962-63 წლებში „ბურევესტნიკი“ ჩემპიონთა თასზე მონაწილეობდა, მაგრამ პირველივე წრეში გამოვარდა: ლაიპციგის გუნდთან წააგო 17:25. ეს უფრო გამოუცდელობის ბრალი იყო. ახლა კი სხვა ვითარება გახლდათ: ევროპის საუკეთესო გუნდებთან საბრძოლველად გუნდს გამოცდილებაც ჰქონდა და ოსტატობაც. პირველ წრეში პოლონეთის „ვროცლავი“ აშკარა უპირატესობით დამარცხა 32:18. მეოთხედფინალში კი ზაგრების „მედვეშჩაკს“ შეხვდა.

„მედვეშჩაკს“ ძლიერი შემადგენლობა ჰყავდა. აქ თამაშობდნენ იუგოსლავიის ნაკრების ლიდერები ჟაგმესტერი და მილკოვიჩი ... „ამ თამაშებს რა დამავიწყებს! პირველი მატჩი ზაგრებში მსაჯების დახმარებით 8 ბურთით წაგავეთ. ბოლო წამზე 9 ბურთით ვაგებდით და ცხრამეტრიანიდან შევაგდე. იმ სეზონში ჩვენ კლიმოვი დაგვიმატეს. მონაცემები კი ჰქონდა, მაგრამ თამამად შემოიძლია ვთქვა, რომ ხელბურთის აზრზე ჩვენს გუნდში მოვიდა და მოთამაშედაც აქ ჩამოყალიბდა...

პირველი ტაიმი 7:7 დამთავრდა. მეორეში „ბურევესტნიკმა“ ფანტასტიკურად ითამაშა. ცერცვაძე შეუდარებელი იყო. ბოლო 20 წამია დარჩენილი და „ბურევესტნიკი“ 9 ბურთით იგებს.

...ბურთი თამაზ ანთაძეს ჰქონდა. არავის მიაწოდო-მეთქი, გავძახე. ანთაძემ კლიმოვს გადააწოდა. საკმარისი იყო ბურთი შეგენარჩუნებინა - მაღლა აგეგდო, გეტარებინა, მოკლედ, ყველაფერი, გარდა ამისა, რაც კლიმოვმა გააკეთა. იუგოსლავებმა დერეფანი გაუხსნეს და მანაც დაარტყა, თან, ბედად, ბურთი მეკარეს შეეხო თითებზე, კარს უკან კედელს მოხვდა და ისევ მეკარეს დაუბრუნდა, რომელმაც სწრაფი კონტრშეტევა წამოიწყო. ეს

იერიში პენალტით და გოლით დამთავრდა. მაშინ დამატებითი დრო არ ინიშნებოდა და კენჭისყრით ნახევარფინალში „მედვეშაკი“ გავიდა. შემდეგ მათ ფინალში ბუქარესტის „დინამოსთან“ წააგეს. მოკლედ, ევროპის თასის მოპოვების შანსი გაუშვიტ“.

მაშინ რომ დამოუკიდებელი ნაკრებით გავსულიყავით მსოფლიოში, რას მივალწევდით?

... „ჩემი აზრით, იმ გუნდით მუდმივად მსოფლიოს საუკეთესო ხუთეულში ვიქნებოდით. თბილისის „ბურევესტნიკი“ მაშინ ბევრ საერთაშორისო მატჩს ატარებდა და პრაქტიკულად მსოფლიოს ყველა საუკეთესო ნაკრებისთვის მოგვიგია, თვით მსოფლიოს ოთხგზის ჩემპიონებისთვის, რუმინელებისთვისაც კი“.

-ეს დრო რომ ყოფილიყო, უეჭველია, ბევრგან მიგიწვევდნენ უცხოეთში...

... „მაშინაც მიწვევდნენ. განსაკუთრებით ფრანგები და შვედები აქტიურობდნენ. ფრანგებმა ერთხელ შესანიშნავი ვილაც მაჩვენეს, სადაც უნდა მეცხოვრა, მაგრამ მაშინ ამაზე ლაპარაკიც ზედმეტი იყო. თუმცა, უფრო ასე ვფიქრობ, ეს დროც რომ ყოფილიყო, მაინც არ წავიდოდი. ძალიან მიყვარდა გუნდიც, თბილისიც

გუგული ხვითა-ცერცვაძე, გაა აბესაძე.

და ჩემი გულშემატკივრებიც. რუმინელებთან მატჩის წინ - 1965 წელს 45 წუთი სპორტის სასახლეში ვერ შევედით - იმდენი გულშემატკივარი ელოდა ჩვენს თამაშს. სულ 3 მატჩი გვაქვს თბილისში წაგებული და დღესაც მახსოვს იმ თამაშების შემდგომი დღეები - გარეთ ვერ გამოვდიოდით“.

-მერმინდელი თბილისის „ბურევესტნიკი“?

... „არც ის „ბურევესტნიკი“ იყო ცუდი გუნდი. თუმცა მაინც საშუალო კლასისა იყო, მიუხედავად იმისა, რომ მასში ანპილოგოვი თამაშობდა. ისე, ორჯერ ბრინჯაოს მედლები მაინც მოიპოვეს, თასიც“.

-რა მიზეზით დაქვეითდა კლასი?

... „მზამზარეულზე არაფერი მოდის. ყველაფერს მიხედვა სჭირდება. მე ჩემი თანხებიც გავილე, რომ ხელბურთის სპორტსკოლა შემექმნა. ამ სკოლაში აღზრდილმა ბიჭებმა საკავშირო პირველობაზე გაიმარჯვეს, გოგონებიც მეორენი იყვნენ. მაგრამ, თუ ბოლომდე არ მიყევი საქმეს, არაფერი გამოვა. აღარ იყო ხელშეწყობა და წარმატებებიც გაქრა“...

გივი ჩახვაძე; დგანან: თენგიზ გაბდელიანი, ჯემალ ცერცვაძე, თამაზ დაუშვილი, თენგიზ მაისურაძე.

ჯემალ ცერცვაძე ყველა დროის ერთ-ერთი უდიდესი ხელბურთელია. ამას ხელბურთის ყველა სპეციალისტი აღიარებს. ერთხელ ჩეხოსლოვაკიის სპორტულმა ჟურნალმა „ჰაზენამ“ (ხელბურთი) მსოფლიოს ნაკრების შემადგენლობა გამოაქვეყნა ფოტოსურათებით: ექვსი ხელბურთელის ფოტო ერთად იყო დაბეჭდილი, მეშვიდე კი, ცერცვაძისა, ცალკე - წარწერით „მსოფლიო ხელბურთის უდიდესი ვარსკვლავი“. ამიტომაც საინტერესოა ცერცვაძის აზრი მსოფლიო ხელბურთის დიდ მოთამაშეებზე.

-გრუიაზე რას გვეტყვით?

-რუმინელებს ყოველთვის ასეთი ნაკრები ჰყავდათ: ერთი, ფიზიკურად ძლიერი ლიდერისთვის, დანარჩენი გუნდი ძალზე ჭკვიანურად თამაშობდა. გრუიასაც მთელი გუნდი უწყობდა ხელს, რომ დასარტყმელ პოზიციაზე გაეყვანათ. ათასგვარი ტაქტიკური სქემა ჰქონდათ ამისთვის დამუშავებული. მაგრამ თუ ხელშეწყობა არ ჰქონდა, თავისით გრუია დიდ საფრთხეს აღარ წარმოადგენდა. ასეთივე იყო შემდგომ ბირტალანიც, თუმცა, მე მგონია იგი გრუიას კლასით ჩამოუვარდებოდა.

-თქვენ ვინ მოგწონდათ?

-მე ყველაზე ძალიან მაინც მალკოვიჩი მომწონდა. სწორედ ის, ვინც „მედვეშჩაკის“ შემადგენლობაში ბოლო წამზე პენალტი გაგვიტანა.

-საკავშირო ნაკრებში ვისთან იყავით შეწყობილი?

-ყველაზე კარგად, ალბათ, მაინც ლებედევთან. დიდ პატივს მცემდა. დავსხდებოდით ერთად და მეუბნებოდა, აბა, ჯემალ, ახალი კიდევ რა მოვიგონოთო. კარგი ადამიანიც იყო. სხვათა შორის, მერე ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორიც გახდა.

-თქვენი თამაში განუმეორებლად ლამაზი იყო. ასეთ თამაშს ფიზიკური სიძლიერეც საკმაო უნდა.

-რა თქმა უნდა. როცა ერთ ხელში ბურთი გიჭირავს, თუ მეორე ხელს კარგად ვერ ხმარობ, რათა მეტოქეთა ხელები მოიშორო, წასულია შენი საქმე. განსაკუთრებით მაშინ, გერმანელებს ან შვედებს თუ ეთამაშები.

-თქვენი ბევრი ეშმაკობაც გვახსოვს...

-ესეც აუცილებელი პირობაა. მაგალითად, ერთი ვიარაღსავე ზოტოვი იყო, მოსკოვის საავიაციო ინსტიტუტის გუნდში თამაშობდა. მეტი რომ არ ვთქვა, კარგად ვერ აზროვნებდა. მე მედგა ხოლმე პერსონალურად. „ზდრავსტვუი, ზოტოვ“, ხშირად ვეტყოდი ხოლმე მოედანზე, გამომიწვდიდა ხელს, მოვუჭერდი და თვითონ რჩებოდა დაჭერილი. მწვრთნელები უყვიროდნენ, რამ გამოგამტერა, რას ესალმებიო. რუმინეთის ნაკრებში იყო კოსტაკე, კოსტაკე II ეძახდნენ, რადგან ორნი იყვნენ სეხნიებიც და მოგვარეებიც. მე მეთამაშებოდა. გაქცევისას ფეხს ვადგამდი და ერთი-ორი მეტრით უკან მრჩებოდა. დიდხანს ვერ მიხვდა, რაში იყო საქმე...

გულშემატკივრებს კარგად ახსოვთ, მატჩის ბოლოს მთელი დარბაზი აყვირდებოდა ხოლმე „ჯემალ, ცირკი“ და ცერცვაძესაც რამე უნდა მოეფიქრებინა ისეთი, რომლის გაკეთება მხოლოდ მას შეეძლო. არ იყო ეს ადვილი საქმე, მით უმეტეს, რომ 3-4 „ცირკი“ ცერცვაძეს ისედაც ყოველ მატჩში ჰქონდა წარმოდგენილი. მაინც რაღაცას მოიფიქრებდა: ან ბურთს დაუტრიალებდა, ან კარისკენ ზურგით მდგარი ტყორცნიდა და შეაგდებდა, ან მეკარეს ისე გადაუგდებდა თავზე, კარგა ხანს აზრზე ვერ მოვიდოდა, სად იყო ბურთი.

-გესმოდათ, ამას რომ იძახდნენ?

-საერთოდ, თამაშისას, ტრიბუნების არ მესმოდა, გულისყური თამაშზე მქონდა გადატანილი. მაგრამ მთელი სპორტის სასახლე რომ აყვებოდა „ცირკიო“, როგორ არ გავიგებდი ან როგორ არ უნდა შემესრულებინა ამდენი ადამიანის სურვილი. ერთხელ თბილისში ერთი შვედი მოთამაშე მიჭერდა. ავდექი და კარს უკან ჩავიარე რამდენჯერმე, ის შვედი კი იქაც წამომყვა. დაბნეულობისგან აღარ იცოდა, რას აკეთებდა. ისევ მწვრთნელებმა უშველეს და გამოცვალეს.

-თქვენ ბევრ ქვეყანაში გაყვდათ მეგობრები. დღემდე თუ შეგრჩნენ ისინი?

ჯემალ ცერცვაძე და ანზორ ექსეულიძე
საპირველმაისო დემონსტრაციაზე.

1962 წ. ანზორ ექსეულიძე, ჯემალ ცერცვაძე, ბორის კოპალეიშვილი, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, გარი მაჭავარიანი, ილია შელეგია, ლერი კარტოზია, იმედო ფხაკაძე, არტურ რატიანიძე, ჯემალ აბაიშვილი, თამაზ ანთაძე.

-კი, ისევ ვმეგობრობთ. შვედეთში, გერმანიაში, ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებში ბევრთან თბილი და კარგი ურთიერთობები მაკავშირებს.

-ხელბურთი კარგა ხანს განსაკუთრებით ძალისმიერი იყო...

-სწორედ ასეთი ხელბურთი დაამკვიდრეს ევტუშენკომ და მისთანა მწვრთნელებმა, მაგრამ საფრანგეთის გამარჯვებამ მსოფლიო ჩემპიონატზე დაამტკიცა, რომ მომავალი ტექნიკური ხელბურთისაა.

-ქართველ ხელბურთელების ახლანდელ თაობაზე რას იტყვით?

-არიან კარგი ბიჭები, რომლებსაც საზღვარგარეთის უმაღლესი დონის გუნდებში თუ არა, მეორე ეშელონში შეუძლიათ კარგი თამაში...

არიან სპორტსმენები, რომელთაც მთელი ცხოვრების მანძილზე დაჰყვებათ ხალხის სიყვარული მათი სპორტული მიღწევების გამო. მაგრამ ჯემალ ცერცვაძე მარტო ამისთვის როდი უყვართ მის თაყვანისმცემლებს. უყვართ იმიტომაც, რომ ყოველთვის მზადაა მხარი შეაშველოს ყველას, ვისაც სჭირდება. ჯემალ ცერცვაძეს ჰყავს ოჯახი - მეუღლე და ქალიშვილი, უამრავი მეგობარი, კიდევ უფრო მეტი გულშემატკივარი და თან სდევს ის სიყვარული, ურომლისოდაც შეუძლებელია ჯემალ ცერცვაძის, ხელბურთის ისტორიაში ერთ-ერთი საუკეთესო მოთამაშის წარმოდგენა.

ილია მხეიძე

„სარბიელი“, 1996 წ. 2 თებერვალი.

მოაზროვნე ხელბურთელის ეტალონი

ხელბურთის თამაშს თავი დაანება 1974 წელს. 15 წლის მანძილზე ბრწყინავდა მისი უზადო ტალანტი მსოფლიოს ხელბურთის მოედნებზე. ზუსტად ამდენ ხანს სტანჯავდა იგი მოწინააღმდეგის მეკარეებს, მცველებს მოედანზე და ესთეტიკური სიამოვნების გრძნობას განაცდევინებდა მაყურებლებს ტრიბუნებზე.

ჟურნალისტმა არჩილ გოგელიამ კარგად გაიხსენა ჯემალ ცერცვაძის მიერ გატანილი ერთ-ერთი ულამაზესი გოლი. „ბურთს ფლობს ცერცვაძე. დაცვა მობილიზებულია. მეკარეს შუბლზე აქვს გამოსხმული თვალები. ყველა ელის, რომ ცერცვაძე ამოძრავდება, მაგრამ...იგი არც შერხეულა, ელვის სისწრაფით ზურგს უკან წაიღო ხელი და ბურთი ბადეში აფართხალდა. რა ძნელია, რომ კაცს ეს მომენტი არ უნახავს და სიტყვიერად გინდა გააგებინო“. არადა ვინ მოსთვლის რამდენი ასეთი ლამაზი გოლი აქვს გატანილი მას თავის ხანგრძლივი სპორტული კარიერის მანძილზე. ამბობენ 7000-ო. მართლაცდა შთამბეჭდავი ციფრია.

60-იანი წლები ქართული ხელბურთის ოქროს ხანაა. რესპუბლიკის უპირველესი გუნდი თბილისის „ბურევესტნიკი“ ორჯერ გახდა საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი (1962, 1964), სამჯერ ზედიზედ ფლობდა ვერცხლის მედლებს (1965, 1966, 1967), ხოლო 1963 წელს იყო ბრინჯაოს პრიზიორი. ალბათ გადაჭარბებული არ იქნება თუ ვიტყვით, რომ ქართული ხელბურთის ამ ტრიუმფალურ წარმატებაში ლომის წილი სწორედ რომ ჯემალ ცერცვაძეს მიუძღვის.

60-იან წლების თბილისის „ბურევესტნიკი“ ექსტრაკლასის ხელბურთელების დეფიციტს არ განიცდიდა: ჯემალ აბაიშვილი, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, ანზორ ექსეულიძე, იმედო (დუტია) ფხაკაძე, ჯანო ბაგრატიონი, გარი მაჭავარიანი, თამაზ (ფარჩო) ანთაძე, ლერი კარტოზია, ალექსანდრე ხუციშვილი. მაგრამ ჯემალ ცერცვაძეს ამ ძლიერ ანსამბლშიც კი თავისი კუთვნილი ადგილი ჰქონდა. იგი იყო ამ ჩინებული გუნდის აღიარებული ლიდერი და ყველაზე უფრო კაშკაშა ვარსკვლავი, ხოლო იყო საუკეთესოთა შორის საუკეთესო, იოლი საქმე როდია. არ შევცდებით თუ ვიტყვით, რომ მის გარეშე „ბურევესტნიკი“ სულ სხვა გუნდი იყო.

ჯემალ ცერცვაძე იყო ბრწყინვალე ბომ-ბარდირი, რომელიც რისხვას სცემდა მსოფლიოს უძლიერეს მეკარეებს. მის მიერ გატანილი გოლები დღესაც კი ქრესტომა-

ჯემალ ცერცვაძე, თენგიზ გაზდელიანი, ბეჟან ხურციძე.

ჯემალ ცერცვაძე ყოველთვის სიამოვნებით იხსენებდა კალათბურთში გატარებულ წლებს. თუ არ ვცდები, ნომერი 6 უნდა იყოს მოსკოველი არმენაკ ალაჩაჩიანი.

პლიმენტს ამოვიკითხავთ. დასავლეთ გერმანული გაზეთი „შტუტგარტ ცაიტუნგი“ წერდა: „საბჭოთა კავშირის ნაკრების რეკორდსმენია ხელბურთელი თბილისიდან, რომელსაც ძნელად წარმოსათქმელი სახელი და გვარი აქვს - ჯემალ ცერცვაძე, რომლის რაფინირებული დარტყმების ეშინია ყველა მეკარეს. ჩატარებული აქვს 73 შეხვედრა ნაკრების დონეზე, გატანილი აქვს 285 გოლი, მაგრამ იგი არა მარტო კარებზე მონადირეა, არამედ

თიულად რჩება და ულამაზესი გოლების კატეგორიას განეკუთვნება. მაგრამ ცერცვაძე არ იყო მარტო განუმეორებელი ბომბარდირი. ასეთი შეფასება ზედაპირული იქნებოდა. ეს თუ შეიძლება ასე ითქვას „აისბერგის ზედა ნაწილია“. ყველასათვის ხელმისაწვდომი და ხილული. იგი კომბინაციების ხლართვის ოსტატი, ხელბურთის ნამდვილი ესთეტი იყო. მისი სათამაშო ხელწერისათვის დამახასიათებელი შტრიხი იყო ორიგინალობა, გამჭრიახობა, მოულოდნელობა, ვერაგობა. ის იყო დახვეწილ არტისტიზმამდე აყვანილი ხელბურთის დიდოსტატი. ვისაც ახსოვს ცერცვაძის შესრულებით 7 მეტრიანი საჯარიმო ტყორცნები, უთუოდ დამეთანხმება, რომ ეს იყო პატარა სახელბურთო სპექტაკლები, რომელიც უზომო სიხარულს ანიჭებდა მაყურებელს. ასეთი წარმოდგენებით განებივრებული მაყურებლები პირდაპირ ითხოვდნენ ცერცვაძისგან „მიდი ჯემალ, ცირკი მოაწყვეო“. იმპროვიზაცია მისი სტიქია იყო.

შემთხვევითი როდია, რომ ოლიმპიურმა ჩემპიონმა ალექსანდრე ანპილოგოვმა, რომელიც ქართული ხელბურთის შემდგომი თაობის ყველაზე უფრო თვალსაჩინო წარმომადგენელი იყო, თავის კერპად ჯემალ ცერცვაძე და თამაზ ანთაძე დაასახელა. მან თქვა, რომ „ცერცვაძის ხასიათის ტექნიკურ ჭკვიან მოთამაშეს ახლა ვერსად შეხვდებით“. ცერცვაძის ტექნიკური და გონებამახვილური თამაში არც უცხოელ მიმომხილველებს გამორჩენიათ მხედველობიდან და უცხოურ პრესაში მის მიმართ არაერთ კომ-

მიუხედავად იმისა, რომ ფოტოზე აღბეჭდილები ყველა ვერ ამოვიცანი, მაინც გთავაზობთ ნამდვილად საინტერესო კადრს.
 ბაკურიანი. თბილისის „დინამოს“ კალათბურთელთა შეკრება.
 ლევან ჭაჭიაშვილი - 97 წელს მიღწეული ცნობილი ქირურგი, ?, ?, ?, რობერტ კუდაშვილი, ?; დგანან: ?, ?, რევაზ გოგელია,
 გიორგი ავალიშვილი, ჯემალ ცერცვაძე, თამაზ კაკაურიძე, ?, ?, ?, ?.

თავისი გუნდის კარგი დირიჟორიცაა“. შვეიცარიის სპორტული ჟურნალი „ტიპი“ წერს: „რუსებმა შეიძლება წაიბორძიკონ გდრ-თან შეხვედრაში, მაგრამ ერთ-ერთი თავდამსხმელი, რომელიც იშვიათად ბორძიკობს არის ცერცვაძე“.

ხელბურთში ჯემალ ცერცვაძის გზა ცოტათი უცნაურად წარიმართა. აქ ვგულისხმობთ იმას, რომ რკინიგზის მეშვიდე სკოლის (ახლა პირველი სკოლაა) დამთავრების შემდეგ იგი თბილისის „დინამოს“ ოსტატ კალათბურთელთა გუნდში მიიწვიეს. სამჯერ იყო რკინიგზელთა შორის საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი. (1955, 1956, 1957). სხვათა შორის, ჯემალ ცერცვაძე კალათბურთელთა გუნდში ჩარიცხეს ქართული კალათბურთის ისეთ კორიფესთან ერთად, როგორიც ვლადიმერ („პტიცა“) უგრეხელიძე იყო. ცერცვაძემ კალათბურთელთა გუნდში ითამაშა კონსტიტუციის თასზე და საქართველოს პირველობაზე. მისი პარტნიორები იყვნენ

სსრკ ნაკრები შეკრებაზე. მარცხნიდან პირველი ჯემალ ცერცვაძე, მეშვიდე - იმედო ფხაკაძე, მერვე - თამაზ ანთაძე, მეთორმეტე - ჯემალ აბაიშვილი.

ქართული კალათბურთის ვარსკვლავები: ოთარ ქორქია, ლევან ინწკირველი, ალექსანდრე კილაძე, გურამ (აპოლონ) აბაშიძე. ხელბურთი მის ცხოვრებაში სრულიად მოულოდნელად გამოჩნდა. ერთხელ, სრულიად შემთხვევით, ნახა ხელბურთელთა შეხვედრა 11 x 11-ზე და როგორც თვითონ ამბობს, ძალიან მოეწონა. მაშინ ხელბურთი ჩვენში პირველ ნაბიჯებს დგამდა და რასაკვირველია, პოპულარობით კალათბურთს ვერ შეედრებოდა; იმ პერიოდში ხელბურთელები პირველობაზე მიდიოდნენ, მთხოვეს და მეც წავყევი. ტურნირიდან დაბრუნებულ დინამოელთა მაშინდელმა მწვრთნელმა გიორგი ავალიშვილმა მკაცრად დამტუქსა. მას და გიორგი შარაშიძეს შორის გაიმართა ცხარე კამათი - კალათბურთელთა გუნდში უფრო უკეთესი იქნებოდა ცერცვაძე თუ ხელბურთელთა გუნდში. ბოლოს შარაშიძემ თქვა - „თვითონ აირჩიოს“.

სპორტის სასახლის გახსნის ცერემონიალს ამშვენებდა საერთაშორისო მატჩი ხელბურთში უნგრეთის ნაკრებთან. ისინი მაშინ მსოფლიოს ხელბურთის ლიდერები იყვნენ. სხვათაშორის, 60-იან წლებში მათ ორჯერ მოიგეს პრესტიჟული საერთაშორისო ტურნირი თბილისში „ზარია ვოსტოკას“ პრიზზე. ეს მატჩი ცერცვაძემ, როგორც იმდროინდელი პრესა აღნიშნავს, ჩინებულად ითამაშა. განსაკუთრებით დასამახსოვრებელი იყო მისი შესრულებით პენალტები. უნგრელთა მეკარე ამაოდ დაშვრა გამოეცნო დარტყმის მიმართულება და ერთხელ სავსებით თავგზააზნეულმა კარის ძელს მიარტყა თავი.

სსრკ ნაკრები. მარცხნიდან მეორე ჯემალ ცერცვაძე, მეათე - იმედო ფხაკაძე, მეთერთმეტე - ჯემალ აბაიშვილი.

1962 წელი ოქროს ასოებით ჩაიწერება ქართული ხელბურთის ისტორიაში. ჩემპიონატის ბოლო ტურში თბილისის „ბურევესტნიკი“ მასპინძლებს კაუნასის „ატლეტასს“ ხვდებოდა. ფრე ან წაგება მასპინძლებს ხელს არ აძლევდათ. ასეთ შემთხვევაში ისინი ბრინჯაოს მედლებს დასჯერდებოდნენ. ჩემპიონის ტიტულის მოსაპოვებლად მათ მხოლოდ გამარჯვება აწყობდათ. კაუნასში თამაში ძალზე ძნელია, მით უმეტეს ასეთი პრინციპული მატჩის. მასპინძლებს საკმაოდ ძლიერი გუნდი ჰყავდათ. მათი ლიდერები იყვნენ მაცაჟისკასი და კონტვაიანისი. ამ ექსტრემალურ სიტუაციაში თბილისელთა სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ისინი არ დაიბნენ და ნამდვილი ჩემპიონური ხასიათი გამოავლინეს. ერთ-ერთი მათგანი ვინც ამ მძიმე წუთებში არ დაიბნა და პარტნიორები იერიშზე გაიყოლია ჯემალ ცერცვაძე იყო, მატჩი დამთავრდა 17:17 და თბილისის „ბურევესტნიკი“ საბჭოთა კავშირის პირველი ჩემპიონი გახდა. მომდევნო 1963 წელს თბილისის

„ბურევესტნიკი“ მხოლოდ ბრინჯაოს მედლებით დაკმაყოფილდა. ცერცვამის აზრით „ასეთი მოკრძალებული შედეგის ერთ-ერთი მიზეზი ის იყო, დარბაზში ვემზადებოდით, ქსვერდლოვში კი მიწის მოედნებზე მოგვიწია თამაში“.

1964 წელს მოსკოვში თბილისის „ბურევესტნიკი“ კვლავ გახდა საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი. აი, როგორ იხსენებს ამ ამბებს ქართული ხელბურთის ვეტერანი - „ჩემპიონატის ბოლოს წინა მატჩში კაუნასის „ატლეტას“ ვეთამაშებოდით. მოგების შემთხვევაში ჩემპიონები ვიყავით. აქ მოხდა ერთი შემთხვევა, რომლის აღწერაც, ალბათ, ღირს. მატჩის ანგარიში საყაიშოა. ბოლო წუთებზე ჯარიმა დავარტყი და შევაგდე. ბურთი ჩათვალეს, მაგრამ მოხდა საოცრება. ერთი საათის შემდეგ მსაჯთა კოლეგიამ გადაწყვეტილება შეცვალა და ეს ბურთი არ ჩათვალა. მატჩი ფრედ დამთავრდა. ეს შესაძლოა იმიტომ გააკეთეს, რომ ზაპოროჟიელებთან თუ წავაგებდით ბოლო ტურში, მაშინ ჩემპიონი მოსკოვის „კუნცევო“ გახდებოდა, მაგრამ გადამწყვეტ მატჩში ზაპოროჟიეს „ალუმინსტროის“ შანსი აღარ დავუტოვეთ“. ცერცვამეს მიაჩნია, რომ „იმ ხანების

ანზორ ექსეულიძე, თამაზ ანთაძე, იმედო ფხაკაძე, ჯემალ ცერცვაძე, ჯემალ აბაიშვილი, გარი მაჭავარიანი.

„ბურევესტიკის“ მთავარი კოზირი იყო შეთამაშება. სასტარტო შემადგენლობის მოთამაშეებს უსიტყვოდ გვესმოდა ერთმანეთის“.

მომდევნო სეზონში თბილისის „ბურევესტიკი“ როგორც ჩვენი ქვეყნის ჩემპიონი, ევროპის ჩემპიონთა თასის გათამაშებაში მონაწილეობდა. თბილისელებს არც ამ მასშტაბურ ტურნირში შეურცხვენიათ თავი და თუ უფრო მაღალ შედეგებს ვერ მიაღწიეს, ეს, პირველ ყოვლისა, გამოუცდელობით აიხსნება. მერვედფინალში თბილისელებმა დამაჯერებლად სძლიეს პოლონეთის ჩემპიონს კატოვეციის ასზ. მათ უკვე საკუთარ მოედანზე მოიპოვეს შთამბეჭდავი გამარჯვება 32:18, რის შემდეგაც მეოთხედფინალისტის ვინაობა არავითარ ეჭვს აღარ იწვევდა. აი, აქ კი მათ უკვე საკმაოდ სერიოზული მეტოქე ელოდათ, ზაგრების „მედვეშჩაკი“, რომლის შემადგენლობაში თამაშობდნენ ევროპის უძლიერესი ხელბურთელები - ბომბარდირი ჟაგმეისტერი და გამთამაშებელი მილკოვიჩი. ამ მატჩს ძალიან დრამატული კოლიზია ჰქონდა. ზაგრებში იუგოსლავიელებმა მოიგეს 21:13. თბილისში ისტორია განმეორდა. მატჩის ბოლო წუთზე თბილისელები წინ არიან 21:12. იური კლიმოვის ნაჩქარევი ტყორცნა არაზუსტი გამოდგა. სტუმრების სწრაფი კონტრშეტევა და ანგარიში 21:13 გახდა. კენჭისყრის დროს იღბალმა იუგოსლავიელებს გაუღიმა.

სსრკ ნაკრების ერთ-ერთი წარმატებული შეხვედრის შემდეგ. მარცხნიდან პირველი ანზორ ექსეულიძე, მეორე - იმედო ფხაკაძე, მესამე - ჯემალ ცერცვაძე.

ჯემალ ცერცვაძე იყო არამარტო თბილისის „ბურევესტიკის“, არამედ საბჭოთა კავშირის ნაკრების აღიარებული ლიდერი. საკმარისია ითქვას, რომ იგი მონაწილეობდა მსოფლიოს ოთხ ჩემპიონატში. საბჭოთა კავშირის ნაკრებში მისი დებიუტი 1960 წელს პოლონეთთან შედგა. 1961 წელს მოსკოვში რუმინელებთან მსოფლიო ჩემპიონატის შესარჩევ მატჩში 12:9 მოიგეს საბჭოთა ხელბურთელებმა, მაგრამ ბუქარესტში მარცხი იწვნის და უძლიერესთა შორის ვერ მოხვდნენ, ხოლო რუმინელები მსოფლიო ჩემპიონები გახდნენ. მსოფლიოს მომდევნო ჩემპიონატზე ჩეხოსლოვაკიაში უფრო უკეთესად გამოვედით, V ადგილი დავიკავეთ. მეოთხედფინალში დავმარცხდით მასპინძელთა საკმაოდ ძლიერ გუნდთან. „მატჩისათვის ფსიქოლოგიურად არ აღმოგზნდით მზად და მოედანზე რატომღაც დამარცხებას შეგუებული გავიქცით, თურმე, ვფიქრობდით, უფრო უკეთაგ შეიძლებოდა თამაში“ - იგონებს ჯემალ ცერცვაძე.

ყველაზე უფრო დიდი სიახლოვეებით ჯემალ ცერცვაძემ მსოფლიოს 1967 წლის ჩემპიონატი გაიხსენა, სადაც ნაკრებმა საპატიო IV ადგილი დაიკავა. „ჩემპიონატის წინ ყველანი ერთ-ერთ ფავორიტად ასახელებდნენ საბჭოთა კავშირის ნაკრებს. განსაკუთრებით აიწია ჩვენმა აქციებმა გერ-ს ძლიერი გუნდის დამარცხების შემდეგ. ამიტომ ამ მატჩზე ცოტათი მინდა ვისაუბრო. დასაწყისში უპირატესობას გერმანელი ხელბურთელები დაუფლნენ, რასაც დიდად შეუწყო ხელი მეკარე ვალენტინ ცაპენკოს სუსტმა თამაშმა. ცაპენკო კარში ჯემალ აბაიშვილმა შეცვალა. მან რამდენიმე „მკვდარი“ ბურთი აიღო და გარკვეული გარდატეხა შეიტანა თამაშში. უნდა ითქვას, რომ დანიელებთან ნახევარფინალურ მატჩში ამ ტაქტიკური სვლის გამოყენება აღარ აღმოჩნდა

მამუკა სხიერელი, ალიკო კიკაბიძე, გიორგი შარაშიძე, თენგიზ გაზდელიანი, ბიძინა ჯღარკავა, ჯემალ ცერცვაძე, ზაურ ფხალაძე.

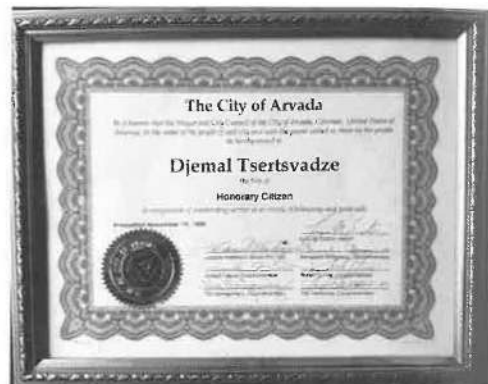
ეფექტური. როგორც ეტყობა თავიდანვე ჯემალ აბაიშვილის დაყენება ჯობდა კარში. წინა მატჩში გფრ-ს ძლიერ გუნდთან გამარჯვების შემდეგ გვეგონა, რომ დანიელებთან გამარჯვება არ გაგვიჭირდებოდა. მართლაც, დასაწყისში დავწინაურდით 7:2, თამაში მოგებულად მივიჩნიეთ და ცოტათი მოვეშვიტით... ბოლოს მსოფლიო ჩემპიონატზე ვითამაშე 1970 წელს, სადაც საბჭოთა ნაკრები გამოვიდა სუსტად და IX ადგილი დაიკავა“. სხვა დიდი წარმატებები: მრავალ საერთაშორისო ტურნირებში გამარჯვება - 1968 წელს სოფიაში - ახალგაზრდობის მსოფლიო ფესტივალის ოქროს მედალი და მსოფლიო პირველობის ვერცხლის პრიზიორი „ლოკომოტივის“ ხაზით.

ჯემალ ცერცვაძე დღესაც რჩება მსოფლიო კლასის ხელბურთელად, მოაზროვნე ხელბურთელის ეტალონად.

მერაბ კალანდაძე

1990 წლის 19 ნოემბერს ჯემალ ცერცვაძესა და გუგული ხვითია-ცერცვაძეს მიენიჭათ აშშ-ს კოლორადოს შტატის ქალაქ არვადას საპატიო მოქალაქის წოდება.

პელესთან შედარება უმაღლეს შეფასებას ნიშნავს...

შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ჯემალ ცერცვაძე ხელბურთის სათამაშოდ მოევლინა ქვეყანას, ხელბურთი კი ჯემალ ცერცვაძისთვის შეიქმნა - ასე თვლის ყველა, ვისაც ერთხელ მაინც უნახავს თბილისის „ბურევესტნიკისა“ და საბჭოეთის ნაკრების უცვლელი ბომბარდირის თამაში. თითოეული მატჩისას ცეცხლოვან სპექტაკლს დგამდა მოედანზე - იმის მიუხედავად, რა რანგის მეტოქის წინააღმდეგ თამაშობდა. მეკარეების ნამდვილი რისხვა გახლდათ და ამიტაც ამართლებდა შვედეთში, მსოფლიო ჩემპიონატზე შერქმეულ მეტსახელს, რომლითაც ყველაფერია ნათქვამი - „ხელბურთის პელე“...

არადა, ხელბურთში, ფაქტობრივად, შემთხვევით მოხვდა. კალათბურთელი იყო - მოსწავლეთა ნაკრებისა და საკავშირო სპარტაკიადების უცვლელი მონაწილე. ხელბურთის თამაში მეგობრის რჩევით მოსინჯა და... მისი მონაცემების პატრონს ვინღა გამოუშვებდა? მალევე ნაკრებშიც მიიწვიეს და იქ 13 წლის განმავლობაში თამაშობდა, „ბურევესტნიკში“ კი 17 სეზონი გაატარა.

თბილისის „ბურევესტნიკი“ მაშინ უძლიერესი კლუბი იყო, თითქმის ყველა წამყვანი - რუმინეთის, დანიის, მაშინდელი ჩეხოსლოვაკიის, სსრკ-ის ნაკრებები დამარცხებული ჰყავდა. ამიტომაც იყო, თბილისურ კლუბს „უტიტულო მსოფლიო ჩემპიონს“ რომ ემახდნენ. ყოველწლიურ, უძლიერესი ნაკრებების მონაწილეობით

ჯემალ ცერცვაძე, ?, გურამ მინაშვილი.

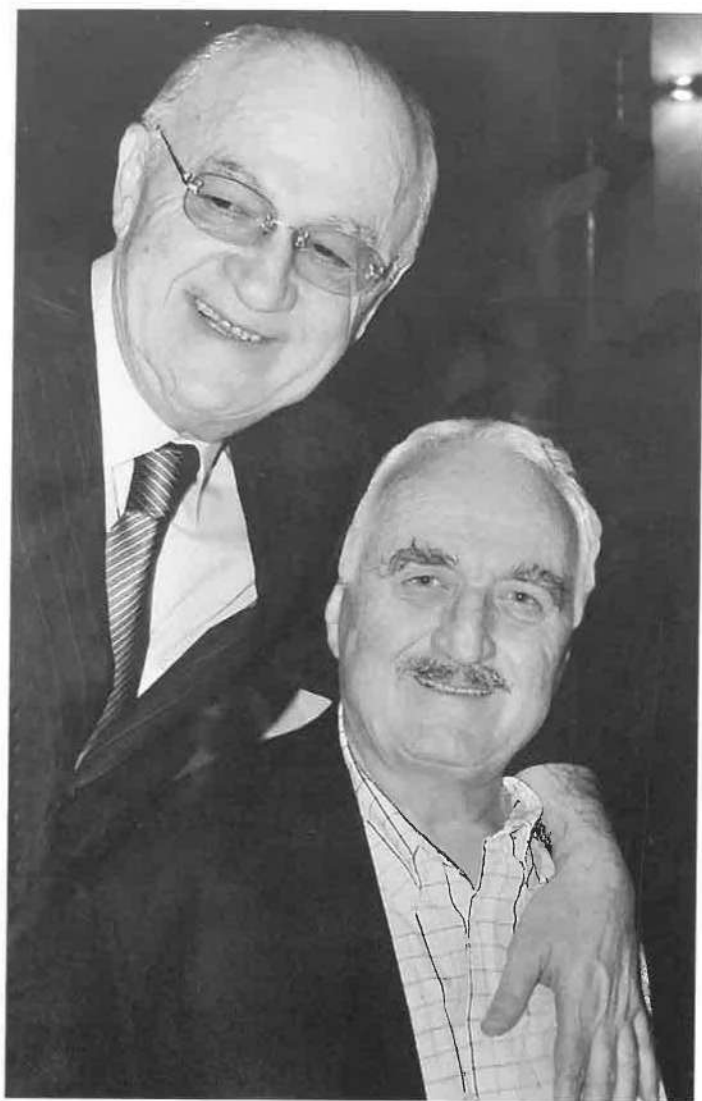

ჯუმბერ პატიაშვილი, ჯემალ ცერცვაძე.

გამართულ ტურნირებზე „ბურევესტნიკს“ პერსონალურად იწვევდნენ და ნებას რთავდნენ, ნაკრებების წინააღმდეგ (?) ეთამაშა...სწორედ ამ კლუბის სული და გული იყო ჯემალ ცერცვაძე - ფენომენური მონაცემებისა და ტექნიკის პატრონი. ხშირად მომხდარა, „ბურევესტნიკსა“ და სსრკ ნაკრებს ერთ ტურნირში უთამაშიათ და თუ ქართველ მოთამაშეს კლუბში გამოსვლის უფლებას აძლევდნენ, გამარჯვება მეტწილად „ბურევესტნიკს“ რჩებოდა ხოლმე...

საბჭოთა კავშირის ნაკრებმა მსოფლიო ჩემპიონატზე მოსახვედრად ბრძოლა 1960 წელს დაიწყო და საკვალიფიკაციო ეტაპზე რუმინეთის უძლიერეს კოლექტივს გადაეყარა, მოსკოვში გამარჯვება მასპინძლებს დარჩათ - 12:9, რაც ნამდვილი სენსაცია გახლდათ. განმეორებითი შეხვედრა კი რუმინელებმა ხუთი ბურთის სხვაობით მოიგეს. ბუქარესტში, მასპინძლებმა საბჭოთა სპორტსმენების გამოუცდელობით ისარგებლეს და მსუბუქი ბურთით ითამაშეს - ისეთით, როგორსაც თავად იყვნენ მიჩვეულნი...

საერთოდ, საბჭოეთის გუნდები მაშინ ვერც მწვრთნელთა მაღალი კვალიფიკაციით დაიკვეხნიდნენ. ეს რომ არა, 1967 წელს, შვედეთის მსოფლიო ჩემპიონატზე, სსრკ ნაკრებს აუცილებლად ოქროს მედალი უნდა მოეგო, მაგრამ...

ელგუჯა ბუბუტიშვილი, ჯემალ ცერცვაძე.

„დანის 7:2-ს ვუგებდით და მანამდეც, არაერთხელ დაგვიმარცხებია დიდი ანგარიშით. დღემდე ვერ ამიხსნია, როგორ მოვახერხეთ წაგება, ოღონდ, გარწმუნებთ, ეს თავიდან ბოლომდე მწვრთნელების „დამსახურება“ იყო“... - იხსენებს ბატონი ჯემალი. სწორედ შვედეთის მსოფლიო ჩემპიონატზე შეარქვეს მას „ხელბურთის პელე“. ქართველ გულშემატკივარს არაერთხელ აღუნიშნავს მისი თამაში საქებარი ეპითეტით, თუმცა ამხელა სპორტსმენთან შედარება თავისთავად მრავლისმეტყველია. საინტერესო კი ის გახლავთ, რომ ამ ფაქტს ჯემალ ცერცვაძის ბეზიის აღშფოთება მოჰყოლია - პელე არ ვიცი მე, ჩემი შვილიშვილი ზანგს როგორ შეადარესო...

ფენომენური მონაცემების მოთამაშეს მიღწევებიც ასეთივე ჰქონდა. საბჭოთა კავშირის პირველობაზე საუკეთესო ზომბარდირი იმდენჯერ გახდა, რამდენი სეზონიც ითამაშა. უამრავჯერ დაასახელეს სხვადასხვა ტურნირის ყველაზე ტექნიკურ მოთამაშედ. არადა, ყველა ამ პრიზს ფულადი ჯილდოც ახლდა თან, მაგრამ სპორტსმენამდე მას ვინ მიუშვებდა? - ერთ მანეთსაც კი არ აძლევდნენ. ერთხელ, ჯემალმა ხერხი იხმარა და ტურნირის ორგანიზატორებს უთხრა, - ფული არ მინდა, გუნდს ჩასაცემელი სჭირდებაო... ჩანთებით მოიტანეს თურმე. არადა, უმნიშვნელო თანხა სულაც არ იყო - 10 ათასი მარკა ეკუთვნოდა, 500 დოლარად კი „მერსედესის“ ყიდვა შეიძლებოდა მაშინ, ნება რომ მიეცა ვინმეს.

ბუნებრივია, მსოფლიოს ერთ-ერთი საუკეთესო ხელბურთელის გადაბირება ბევრს სურდა. უამრავი შეთავაზება ჰქონდა - საფრანგეთიდან, გერმანიიდან, შვედეთიდან. ანაზღაურების სახით, წელიწადში ერთ მილიონს სთავაზობდნენ, რაც მაშინ უზარმაზარი თანხა გახლდათ, მაგრამ საბჭოეთიდან წასვლაზე ხომ ოცნებაც არ შეიძლებოდა...

1980 წელს, ჯემალ ცერცვაძემ საბჭოთა კავშირისა და ევროპისთვის უნიკალური, ხელბურთის სპეციალიზებული სკოლა დააარსა. ჩინებული პირობები ჰქონდათ - „ქარიშხალას“ სპორტკომპლექსი ხელბურთელებისთვის აშენდა, სპეციალური დრო ჰქონდათ გამოყოფილი სპორტის სასახლესა და ვერის ბალის დარბაზშიც. ჰოდა, იმ დროს, როცა რუსეთის ხელბურთს 400-ზე მეტი სკოლა ჰქონდა, უკრაინას კი 350, ერთი ქართული სკოლის აღსაზრდელები საპრიზო სამეულს არასდროს ჩამოსცილებიან...

ჯემალ ცერცვაძე მუდამ ქართული ხელბურთის სამსახურში იყო. ან კი სად უნდა ყოფილიყო კაცი, რომელმაც საქართველოს ხელბურთი შეაყვარა და სპორტის ამ სახეობაში მთელი ეპოქა შექმნა... და მართალია, გემოვნებაზე და „მეფეებზე“ არ დავობენ, მაგრამ ფაქტი ერთია - პელესთან შედარება უმაღლეს შეფასებას ნიშნავს...

რატი შელეგია

გუგული ხვითია-ცერცვაძე, თენგიზ გაზდელიანი.

ბორჯომი. ეკა ცერცვაძე და
გუგული ხვითია-ცერცვაძე.

1980 წლის 18 ივლისი. პიატიგორსკი. ჯემალ ჩაჩიბაია,
გუგული ხვითია-ცერცვაძე, ეკა ცერცვაძე.

2003 წ. 2 იანვარი. ჯემალ დეგდარიანი, ჯემალ ცერცვაძე, გუგული ხვითია-ცერცვაძე, იური მოსიძე,
ჯემალ ჩაჩიბაია, ვიტალი გრძელიშვილი.

ბორჯომი. ეკა ცერცვაძე და
გუგული ხვითია-ცერცვაძე.

1980 წლის 18 ივლისი. პიატიგორსკი. ჯემალ ჩაჩიბაია,
გუგული ხვითია-ცერცვაძე, ეკა ცერცვაძე.

2003 წ. 2 იანვარი. ჯემალ დეგდარიანი, ჯემალ ცერცვაძე, გუგული ხვითია-ცერცვაძე, იური მოსიძე,
ჯემალ ჩაჩიბაია, ვიტალი გრძელიშვილი.

ჯემალ ტერცვაძე, ჯიმი ბროძელი.

ჯემალ ტერცვაძე, ჯიმიკო ბროძელი, გეგუ მუშკუდიანი.

2012 წ. 15 მაისი. ჯემალ ცერცვაძე, ვახტანგ ვეფხვაძე, თამაზ ყურაშვილი.

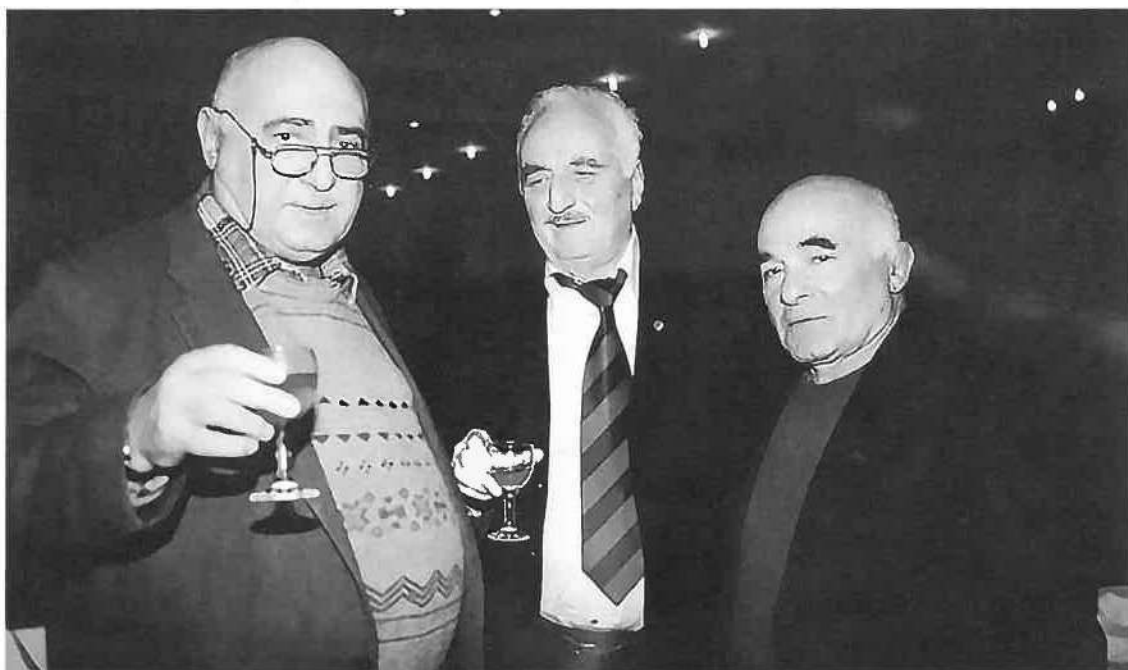

თამაზ კვერნაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

2010 წ. გეგუ მუშკუდიანი, ალექსანდრე ჩივაძე, ჯემალ ცერცვაძე, ვიტალი გრძელიშვილი.

გელა ბრეგვაძე, ჯემალ ცერცვაძე, რომან რურუა.

ჯემალ ცერცვაძე, მამა დავით ჯიშკარიანი, ივიკო საყვარელიძე, ვიტალი გრძელიშვილი, მურად ანჯაფარიძე, თამაზ შილაკაძე, ?, გურამ კალანდაძე.

ჯემალ ცერცვაძე, ბრწყინვალე ბომბარდირი, ცნობილია მსოფლიოში უძლიერესი მეკარეების რისხვად, ვისი გატანილი გოლებიც „დღესაც კი ქრესტომათიულად რჩება და ულამაზესი გოლების კატეგორიას განეკუთვნება“.

საზღვარგარეთული პრესის აღნიშვნით, - „მისი რაფინირებული დარტყმების ემინია ყველა მეკარეს. ჩატარებული აქვს 73 შეხვედრა ნაკრების დონეზე, გატანილი აქვს 285 გოლი, მაგრამ იგი არა მარტო კარებზე მონადირეა, არამედ თავისი გუნდის კარგი დირიჟორიცაა“ („შტუტგარტ ცაიტუნგი“).

სწორედ ეს „კარგი დირიჟორობა“ გამოვლენილია სპორტის სასახლის გახსნის ცერემონიაზე, როცა საერთაშორისო მატჩი გაიმართა ხელბურთში უნგრეთის ნაკრებთან, სადაც ცერცვაძის შესრულებული პენალტების უნგრელთა მეკარეს ვერაფერი გაუგია და თავგზააბნეულს ერთხელ კარის ძელისთვისაც მიურტყია თავი.

უნდა ითქვას, რომ ჯემალ ცერცვაძის გოლები მარტო უბრალოდ გოლები კი არ იყო, როგორც მაშინდელი პრესა წერს, კომბინაციების ხლართვის ოსტატი, ხელბურთის ნამდვილი ესთეტი, დახვეწილ არტისტიზმამდე აყვანილი ხელბურთის დიდოსტატი იყო. მისი პატარა სახელბურთო სპექტაკლები უდიდეს ესთეტიკურ სიამოვნებას ანიჭებდა თურმე მაყურებელს. ერთ რამედ ღირდა ჯემალ ცერცვაძის დახვეწილი მოძრაობების ხილვა. ყველა განცვიფრებაში მოჰყავდა მის მოულოდნელ, მხოლოდ ცერცვაძისთვის დამახასიათებელ, ორიგინალურ თავდასხმებს.

ბევრი შეიძლება გავიხსენოთ ჯემალ ცერცვაძის 15 წლიანი სპორტული კარიერიდან, როცა მისი თვითმყოფი ნიჭი ასე ანცვიფრებდა და ხიბლავდა სპეციალისტებსაც და სპორტის მოყვარულებსაც. მარტო

ზაურ ცხადაძე, ჯემალ ცერცვაძე, ზურაბ კაკაბაძე.

თემურ ნიკლაური, ჯემალ ცერცვაძე.

1962 წელს ჩემპიონატის ბოლო ტურში თბილისის „ბურევესტნიკისა“ და კაუნასის „ატლეტასის“ შეხვედრა რად ღირს, როცა ცერცვაძის მონდომებამ და შემართებამ თბილისის „ბურევესტნიკი“ საბჭოთა კავშირის პირველი ჩემპიონი გახდა. ან გავიხსენოთ 1964 წელი, როცა მოსკოვში თბილისის „ბურევესტნიკი“ კვლავ გახდა საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი. „ბურევესტნიკს“ მომდევნო სეზონში არც ევროპის ჩემპიონთა თასის გათამაშებაში შეურცხვენია თავი და ყველგან თავისი ოსტატობითა და ნიჭით იყო შეუდარებელი ჯემალ ცერცვაძე.

ჯემალ ცერცვაძე, არა მარტო „ბურევესტნიკის“, საბჭოთა კავშირის აღიარებული ლიდერი იყო, 9 წლის მანძილზე ქვეყნის საუკეთესო ბომბარდირი მსოფლიო იდეალურ ნაკრებში ოთხჯერ დაასახელეს... იგი მრავალი საერთაშორისო ტურნირის გამარჯვებულია. 1968 წელს სოფიაში ახალგაზრდობის მსოფლიო ფესტივალის ოქროს მედლის მფლობელი და მსოფლიო პირველობის ვერცხლის პრიზიორია „ლოკომოტივის“ ხაზით.

ჯემალ ცერცვაძის ულამაზესი გოლები ახლა უფრო ძვირფასია ჩვენთვის, ახლა, როცა ქართული ხელბურთის უფროსი თაობის წარმომადგენელი 55 წლის გახდა და ბედნიერია, რომ წლების მანძილზე ერთგულებდა თავის საყვარელ სპორტს - ხელბურთს და სპორტი მისთვის მარტოოდენ „არითმეტიკა კი არა, ხალასი შემოქმედება იყო, რომელიც თავის დაბეჭდილ კარს მხოლოდ რჩეულთა შორის რჩეულთ უღებს“.

თამაზ ხაბეიშვილი
„თბილისი“, 1994 წ. 5 მაისი.

ჯემალ ცერცვაძის ერთ ერთი დიდი სიყვარული - თბილისის „ბურევესტნიკი“

ჯემალ ზაქარიაძე, მამუკა სხიერელი, თენგიზ გაზდელიანი, დათო რუხაძე, ალექსანდრე ხუციშვილი, ედუარდ ხინჩაკაშვილი.

დგანან: ჯანო ბაგრატიონი, ანზორ ექსეულიძე, ლერი კარტოზია, ბორის კოპალეიშვილი, გიორგი შარაშიძე, თეიმურაზ ზარდალიშვილი, ალიკო კიკაბიძე.

2007 წ. ოქტომბერი. ჯემალ ცერცვაძე, ზურაბ კაკაბაძე.

1964 წელს გიორგი შარაშიძემ თბილისის „ბურევესტნიკში“ ამიყვანა. დიდი პატივი იყო, რადგან ნამდვილად ვარსკვლავებს შორის მოხვდით. ჩემდა სამწუხაროდ, ერთ-ერთ ვარჯიშზე თეიმურაზ ზარდალიშვილმა ბურთი კარისკენ გაგზავნა, რომელიც ძელს მოხვდა და უკან დაბრუნებული სახეში მომხვდა. დარტყმა ისეთი სიძლიერის იყო, რომ საშინელი ტკივილით დავტოვე მოედანი. გუნდში ერთთვიანი ყოფნის შემდეგ ისევ კალათბურთს დავუბრუნდი.

დღესაც სიამოვნებით ვიხსენებ „ბურევესტნიკის“ წევრებს, ბრწყინვალე მოთამაშეებს, განუმეორებელ ჯემალ ცერცვაძეს, რომელიც არაჩვეულებრივი პიროვნება, იშვიათი სამეგობრო ადამიანი გახლდათ. ჩემთვის იგი ყოველთვის სამაგალითო სპორტსმენად დარჩება, რომელმაც ენით აუწერელი სიამოვნება მიანიჭა გულშემატკივრებს.

თბილისის „ბურევესტნიკი“ კი ყოველთვის დარჩება გუნდად, რომელმაც პირველმა მოიპოვა სსრკ ჩემპიონის საპატიო წოდება.

მერაბ ლომთაძე

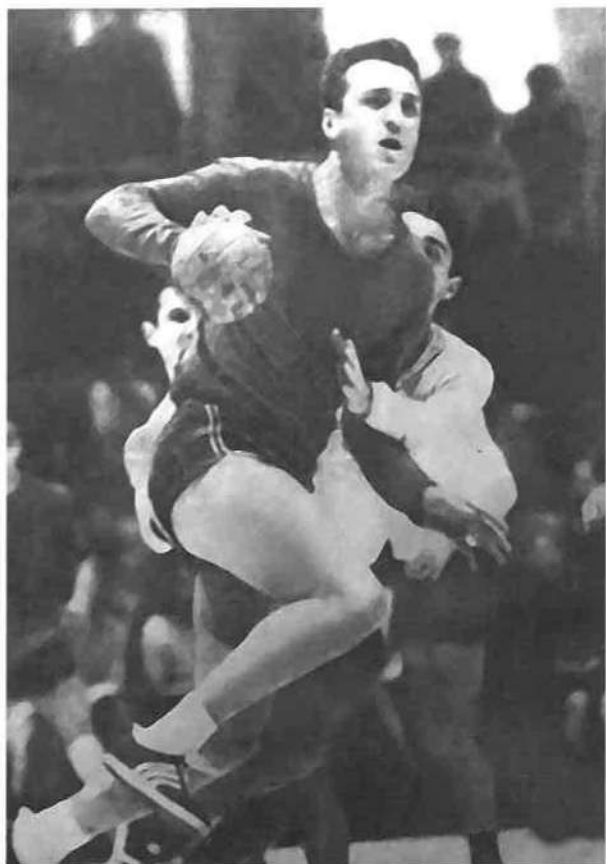
ხალხს ხელბურთი შეაყვარა

ჯემალ ცერცვაძის უბადლო ტალანტი მსოფლიოს ხელბურთის მოედნებზე 15 წლის განმავლობაში ბრწყინავდა. ზუსტად ამდენ ხანს ტანჯავდა იგი მოედანზე მოწინააღმდეგის მეკარეებსა და მცველებს. თავისი ფენომენალური ტექნიკით, თავბრუდამხვევი ფინტებით, ამოუცნობი ტყორცნებით წარუშლელი კვალი დატოვა ხელბურთის ქართველ გულშემატკივრებში. თითოეული მატჩისას ცეცხლოვან სპექტაკლს დგამდა მოედანზე, მიუხედავად იმისა, თუ რა რანგის მეტოქის წინააღმდეგ თამაშობდა. შვედეთის 1967 წლის მსოფლიოს პირველობაზე ნაჩვენები მაღალოსტატური თამაშის შემდეგ ჯემალ ცერცვაძე „ხელბურთის პელებდ“ მონათლეს.

ბატონ ჯემალს ძალიან საინტერესო სპორტული გზა აქვს გავლილი. თავდაპირველად იგი კალათბურთით იყო დაინტერესებული. თბილისის რკინიგზის პირველ საშუალო სკოლაში სწავლობდა და საქართველოს რკინიგზელთა სკოლის ნაკრებშიც მოხვდა. როცა გუნდმა მოსწავლეთა საკავშირო სპარტაკიადაზე იასპარეზა, საბჭოთა კავშირის ნაკრებშიც აიყვანეს. სკოლის დამთავრების შემდეგ ვლადიმერ უგრეხელიძესთან ერთად თბილისის „დინამოს“ კალათბურთელთა გუნდში მიიწვიეს. ხელბურთში მისვლას ბატონი ჯემალი ასე იხსენებს:

1961 წ. 17 ივნისი.
ჯემალ ცერცვაძისა და
გუგული ხვითიას,
ლერი კარტოზიასა და
ცირა ბადრიაშვილის
ქორწინების დღე.

„კალათბურთელი იყო ჩემი მეგობარი ალექსანდრე ოდიშვილიც, რომელმაც მანამდე ჩვენთვის სპორტის უცნობ სახეობაში, ხელბურთში ძალის მოსინჯვა შემომთავაზა. პირველივე ცდიდან ყველაფერი კარგად გამომივიდა და „ბურევესტნიკის“ მთავარ მწვრთნელს გიორგი შარაშიძეს ისე მოვეწონე, საკავშირო პირველობაზე თამაშიც კი შემომთავაზა. ლენინგრადში სახელბურთო ქალაქთა შეჯიბრება ჩატარდა და ტურნირის საუკეთესო ბომბარდირისათვის დაწესებული ჯილდო გადმომცეს. იმ შეჯიბრებაზე 51 გოლი გავიტანე. საბჭოთა კავშირის ნაკრების წევრობის კანდიდატი გავხდი და თუ გუნდში ფეხს მოვიკიდებდი, ხელფასის სახით 2 200 მანეთს დამინიშნავდნენ, არადა, საკალათბურთო „დინამოში“ ანაზღაურება მხოლოდ 800 მანეთი მქონდა. გადამწყვეტი მაინც ხელბურთის ერთი ნახვით შეეყვარება გახლდათ“.

პირველი საერთაშორისო ამხანაგური მატჩი პოლონელებთან ჩატარა, მაშინ ხელბურთს ჯერ კიდევ 11x11-ზე თამაშობდნენ. ერთი მატჩი მოიგეს, მეორეში დამარცხდნენ. წაგების მიზეზი ის იყო, რომ თამაში ღია სტადიონზე მიმდინარეობდა, უცებ წვიმა წამოვიდა, მეტოქეებს ბუცები ეცვათ, ჩვენებს კი - კედლები და ფეხები უსრიალებოდათ. შემდეგ უფრო სერიოზულ დონეზე რუმინეთთან მსოფლიო ჩემპიონატის შესარჩევი შეხვედრები იყო.

„ვლახელებს ჩვენთან შედარებით გაცილებით მეტი გამოცდილება ჰქონდათ, - იხსენებს ბატონი ჯემალი, - ამის მიუხედავად, მოსკოვში მათ 12:9 მოუგეთ. საპასუხო მატჩი კი 5 ბურთის სხვაობით წავაგეთ და შემდგომ ეტაპზე რუმინელები გავიდნენ, მაგრამ მათთან დაპირისპირებამ დიდი სამსახური გაგვიწია“.

ამ მატჩში ჯემალ ცერცვაძემ სპეციალისტთა ყურადღება დაიმსახურა, სახელბურთო პენალტის შესრულებისას რუმინელთა კარის დარაჯს ისეთი ცრუ მოძრაობა გაუკეთა, მან კოორდინაცია დაკარგა და თავით ძელს შეასკდა. არადა, ის იმ დროისთვის პლანეტის ერთ-ერთი საუკეთესო გოლკიპერი გახლდათ...

თბილისის სპორტის სასახლე ხელბურთელებმა გახსნეს. ამ არენაზე პირველად მათ იასპარეხეს და უნგრეთის ნაკრებს ეთამაშნენ.

„იმ დროისთვის სპორტის გულშემატკივრები ხელბურთს ნაკლებად იცნობდნენ და თამაშზე მეტად ახალი ნაგებობის დათვალიერების სურვილი ამოძრავებდათ. ჩვენ კი ძალიან ლამაზად, მიმზიდველად ვითამაშეთ და იმდენად კარგი შთაბეჭდილება დავტოვეთ მაყურებელზე, რომ მეორე დღეს ბილეთის შეძენის პრობლემა დადგა. თამაშამდე ხელბურთელებს 100-100 ბილეთი დაგვირიგეს. გუნდის ხელმძღვანელობას ვუთხარი, ხალხს ისე აინტერესებს თამაშის ნახვა, 100 ბილეთი „პლენანოვის ბირჟაზე“ დასარიგებლად არ მეყოფა-მეთქი“.

ხალხი სპორტის სასახლეში სწორედ ჯემალ ცერცვაძის ფინტების სანახავად მიდიოდა. ერთ-ერთ ეპიზოდში მან კარისკენ ბურთის ტყორცნის იმიტაცია გააკეთა და უნგრელი მეკარე კუთხისკენ გადახტა, როდესაც გოლკიპერი ფეხზე წამოდგა, ანალოგიური მოძრაობა გააკეთა, ამჯერად მან საპირისპირო კუთხისკენ ისკუპა, ჯემალ ცერცვაძემ ბურთი კარში შეაგორა, ტრიბუნაზე მჯდომი მაყურებელი კი სიცილით დაიხოცა.

1961 წელს ჩეხოსლოვაკიის პლზენის „სპარტაკი“ გვესტუმრა. როგორც ბატონი ჯემალი ამბობს, ამ გუნდიდან ბევრი რამ აითვისეს, განსაკუთრებით კუთხიდან თამაში დახვეწეს. თვალნათლივ ჩანდა, რომ „ბურევესტნიკი“ ასპარეზობას დღითი დღე აძლიერებდა.

საბჭოთა კავშირის პირველი ჩემპიონატი კაუნასში ჩატარდა. თბილისის „ბურევესტნიკმა“ ტურნირის ყველა შეხვედრა მაღალ დონეზე ჩაატარა და უკანასკნელ მატჩში პირველობის გასანადღებლად ფრეც აძლევდათ ხელს. დასკვნით ტურში ტურნირის მასპინძლებთან უწევდათ ასპარეზობა და რაოდენ რთულია კაუნასის „სპორტჰალეში“ სტუმარი გუნდისთვის თამაში, ყველას კარგად მოეხსენება. თანაც მასპინძლებმა ასეთი ეშმაკობა იხმარეს - ჩვენს მეკარეს ჯემალ აბაიშვილს თვალეზში პროჟექტორს ანათებდნენ, მსაჯებმაც რამდენიმე ეპიზოდში ლიტველთა სასარგებლოდ დაუსტვინეს, მიუხედავად ამისა, შეხვედრა მაინც ჩვენთვის სასურველი შედეგით დასრულდა და თბილისის „ბურევესტნიკი“ საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი გახდა.

- „ჩემს გამოსვლას რაც შეეხება, 68 გოლით ჩემპიონატის საუკეთესო ბომბარდირი გავხდი და შეჯიბრების ყველაზე ტექნიკურ მოთამაშედაც მაღიარეს - ამბობს ბატონი ჯემალი, - ანალოგიური პრიზი გადმომცეს 1964 და 1967 წლების მსოფლიო ჩემპიონატების დასრულების შემდეგაც. სამწუხაროდ, პლანეტის პირველობაზე მხოლოდ ინდივიდუალური პრიზები მაქვს მოპოვებული, გუნდურ ჯილდოებს რომ ვერ ვიგებდით, ამაში უმთავრესი ბრალი მწვრთნელებს მიუძღვით. მათ კვალიფიკაცია აკლდათ, ტაქტიკური ხასიათის შეცდომებს უშვებდნენ და ამიტომაც ვმარცხდებოდით“.

ჯემალ ცერცვაძე, გუგული ხვიტია-ცერცვაძე, ჯიმი ბროძელი, ეთერ გიორგობიანი.

თამაზ თევზაძე, იმედო ფხაკაძე, ჯემალ ცერცვაძე, ზურაბ კაკაბაძე.

თბილისის „ბურვესტნიკის“ ლიდერი ორჯერ იყო საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი, ოთხჯერ საკავშირო პირველობების პრიზიორი გახდა, ზედიზედ 10 პირველობის (1962-71) დასრულების შემდეგ იგი ჩემპიონატის საუკეთესო ბომბარდირი ხდებოდა, 1964 და 1967 წლების მუნდიალზე აღიარეს ტურნირის ყველაზე ტექნიკურ მოთამაშედ.

საკავშირო ნაკრებში 78 მატჩში გაიტანა 276 გოლი.

ჯემალ ცერცვაძე „ხელბურთის პელედ“ პირველად გერმანელმა ჟურნალისტმა მოიხსენია. მანვე 1967 წლის მსოფლიო პირველობის წინ თავისი გაზეთის ფურცლებზე დაწერა, სანაძლეოს ჩამოვდივარ, ჯემალ ცერცვაძის განეიტრალებას ვერავინ შეძლებსო. იმ პირველობის დასრულების შემდეგ ჩეხოსლოვაკიურ გამოცემა „ჰაზენაში“ გამოქვეყნდა პლანეტის 6 უძლიერესი მოთამაშის ფოტო, მათ ზემოთ კი ჯემალ ცერცვაძის სურათი იყო მოთავსებული წარწერით „მსოფლიოს საუკეთესო ხელბურთელთა შორის ყველაზე კაშკაშა ვარსკვლავი“.

ჩეხოსლოვაკიაში დაგეგმილ მსოფლიო ჩემპიონატის წინ, საბჭოთა კავშირის ნაკრების შემადგენლობაში დანიის საერთაშორისო ტურნირზე იასპარეზა. აღნიშნულ შეჯიბრებაში მასპინძელთა მიერ დაწესებული იყო საუკეთესო მოთამაშის, ბომბარდირის, ასევე მაყურებელთა სიმპათიის პრიზები. სამივე მათგანი ჯემალ ცერცვაძემ დაისაკუთრა. ამისათვის საკმაოდ დიდი თანხა იყო დაწესებული, მაშინ იმ თანხით მინიმუმ 4 მანქანას შეიძენდა, მაგრამ გასახდელში შემოსულმა საბჭოთა კავშირის საკონსულოს წარმომადგენელმა ჯემალ ცერცვაძისთვის განკუთვნილ ჩეკს ისე მოაწერა ხელი, რომ თვითონ პრიზიორს კაპიკიც არ მიუღია.

1963 წ. ბაკურიანი.
ეკა ცერცვაძე,
გუგული ხვითია-ცერცვაძე,
ჯემალ ცერცვაძე.

ზურაბ კაკაბაძე, ?, ჯემალ ცერცვაძე.

– „რაც შეეხება მსოფლიო პირველობას, იქ წარუმატებლად ვიასპარეზეთ, რადგან გუნდს ფაქტობრივად მწვრთნელი არ ჰყავდა. თქვენ წარმოიდგინეთ, რომ ნაკრების თავკაცის ასისტენტი მეტოქეთა თამაშის სანახავად გაუშვებს და მან ამბავიც კი ვერ მოიტანა, თუ რა ტაქტიკით თამაშობდნენ ჩეხები ან გერმანელები. სამაგიეროდ, კარგად შეფასდა ჩემი გამოსვლა და მსოფლიო სიმბოლურ ნაკრებშიც კი დამასახელეს“, – ამბობს ბატონი ჯემალი და იმ ფინტებს იხსენებს, რითაც მეტოქეებს თავბრუს ახვევდა, მაყურებელს კი ძალიან ახალისებდა.

– „თავს არ ვიქებ, მაგრამ ნებისმიერი მეტოქის მწვრთნელი ცდილობდა, ჩემთვის პერსონალური მეურვე მოემარებინა. ევტუშენკოს საკუთარ გუნდში მასსავით ხისთავა ხელბურთელი ზუბოვი ჰყავდა, რომელიც მუდამ ჩემს აყვანას ცდილობდა. ერთხელ თამაშის მსვლელობისას ზუბოვს ხელი გავუწოდე ჩამოსართმევად და რომ მომკიდა ხელი, აღარ გავუშვი- ისე გავიქეცი. ამის დანახვაზე მსაჯმა მეტოქე ორი წუთით გააძევა, რადგან ეს იყო წესის დარღვევა. ზუბოვს იგივე მეორედაც გავუკეთე და ევტუშენკო გარედან უყვიროდა- „დურაკ, ოტპუსტი რუკუ“.

გიორგი ბერიაშვილი, ზაურ ბუნაძე, ზაზა დოლიძე, იმედო ფხაკაძე, ვახტანგ ბერიაშვილი, ვლადიმერ ჭყონია, ამირან კომახიძე, ჯემალ ცერცვაძე; მეორე რიგი: ალექსანდრე ხუციშვილი, მამუკა სხიერელი, გია ნარიმანიძე, ჯიმშერ დვალიშვილი, ანზორ ექსეულიძე.

მახსოვს, ერთხელ ჩვენთან სტუმრად იყვნენ ჩამოსული შვედი ხელბურთელები და ერთ-ერთი მათგანი მოედანზე გვერდიდან არ მცილდებოდა. მე განგებ, კარის უკან გავედი, რაც წესებით აკრძალული იყო და შვედი იქაც გამოძევა. ამის დანახვაზე მსაჯმა სიცილი ვერ შეიკავა და მოედნიდანაც არ გამაძევა, თუმცა, ამას ვიმსახურებდი“.

თბილისის „ბურევესტნიკში“ ჩატარებულ მატჩთან განგებ ჯემალ ცერცვაძისთვის ყველაზე გულდასაწყვეტი ზაგრების „მედვეშჩაკთან“ ჩემპიონთა მეოთხედფინალური შეხვედრა იყო.

-„ხორვატიაში მსაჯებმა აგვიკლეს, მათი არაობიექტური მიდგომის გამო 13:21 წავაგეთ და საპასუხო ასპარეზობის წინ ნახევარფინალში გასვლის შანსიც არ გვქონდა. განმეორებითი მატჩი ჩვენ ძალიან ძლიერად ვითამაშეთ, მატჩის დასრულებამდე 12 წუთით ადრე 21:12-ს ვიგებდით. ამ დროს ბურთსაც ვფლობდით.

?, ჯემალ ცერცვაძე, ზურაბ კაკაბაძე.

საბედისწერო შეცდომა დაუშვა ლენინგრადის გუნდიდან დამატებულმა კლიმოვმა. მან ბურთი ზაგრებელთა კარისკენ გაგზავნა. მას „მედვეშჩაკის“ მეკარე დაეუფლა, იერიში წამოიწყო, რომელიც გოლით დასრულდა. არბიტრებმა განმეორებითმატში არ დამინდეს. ასპარეზობის დასრულებამდე წუთნახევრით ადრე სლოვაკმა მსაჯმა გამაძევა მოედნიდან, რისთვის - დღემდე ვერ გამიგია. როდესაც თამაშის დასრულების შემდეგ მას გადაწყვეტილების მართებულობაზე ვკითხე, მომიგო, დარბაზში ისეთი აჟიოტაჟი იყო, ვერაფერს ვხედავდიო. ერთი სიტყვით, რევანში ისეთი ანგარიშით ავიღეთ, როგორითაც დავმარცხდით. კენჭისყრისას კი ბედმა „მედვეშჩაკს“ გაუღიმა“.

აქტიური სპორტული მოღვაწეობის დასრულების შემდეგ ჯემალ ცერცვაძემ საბჭოთა კავშირში პირველი, ოლიმპიური რეზერვების ხელბურთის სპეციალიზებული სკოლა დააარსა. სასწავლებელში მწვრთნელებს საუკეთესო პირობები ჰქონდათ, სხვადასხვა ასაკობრივ პირველობებზე ამ სკოლიდან 14 გუნდი მიემგზავრებოდა. დღეს ეს სკოლა გასხვისებულია.

- „ჩამკვდარია ბავშვთა ხელბურთი, არც საშუალო ასაკის მოთამაშეებთან მიდის სათანადო მუშაობა. სახელმწიფოს მხრიდან დახმარების გარეშე არაფერი გამოვა, კარგი იქნებოდა, უცხოეთში მოასპარეზე ჩვენი ლეგიონერები დაბრუნებულიყვნენ და ერთი ძლიერი კლუბი ჩამოგვეყალიბებინა. ასეთ შემთხვევაში ევროპის ჩემპიონატის დასკვნით ეტაპზე გასვლაც კი სავსებით რეალურია. ჯერჯერობით კი ჩვენი ნაკრების პერსპექტივა უიმედოა. საქართველო ყოველთვის ამაყოფნა სპორტით, არც ერთ ქვეყანას არა აქვს იმდენი მედალი მიღებული, რამდენიც ჩვენ, ქართველებს. თითოეული ჩვენგანის და უპირველესად, სახელმწიფოს სირცხვილია, რომ დღეს ასეთ მდგომარეობაშია ქართული სპორტი!“ - ასე ამბობს კაცი, რომელმაც საქართველოს ხელბურთი შეაყვარა და სპორტის ამ სახეობაში მთელი ეპოქა შექმნა, კაცი, რომელსაც სრულიად დამსახურებულად უწოდეს „ხელბურთის ჯადოქარი“ და რომელსაც მილიონები უკრავდნენ ტაშს.

მომზადდა თეა ასათიანმა

„ასავალ დასავალი“, 2009 წ. 28 სექტემბერი.

1975 წ. შაულიაი. ანზორ ექსეულიძე, რევაზ ჭანტურია, თამაზ მაცუკაშვილი, ზაურ ფხალაძე, თამაზ ჭანტურია, გია გაბელია, კოტე ფაცაცია, გია აბესაძე, ჯემალ ცერცვაძე, გია ჭირაქაძე.

1985 წ. იანვარი. ტირასპოლი. სსრკ პირველობა 1969-70 წელს დაბადებულ ჭაბუკებს შორის. საქართველოს ნაკრები. უფროსი მწვრთნელი რ. ჭანტურია, გუნდის უფროსი ჯ. ცერცვაძე.

2009 წ. თებერვალი. გურამ კაკულია, ჯემალ ცერცვაძე; დგანან: ზურაბ ქარაბაკი, გია გიორგობიანი, ანტონ თოდრია, ნიკო ჯაბუგაშვილი.

ჩვენი ძვირფასი უფროსი მეგობარი, შესანიშნავი პიროვნება და ცნობილი ჟურნალისტი, ბატონი **ჯიმშერ ენუქიძე** ჩვენ შორის რომ ყოფილიყო, ნამდვილად ვერ გავგებდავდი ხელბურთზე მესაუბრა.

1981 წ. მოსკოვი. ჯემალ ნიკურაძე, თამაზ მაცუკაშვილი, ჯემალ ცერცვაძე.

წარმატებული დებიუტი სპორტის უცნობ სახეობაში

არსებული რეალობიდან გამომდინარე ქართული სპორტის გამარჯვებებზე ლაპარაკი მეტწილად წარსულ დროში გვიხდება, რადგან დღესდღეობით ბევრით ვერაფრით დავიკვებხნით ისეთ სახეობებშიც კი, რომლებშიც არაერთი წარმატებისთვის მიგვიღწევია. ამ მხრივ, გამონაკლისი არც ხელბურთია, სადაც მხოლოდ ძველი დიდება შემოგვრჩა, თორემ, ამჟამად, უსახსრობის გამო, შეკრებას ხშირ შემთხვევაში, ქვეყნის ნაკრებიც ვერ ახერხებს. არადა, პოსტსაბჭოურ სივრცეში და არა მარტო იქ, ჩვენი ხელბურთელების სახელი საყოველთაოდ ცნობილი იყო და თუნდაც ის ფაქტი რად ღირს, რომ თბილისის „ბურევესტნიკში“ თამაშობდა კაცი, რომელსაც „ხელბურთის პელე“ უწოდეს?! ეს, ჯემალ ცერცვაძე გახლავთ, რომელიც თავადაც შეწუხებულია სპორტის ამ სახეობაში შექმნილი მდგომარეობით და საკუთარ კარიერასთან ერთად, დღევანდელ პრობლემებზეც გვესაუბრა.

-თბილისის რკინიგზის პირველ საშუალო სკოლაში სწავლისას, კალათბურთს მივდევი და საქართველოს რკინიგზელთა სკოლების ნაკრებშიც მოვხვდი. ჩვენმა გუნდმა საკავშირო მოსწავლეთა სპარტაკიადაზე იასპარეხა და საბჭოთა კავშირის ნაკრებშიც ამიყვანეს. სკოლის დამთავრების შემდეგ, ვლადიმერ უგრეხელიძესთან ერთად, თბილისის „დინამოს“ კალათბურთელთა გუნდში მიმიწვიეს. ჩვენთან ერთად იყო ასევე ჩემი თანაკლასელი ალექსანდრე ოდიშელი, რომელმაც ერთხელ მითხრა - წამოდი, გაჩვენო ახალი თამაში, ოღონდ, ბურთს ხელში კარგად ვერ ვიჭერო... თურმე ხელბურთს გულისხმობდა და ვინაიდან პატარა ხელის მტევანი ჰქონდა, ბურთის შეკავება უჭირდა. მართლაც, „ბურევესტნიკის“ ხელბურთელთა ვარჯიშზე მივედი და საკმაოდ კარგად ვითამაშე. გუნდის მთავარ მწვრთნელს, გიორგი შარაშიძეს ისე მოვეწონე, რომ ცოტა ხანში, ლენინგრადის საკავშირო ტურნირზე სათამაშოდ წამიყვანა, სადაც საუკეთესო ბომბარდირის წოდება მოვიპოვე - 51 გატანილი გოლით. გარდა ამისა, საბჭოთა კავშირის ნაკრების კანდიდატი გავხდი და თუ გუნდში მოვხვდებოდი, ხელფასის სახით, „ძველი ფულით“ 2 200 მანეთს დამინიშნავდნენ. არადა, „დინამოში“ სულ 800 მანეთი მქონდა ანაზღაურება და ამ ფაქტმაც განაპირობა, რომ არჩევანი ხელბურთის სასარგებლოდ გავაკეთე. სხვათაშორის, ამის გამო, „დინამოს“ მაშინდელი მწვრთნელი, გოგი ავალიშვილი,

სანდრო ვარდიაშვილი, მარიამ ფირანიშვილი.

შარაშიძეს დაუპირისპირდა და პასუხს სთხოვდა - კალათბურთელი რატომ წამართვით?! შარაშიძემ მას უთხრა - მე არაფერი მაქვს საწინააღმდეგო, თავად გადაწყვიტოსო. საბოლოოდ, „ბურევესტნიკში“ დავრჩი და ქვეყნის ნაკრებშიც დავმკვიდრდი, სადაც მწვრთნელთა საბჭოშიც შემეყვანეს. პირველი საერთაშორისო ამხანაგური მატჩი საბჭოთა კავშირის გუნდში პოლონელებთან ჩავატარე. მაშინ ხელბურთს ჯერ კიდევ 11 x 11-ზე თამაშობდნენ და ერთი მატჩი მოვიგეთ, ხოლო მეორეში დავმარცხდით. წაგების მიზეზი ის იყო, რომ ღია სტადიონზე დაპირისპირებისას, წვიმა წამოვიდა და ვინაიდან მეტოქეებს ბუცები ეცვათ, ჩვენ კი - კედები, ფეხები გვისრიალებდა. 1960 წელს, მსოფლიო ჩემპიონატის შესარჩევ ტურნირზე მოსკოვში რუმინეთს 12:9 მოვუგეთ და რადგან მეტოქეს ძალზე ძლიერი გუნდი ჰყავდა, ეს გამარჯვება იმის ტოლფასი გახლდათ, დღეს საქართველომ ჰოკეიში კანადა რომ დაამარცხო. განმეორებითი თამაში ჩვენთვის არასასურველი სხვაობით წავაგეთ და შემდეგ ეტაპზე ვერ გავედით. მაგრამ მე ორივე მატჩში 5 გოლი გავიტანე, რითაც ხელბურთის სპეციალისტები ავალაპარაკე. მახსოვს, რუმინელთა მეკარეს, რომელიც მაშინ, მსოფლიოში საუკეთესოდ ითვლებოდა, პენალტის დარტყმისას ისეთი ცრუ მოძრაობა გავუკეთე, რომ ნახტომის შედეგად თავი ძელს მიარტყა...

უნგრელთა მოხტუნავე მეკარე და დათმობილი ზომბარდირობა

-როცა თბილისის სპორტის სასახლე გაიხსნა, ახალ არენაზე პირველად, ჩვენმა გუნდმა ითამაშა უნგრეთის ხელბურთელთა წინააღმდეგ. იმ პერიოდში, საქართველოში ხელბურთი პოპულარული არ გახლდათ და მაყურებელთა უმრავლესობა, სასახლეში, ალბათ, მის დასათვალიერებლად უფრო მოვიდა, მაგრამ ჩვენ ძალიან კარგად ვითამაშეთ და ის ამხანაგური თამაში მოვიგეთ. ერთ-ერთ ეპიზოდში, ბურთის ტყორცის იმიტაცია გავაკეთე და უნგრელთა მეკარე კარის კუთხისკენ გადახტა. ფეხზე რომ წამოდგა, იგივე გავიმეორე და ამჯერად, ის საპირისპირო კუთხისკენ გადახტა, მე კი ბურთი კარში შევაგორე. ამის შემხედვარე, ტრიბუნაზე მჯდომი მაყურებელი სიცილით დაიხოცა. ჩვენმა თამაშმა იმხელა აჟიოტაჟი გამოიწვია, რომ

მეორე დღეს, იმავე უნგრელებთან დაპირისპირებისას, დარბაზი გაივსო. თამაშამდე ხელბურთელებს 100-100 ბილეთი დაგვირიგეს და გუნდის ხელმძღვანელობას ვუთხარი - ხალხს ისე აინტერესებს მატჩის ნახვა, 100 ბილეთი „პლუხანოვის ბირჟაზე“ დასარიგებლად არ მეყოფა-მეთქი... იმავე წელს, კაუნასში საბჭოთა კავშირის პირველი ჩემპიონატი ჩატარდა, რომლის დაწყებამდე, საქართველოში იყო ლაპარაკი, რომ თუ პირველ სამე-ულში მოვხვდებოდით, ეს კარგ შედეგად ჩაითვლებოდა. კაუნასში წასვლამდე, თბილისში ჩეხურ პლზენის „სპარტაკთან“ ჩავატარეთ ორი ამხანაგური მატჩი და სათამაშო ტაქტიკა მთლიანად მათგან გადმოვიღეთ, რაც შემდეგ, ძალიან გამოგვადგა. ლიტვაში ყველა მეტოქე დავამარცხეთ და ოქროს მედლების მოსაპოვებლად, უკანასკნელ მატჩში მასპინძლებთან ფრევ გვყოფნიდა. კაუნასელებმა ყველაფერი ილონეს, რომ მოეგოთ და თქვენ წარმოიდგინეთ, ჩვენს კარში პენალტი რომ ინიშნებოდა, აბაიშვილს დარბაზში დამონტაჟებულ პროექტორებსაც კი ანათებდნენ, რომ ბურთი ვერ მოეგერიებინა... ერთ-ერთ ეპიზოდში, ბურთი აუტში გადადიოდა და ის მოედანზე გამოსულმა ლიტველმა გულშემატკივარმა დაიჭირა, მაგრამ მსაჯმა სადავო გდება დანიშნა. მიუხედავად ამისა, თამაში ჩვენთვის სასურველი ანგარიშით დავასრულეთ და ჩემპიონები გავხდით. ტურნირზე 7 მატჩში 68 გოლი გავიტანე და საუკეთესო ბომბარდირის წოდებასთან ერთად, ყველაზე ტექნიკური მოთამაშის პრიზიც დავისაკუთრე. ჩემპიონატის ორგანიზატორებს ორივე ჯილდოს ერთი ადამიანისთვის მიცემა არ უნდოდათ და მთხოვეს- ან ერთი აირჩიე, ან მეორეო. მე ტექნიკური ხელბურთელის პრიზს დავჯერდი და ბომბარდირად აღიარეს მოთამაშე, რომელსაც 37 გოლი ჰქონდა გატანილი... საერთოდ, იქიდან მოყოლებული, ვიდრე ხელბურთის თამაშს თავს დავანებებდი, ყოველთვის ჩემპიონატის საუკეთესო ბომბარდირი ვხდებოდი. საბჭოთა კავშირის ჩემპიონები მეორედ, 1964 წელს გავხდით, ერთი წლით ადრე კი, მე-3 ადგილი დავიკავეთ. სამჯერ - 1965, 1966 და 1967 წლებში - ვერცხლის მედლები მოვიპოვეთ.

ეკა ცერცვაძე, დემეტრე ვარდიშვილი,
მარიამ ფირანიშვილი.

ნიკო ჯადუგიშვილი, ჯემალ ცერცვაძე.

სამი პრიზი და არც ერთი კაპიკი

-ჩეხოსლოვაკიაში დაგეგმილი მსოფლიო ჩემპიონატის წინ, საბჭოთა კავშირის ნაკრების შემადგენლობაში დანიის საერთაშორისო ტურნირზე ვითამაშე. აღნიშნულ შეჯიბრებაში მასპინძელთა მიერ დაწესებული იყო საუკეთესო მოთამაშის, ბომბარდირის, ასევე მაყურებელთა სიმპათიის პრიზები და სამივე მათგანი მე დავისაკუთრე. ამისათვის საკმაოდ დიდი თანხა მეკუთვნოდა და მაშინ იმ თანხით, მინიმუმ 4 ავტომანქანას მაინც შევიძენდი. მაგრამ გასახდელში შემოსულმა საბჭოთა კავშირის საკონსულოს წარმომადგენელმა ჩემთვის განკუთვნილ ჩეკს ხელი მოაწერა და ფული ისე ჩაიჯიბა, რომ მე კაპიკიც არ მიმიღია. დანიის ტურნირზე შედეგს საკმაოდ მაღალი დონის მეკარე ჰყავდათ, რომელიც პენალტის დროს, წინ იწეოდა. პენალტი რომ შევასრულე, მას უნებლიეთ,

ბურთი სახეში მოვარტყი და წაიქცა. დარტყმა ისეთი ძლიერი იყო, რომ მეკარემ ნოკდაუნი მიიღო და ფეხზე წამომდგარი, თავისი კარისკენ სახით, ხოლო ჩემკენ - ზურგით დადგა, რამაც მაყურებლები ძალიან გაამხიარულა. მე კი ბურთი კარში უპრობლემოდ გავიტანე... რაც შეეხება მსოფლიო პირველობას - იქ წარუმატებლად ვიასპარეხეთ, რადგან გუნდს ფაქტობრივად, მწვრთნელი არ ჰყავდა. თქვენ წარმოიდგინეთ, რომ ნაკრების თავკაცის ასისტენტი მეტოქეთა თამაშის სანახავად გაუშვეს და მან ამბავიც კი ვერ მოიტანა, თუ რა ტაქტიკით ასპარეზობდნენ ჩეხები ან გერმანელები. სამაგიეროდ, კარგად შეფასდა ჩემი გამოსვლა და ჩემპიონატის სიმბოლურ ნაკრებში დამასახელეს. მსოფლიო პირველობის დასრულებიდან ერთი წლის შემდეგ, საკავშირო სპორტკომიტეტს გერმანელებმა 70 000 მარკა გადაუხადეს და რამდენიმე ამხანაგური თამაშის ჩასატარებლად დაგვპატიჟეს. ამ მატჩებს ის პლუსი ჰქონდა, რომ მათი ორგანიზატორები თითოეულ ხელბურთელს 400 მარკას გვაძლევდნენ, რაც ჩვენთვის საკმაოდ სოლიდურ თანხად ითვლებოდა. მახსოვს, მეორე მსოფლიო ომის ვეტერანმა, მილიონერმა გერმანელმაც კი მიგვიწვია სათამაშოდ და სხვა ვეტერანები დარბაზში უფასოდ შეუშვა... ზედიზედ 3 წელი; გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში საახალწლო ტურნირზე ვიასპარეხეთ და გუნდის მესვეურები გვეუბნებოდნენ - გერმანელების გარდა, თუ გინდათ, ყველასთან წააგეთო... ერთ-ერთი ასეთი ვიზიტისას, მასპინძლებს ორჯერ დავუპირისპირდით და პირველ მატჩში დავმარცხდით, ხოლო მეორეში, ბოლო წუთზე გავიმარჯვეთ ჩემი „საფირმო“ - „უკანა“ ტყორცის წყალობით, რომელსაც, მეტოქის კარისკენ ზურგით მდგომი, მოულოდნელად ვახორციელებდი ხოლმე. ჩვენმა გამარჯვებამ დარბაზში მყოფი, გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში საბჭოთა კავშირის ელჩი, ცარაპკინი ისე გაახარა, რომ მოედანზე შემოვარდა და გადამეხვია.

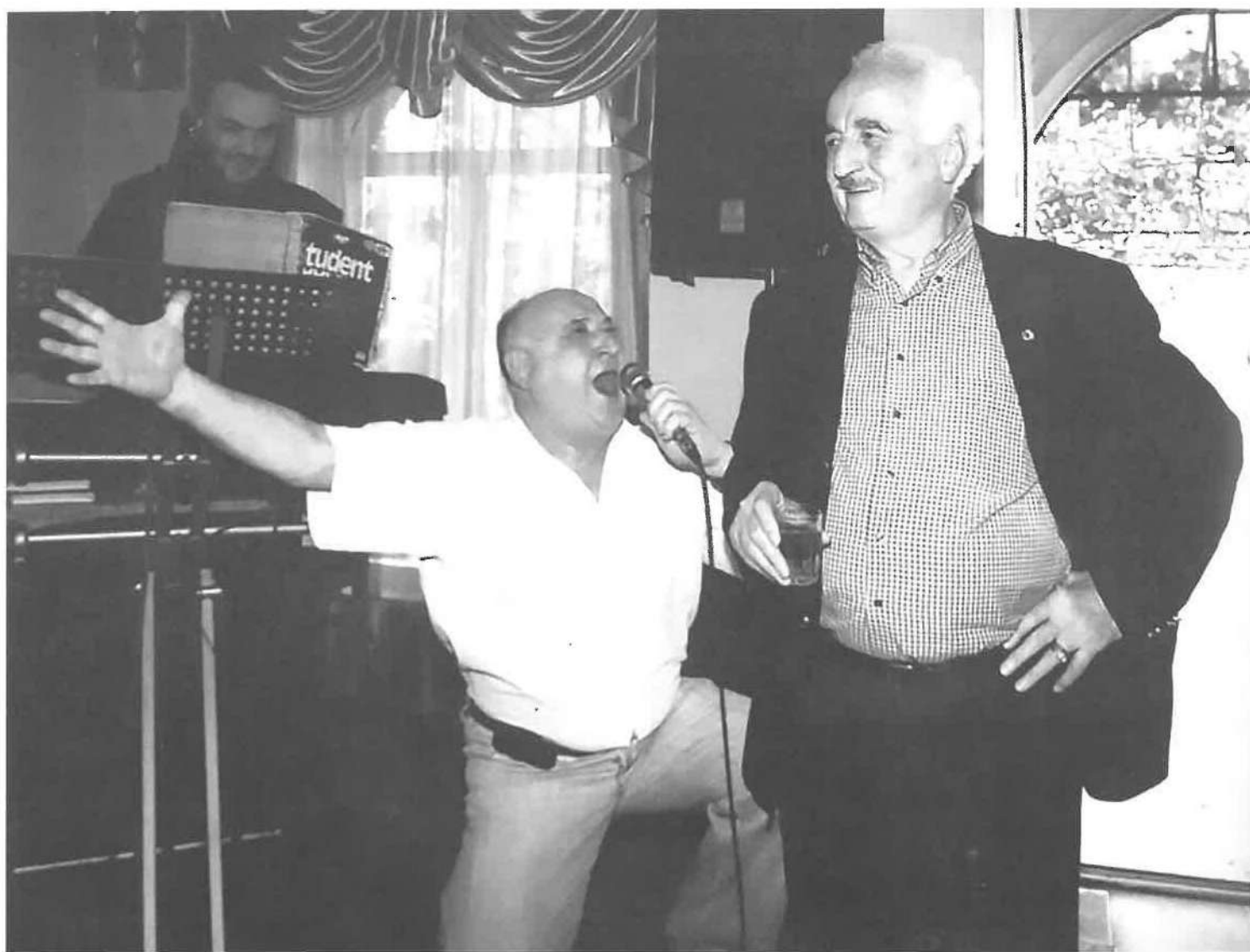

2009 წ. მარტი. ჯემალ ცერცვაძე, ავთო ძიძიგური.

მოსყიდული რუმინელი მსაჯები

-თბილისის „ბურევესტნიკმა“ ევრო-ტურნირებზე პირველად, 1965 წელს იასპარეზა და მეტოქედ იუგოსლავიის „მედვეშჩაკი“ შეგვხვდა. სტუმრად 13:21 წავაგეთ, მაგრამ იუგოსლავიელებს ნამდვილად არ ჰყავდათ ისეთი გუნდი, რომ ჩვენთვის ამხელა სხვაობით მოეგოთ. იმ მატჩში მსაჯებმა „გადაგვიარეს“ და დიდწილად სწორედ ამან განაპირობა ჩვენი მარცხი. იუგოსლავიაში რომ გავფრინდით, ჩვენთან ერთად, ცნობილი ტანმოვარჯიშე ბორის შახლინი წამოვიდა, რომელიც სასტუმროში, ჩვენი მატჩის არბიტრების გვერდით ცხოვრობდა. თამაშის შემდეგ, თბილისში რომ ვბრუნდებოდით, მან გვითხრა - ორმა რუმინელმა მსაჯმა საკუთარი ნომრიდან ჩემოდანი საჩუქრები ძლივს გაიტანაო. ცხადი იყო, რომ მასპინძლებმა მათ ქრთამი მისცეს. თბილისში განმეორებითი შეხვედრის დასრულებამდე წუთნახევრით ადრე, დღესაც არ ვიცი, მსაჯმა რისთვის გამაძევა. მატჩის შემდეგ, მას ამის მიზეზი რომ ვკითხე, მიპასუხა - დარბაზში ისეთი ალიაქოთი იდგა, რომ კარგად ვეღარ ვარჩევდი, მოედანზე რა ხდებოდაო. ცხადია, ეს აბსურდი გახლდათ... თამაშის დასრულებამდე 12 წამით ადრე, ანგარიში 21:12 იყო ჩვენს სასარგებლოდ და ბურთი ტრიბუნაზეც რომ გადაგვეგდო, შემდეგ ეტაპზე მაინც გავიდოდით. მაგრამ ლენინგრადის გუნდიდან დამატებულმა კლიმოვმა კარში ტყორცნა გადაწყვიტა, არაზუსტად შეასრულა და საპასუხო შეტევისას გატანილი გოლით, მეტოქემ ორი მატჩის ჯამური ანგარიში გაათანაბრა. გამარჯვებული, კენჭისყრას უნდა გამოეყვინა და ბედმა იუგოსლავიელებს გაუღიმა.

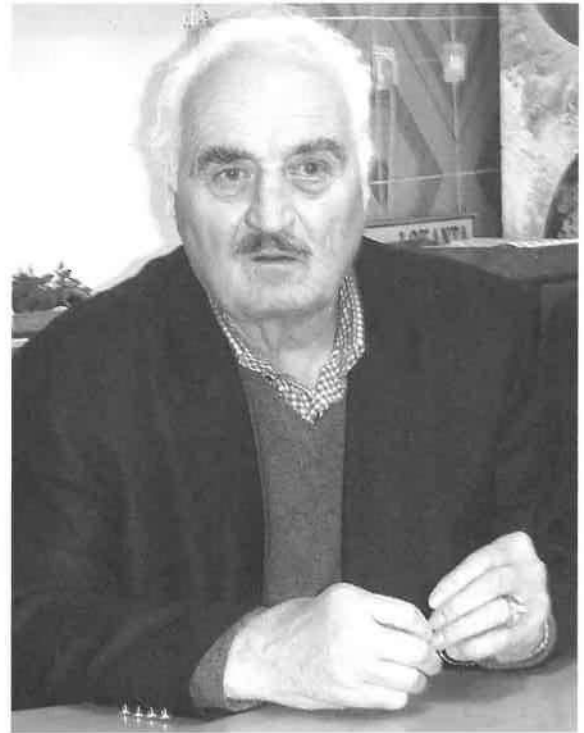

სამწუხაროდ, ვერც უნიჭიერესი ანტონ თოდრია მოესწრო ამ ალბომის ხილვას.

ინტრიგანი ევტუშენკო

-საბჭოთა კავშირის ნაკრების მწვრთნელი, ევტუშენკო ძალიან ცუდი პიროვნება გახლდათ. თავის დროზე, მას მოსკოვის საავიაციო ინსტიტუტის გუნდის მთავარი მწვრთნელის პოსტი იმიტომ დაატოვებინეს, რომ ხელბურთელებს შორის შუღლს აღვივებდა. მაგალითად, ამ კაცს არაფრად უღირდა მისულიყო რომელიმე მოთამაშესთან და ჩუმად ეთქვა, რომ მისი ცოლი თანაგუნდელთან ღალატობდა... ინტრიგანობისთვის კლუბიდან გაგდებული ევტუშენკო, გიორგი შარაშიძემ, რომელიც მაშინ საბჭოთა კავშირის პირველი და სტუდენტთა ნაკრების თავკაცი გახლდათ, თანაშემწედ აიყვანა. სტუდენტები მსოფლიო ჩემპიონატზე მიდიოდნენ და გუნდს ერთი მწვრთნელი უნდა გაჰყოლოდა. ევტუშენკო საკავშირო სპორტკომიტეტის ერთ-ერთ ჩინოვნიკთან შევიდა და უთხრა - გუნდი შარაშიძემ კი არა, მე მოვამზადეო. ამის შედეგად, მსოფლიო ჩემპიონატზე სწორედ ევტუშენკო გაემგზავრა. სხვათა შორის, ზემოთ ნახსენებ კლიმოვს ხელბურთის თამაში ნორმალურად „ბურევესტნიკში“ ვასწავლეთ, ევტუშენკომ კი მის მშობლებს მისწერა - თქვენი შვილი ბანდიტებში მოხვდაო. ცხადია, მათ უმაღლეს ლენინგრადში წაიყვანეს იგი, ხოლო ევტუშენკომ შემდეგ, თავის გუნდში გადაიყვანა... 1970

წელს, მსოფლიო ჩემპიონატზე ყოფნისას, თანაგუნდელები სკამზე ვისხედით და ევტუშენკო სპორტულ კოსტუმებს გვირიგებდა. მან განგებ, ტანსაცმელი ყველას მისცა, ჩემ გარდა, და ისე გავბრაზდი, რომ სპორტულები თანაგუნდელს გამოვართვი და მწვრთნელს სახეში შევაყარე... ერთხელ, ქვეყნის პირველი გუნდის შეკრებაზე რომ გამომიძახეს, თბილისიდან საკავშირო სპორტკომიტეტში ვიღაცამ წერილი გაგზავნა - ცერცვაძეს საქართველოში დროს ტარების გარდა არაფერი გაუკეთებია და მოუმზადებელიაო. ევტუშენკოსაც მეტი რა უნდოდა და ჩემს შესამოწმებლად, სპორტკომიტეტიდან 10 კაციანი კომისია მოიწვია, რის შესახებაც ხელბურთის საკავშირო ფედერაციის თავმჯდომარემ მაცნობა. ეს ამბავი რომ გავიგე, გუნდში მყოფ რამდენიმე უკრაინელ ხელბურთელს ვუთხარი - ხვალ 12 საათზე მატჩია დანიშნული პირველსა და მეორე შემადგენლობას შორის, თქვენს შესამოწმებლად-მეთქი. თან დავამატე, რომ მე მათთან ერთად მეორე გუნდში ვითამაშებდი. მართლაც, მეორე დღეს, ევტუშენკომ შემადგენლობა რომ გამოაცხადა, ვთქვი - მოუმზადებელი ვარ და მირჩევნია, სათადარიგოთა გუნდში ვიასპარეხო-მეთქი. ამან მთავარი მწვრთნელი გაახარა, მაგრამ თამაშის დაწყებიდან 20 წუთი იყო გასული, რომ პირველ გუნდს 12 ბურთით ვუგებდით და ჩემი გაჩერება ვერავინ შეძლო. კომისიის წევრების ნახევარი წამოდგა და დარბაზიდან გავიდა, თან გაიძახოდნენ - ეს არის მოუმზადებელიო?!

ზაურ კვირკველია, გეგუ მუშკუდიანი, ჯემალ ცერცვაძე, ვახტანგ ვეფხვაძე, თამაზ ყურაშვილი, გივი შანიძე, ბუსკა გენაძე.

პელეს ტრიუკები

- „ხელბურთის პელე“ პირველად გერმანელმა ჟურნალისტმა მიწოდა, რომელმაც ჩემი თამაში 1967 წელს, მსოფლიო ჩემპიონატზე ნახა. ის ერთ-ერთ გაზეთში წერდა, რომ „შეუჩერებელი ვიყავი და იუწყებოდა - ნაძლევს ვდეზ, მას ვერავინ დაიჭერსო... ამის შემდეგ, ჩეხურ ჟურნალში - „ჰაზენა“ - გამოქვეყნდა მსოფლიოს 6 საუკეთესო ხელბურთელის ფოტო, რომელთა ზემოთ, ჩემი სურათი იყო მოთავსებული და ეწერა: „მსოფლიოს ვარსკვლავთა შორის, ყველაზე კაშკაშა ვარსკვლავი“. მსოფლიო ნაკრების შემადგენლობაში ორჯერ ვითამაშე გერმანიაში, საახალწლო ტურნირზე. მესამედ ეს, გარკვეულ მიზეზთა გამო, ვერ მოვახერხე. აქვე გეტყვით, რომ სამ მსოფლიო ჩემპიონატში მაქვს მონაწილეობა მიღებული და ყოველთვის, ასპარეზობის სიმბოლურ ნაკრებში ვხვდებოდი. 1964 და 1967 წლის მსოფლიო პირველობებზე ყველაზე ტექნიკურ ხელბურთელად მაღიარეს. საერთო ჯამში, ნაკრებში ჩატარებულ 78 მატჩში 276 გოლი გავიტანე. თავს არ ვიქებ, მაგრამ ნებისმიერი მეტოქის მწვრთნელი ცდილობდა ჩემთვის პერსონალური მეურვე მოემარებინა. ევტუშენკოს საკუთარ გუნდში, მასსავით ხისთავა ხელბურთელი, ზუბოვი ჰყავდა, რომელიც მუდამ ჩემს აყვანას ცდილობდა. ერთხელ, თამაშის მსვლელობისას, ზუბოვს ხელი გაუწოდე ჩამოსართმევად და რომ მომკიდა, აღარ გაუშვი - ისე გავიქეცი. ამის დანახვაზე, მსაჯმა მეტოქე ორი წუთით გააძევა, რადგან ეს წესის დარღვევაა. ზუბოვს იგივე მეორედაც გაუშვეთე და ევტუშენკო გარედან უყვიროდა: „დურაკ, ოტპუსტი რუკუ!“ მახსოვს ჩვენთან სტუმრად იყვნენ ჩამოსული შვედი ხელბურთელები და ერთ-ერთი მათგანი გვერდიდან არ

1971 წ. ბაკურიანი. იმედო ფხაკაძე, ზაურ ბუნაძე, თენგიზ გაზდელიანი, დათო რუხაძე; მეორე რიგი: ჯანო ბაგრატიონი, ჯემალ ცერცვაძე, გია ნარიმანიძე, გია აბესაძე, ჯიმშერ დვალიშვილი; მესამე რიგი: ზაურ ფხალაძე, თამაზ თევზაძე, ვახტანგ ბერიაშვილი, ალექსანდრე ამპილოგოვი, გიორგი ბერიაშვილი, მამუკა სხიერელი, ალექსანდრე ხუციშვილი.

მცოდნეობა. მე განგებ, კარის უკან გავედი, რაც წესებით აკრძალულია და შვედი იქაც გამომეცა. ამის დანახვაზე მსაჯმა სიცილი ვერ შეიკავა და მოედნიდანაც არ გამამეცა, თუმცა ამას ვიმსახურებდი... კარიერის განმავლობაში „ჩაწყობილი“ თამაში ერთხელ ვითამაშე, როდესაც პროფკავშირების პირველობაზე ერევნის გუნდს დავუთმეთ. ჩვენ გამარჯვება არაფერში გვჭირდებოდა, ხოლო მეტოქეს მოგება აუცილებლად უნდოდა, რომ სომეხ ხელბურთელებს სპორტის ოსტატის წოდება მიეღოთ. მე და ექსეულიძე ერევნელების წინააღმდეგ მოედანზე არ გამოვედით, რამაც მოწინააღმდეგეს გამარჯვების საშუალება მისცა. სამაგიეროდ, მათ სომხური კონიაკი მოგვართვეს.

გივი ინწკირველი, ანზორ ექსეულიძე, მამუკა სხიერელი, ჯემალ ცერცვაძე.

გაშიფრული საბჭოელები

-საქართველოს სოცუზრუნველყოფის ყოფილი მინისტრი, თენგიზ გაზდელიანი საკმაოდ პერსპექტიული ხელბურთელი იყო და თავის დროზე ტრავმა რომ არ მიეღო, კარგი მომავალი ჰქონდა. მას ცუდად გაუკეთეს ოპერაცია ფეხზე და კარიერაც დაასრულა. ერთხელ, „ბურევესტნიკი“ ტურნირზე რუმინეთში იმყოფებოდა. შეჯიბრების დამთავრების შემდეგ ბანკეტი გაიმართა. მაგრამ ამ დროს, მე, გაზდელიანი და რამდენიმე თანაგუნდელი საქეიფოდ გოგონებთან ერთად რესტორანში წავედით. თავი იუგოსლავიელებად გავასაღეთ, რადგან რუმინელები საბჭოელებს ვერ იტანდნენ და ვცდილობდით, რუსულად არ გველაპარაკა. რესტორანში ქეიფის დროს, ვიღაც რუმინელმა გამოიარა და მე რომ დამინახა, მაგიდასთან მოსულმა მკითხა: ცერცვაძე?.. გოგოები ამან გააკვირვა და მას აუხსნეს, რომ ჩვენ იუგოსლავიელები ვიყავით. თუმცა, თანამემამულემ მათ აცნობა, თუ რომელ ქვეყანას წარმოვადგენდით და ამის გაგონებაზე გოგონები გაგვექცნენ. გაზდელიანმა კი მითხრა - რა არის, აქაც გიცნესო?!

დაპირისპირებას გარიდებული ნოვატორი

ქარუხნიშვილის ნახატი

-კარიერა რომ დავამთავრე, საბჭოთა კავშირში პირველმა, გლდანში ოლიმპიური რეზერვების ხელბურთის სპეციალიზებული სკოლა გავხსენი. იქ მწვრთნელებს საუკეთესო პირობები შევუქმენი და ხელფასის სახით, 500 მანეთს ვუხდიდი. დასამალი არაა, რომ ფინანსთა სამინისტროში ჩემს ნაცნობებს თანხის 7%-ს ვუტოვებდი და ღონისძიებების ჩასატარებლად, წელიწადში 250-300 ათასი მანეთი გამომქონდა... სხვადასხვა ასაკის სპორტსმენებს შორის საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატზე ჩვენი სკოლიდან 14 გუნდს ვაგზავნიდი. სამწუხაროდ, საქმე ისე წარიმართა, რომ ჩემი ადგილის დაკავება სხვამ მოინდომა და ვილაცასთან „ჭიდაობას“, თანამდებობის დატოვება ვარჩიე... ეს სკოლა, რომელიც ამჟამად საკმაოდ ცუდ მდგომარეობაში იმყოფება, დღემდე ჩემს სახელს ატარებს... დღესდღეობით, ჩვენი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ 10-მდე ქართველი ხელბურთელი გამოდის, რომლებიც გერმანიაში, საბერძნეთში, სერბეთსა და კიდევ რამდენიმე ქვეყანაში თამაშობენ. მეკარე როლანდ ერაძემ ისლანდიის მოქა-

ლაქეობა მიიღო და ამ ქვეყნის ნაკრებთან ერთად, ათენის ოლიმპიადაზეც იასპარეზა. რამდენიმე წლის წინ, ევროპის ჩემპიონატის შესარჩევ ტურნირში საქართველოს ნაკრები ფლეიოფში გავიყვანეთ და ფული არ მოგვცეს, რომ დანიელებთან თამაში თბილისში ჩაგვეტარებინა, ამიტომ, ორივე შეხვედრა სტუმრად გავმართეთ... ამა წლის აპრილში, აღნიშნულ ტურნირში ისევ უნდა ვითამაშოთ, მაგრამ უსახსრობის გამო, შეიძლება, ეს ვერ მოვახერხოთ. თქვენ წარმოიდგინეთ, რომ ნორვეგიაში ქალ ხელბურთელთა ნაკრების წლიური ბიუჯეტი 18 მილიონ ევროს შეადგენს, ხოლო ჩვენ მიზერული თანხაც კი არ გვაქვს ვაჟთა ნაკრების მოსამზადებლად. ერთხელ, როგორც საქართველოს ხელბურთის ფედერაციის პირველი ვიცე-პრეზიდენტი, ვენაში ორგანიზებულ ფორუმს დავესწარი, რომელშიც 97 ქვეყნის წარმომადგენელი მონაწილეობდა. ხელბურთის მსოფლიო ფედერაციის პრეზიდენტმა, ეგვიპტელმა ჰასან ჰუსეინმა 20 წუთი დაიგვიანა. მის მოლოდინში, ფოიეში რომ ვიდექით, ამ დროს, უკნიდან ვილაც მომიახლოვდა და ჰაერში ამიტაცა. განათლების, სპორტისა და ძეგლთა დაცვის მინისტრის ამჟამინდელმა მოადგილემ, თამაზ თევზაძემ მითხრა - ეგ არის, ეგ არისო!.. მე საერთოდ არ მახსოვდა, ჰუსეინი ვინ იყო და ის კი საკმაოდ თბილად მომესალმა. თავის დროზე, მსოფლიოს პირველი ნაკრების წევრებს უფლება გვქონდა, მეორე ნაკრების ის მოთამაშეები დაგვესახელებინა, რომლებთანაც შემდეგ, ამხანაგურ შეხვედრას ვატარებდით. აღმოჩნდა, რომ მაშინ, სწორედ მე ამირჩევია ჰუსეინი, რაც ეგვიპტელს კარგად დამახსოვრებია... ფორუმის დასრულების შემდეგ, მან კიდევ დამპატიჟა შეხვედრაზე, რომელზეც უსახსრობის გამო, ვერ წავედი.

ჩაიწერა გიორგი ლანჩავამ

„გზა“ N 10. 2006 წ.

2010 წ. აპრილი. ჯემალ ცერცვაძის სახელობის ხელბურთის სპორტული სკოლის გახსნა.

ჯემალ ცერცვაძე, ამბერკი ტაბიძე, სოსო მელქაძე.

ჯიმშერ დვალისვილი, ჯემალ ცერცვაძე, ზურაბ კეკელიძე, ნინო წიგწივაძე.

ამირან კომახიძე, ზურაბ კაკაბაძე; დგანან: ზურაბ კეკელიძე, ვახტანგ მეიფარიანი, ნინო წიგწივაძე, დემურ ჭაფოძე, ჯიმშერ დვალისვილი, ჯემალ ცერცვაძე, ვახტანგ ბერიაშვილი, ამბერკი ტაბიძე, გივი შარანგია, ჯემალ ბარამიძე, მერაბ კეკელიძე.

ჯემალ ცერცვაძე, სოსო მელქაძე.

კახა ბახტაძე

ჯემალ ცერცვაძე, თამაზ დაუშვილი.

ნიკო ჯაღუგიშვილი, გუჯა კაპიტანიძი, ჯემალ ცერცვაძე, ბუსკა გენაძე, თენგიზ შუბლაძე.

ვოვა გურგენიძე, გეგუ მუშუდიანი, ჯემალ ცერცვაძე; დგას: ვახტანგ ვეფხვაძე.

ჯიმი ბროძელი, გურამ სალარაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

?, ჯემალ დევედარიანი, ჯემალ ცერცვაძე.

ცერცვაძის პოპულარობას საზღვარი არ ჰქონდა

ჯემალ ცერცვაძის პოპულარობა უკვე სპორტული კარიერის გარიჟრაჟზე აჭარბებდა ყოველგვარ საზღვრებს - ხალხის კუმირი, ხელბურთის პელე, მსოფლიო დონის ვარსკვლავი, მაგრამ სახელბურთო სარბიელზე გამოსვლასაც აქვს თავისი დასასრული. 1975 წელს ბატონი ჯემალი 36 წლის ასაკში ამთავრებს ვარსკვლავურ კარიერას და დგება არჩევანის წინაშე - სად, რომელ უწყებაში, რა თანამდებობაზე გააგრძელოს პროფესიული კარიერა.

მას, ორი უმაღლესი სასწავლებლის კურსდამთავრებულს, მით უმეტეს, იურისტის სპეციალობით, შეეძლო ნებისმიერ მაღალ თანამდებობაზე დაეწყო სამსახური შინაგან საქმეთა სამინისტროს სტრუქტურაში, წინადადებებიც ბევრი მიიღო, მაგრამ ყველა სარფიან ადგილს არჩია საყვარელ ხელბურთში დარჩენა და მის განვითარებაზე ზრუნვა.

ქართული ხელბურთის ფლაგმანში „თბილისის ბურევესტნიკში“ (რომლის რიგებში ხელბურთის

ჯადოქარი 14 წელი ლიდერის როლს წარმატებით უძღვებოდა) იმ პერიოდში მიმდინარეობს თაობათა ცვლის მტკივნეული პროცესი, გუნდს პერსპექტიულ სპორტსმენთა სერიოზული დეფიციტი აწუხებდა და ახალი ტალღის მოსვლა სჭირდებოდა.

ხელბურთის სიყვარულმა გადაძალა ჯემელ ცერცვაძის ყველა ცდუნება (თუ ასეთი არსებობდა) და მან, ქართული და საბჭოთა სპორტის ისტორიაში ერთერთმა პირველმა, გადაწყვიტა ხელბურთის სპეციალიზებული სკოლის შექმნა.

გადაწყვეტილება მოუწონეს, მაგრამ ამ საქმის წარმატებით განხორციელება უდიდესი წინააღმდეგობების გადალახვით იყო შესაძლებელი. ჯემალ ცერცვაძე მოედანზე გარდა თავისი უნიკალური ტექნიკური უნარებისა, გამოირჩეოდა მტკიცე ხასიათით და ბრძოლისუნარიანობით, მაგრამ ცარიელ (ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით) ადგილზე ხელბურთის ცენტრის დაარსებისთვის ბევრად მეტი და მრავალფეროვანი თვისებების გამოვლენა იყო საჭირო.

სპორტს ახალდამშვიდობებულმა ლეგენდამ მაქსიმალურად გამოიყენა თავისი ავტორიტეტი, ხალხის სიყვარული, პოპულარობა და ამას დაამატა გასაოცარი მოთმინება და მიზანმიმართულობა. ბატონმა ჯემალმა პირადად მოიარა ყველა უწყება, შეათანხმა და დაამტკიცებინა იმ დროისთვის გამორჩეული, უნიკალური კომპლექსის პროექტი, მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით მოიძია სამშენებლო მასალები (გაემგზავრა შორეულ ბაიკალო-ამურის მაგისტრალის მშენებლობაზე და ჩამოიტანა ხის იატაკისათვის უნიკალური ციმბირული კედრის მასალა). მშენებლობასთან ერთად ბატონმა ჯემალმა მოიზიდა ენთუზიასტი მწვრთნელები, მეთოდისტები და სხვა სპეციალისტები და დაიწყო სკოლის ფორმირების, ბავშვთა გუნდების წვრთნის პროცესი. ამ პერიოდში სკოლა ნაძალადევაში, გადასასვლელ, ხიდთან მეოთხე სკოლის ნახევრად სარდაფში იყო განთავსებული, ხოლო ვარჯიშები თბილისის სხვადასხვა ლოკაციებზე მიმდინარეობდა. მიუხედავად ასეთი მძიმე პირობებისა, უკვე 3 წელიწადში ჯემალ ცერცვაძის სკოლის აღსაზრდელებმა ჭაბუკთა შორის სსრ კავშირის ჩემპიონატის ვერცხლის მედლები მოიპოვეს და შემდგომ წლებშიც განაგრძეს წარმატებით ასპარეზობა.

ამასობაში სპორტის ხელბურთის ცენტრის (ალბათ უფრო სწორია ბავშვთა სახელბურთო სასახლე, როგორც ეს ბაზა ხელბურთის საერთაშორისო ფედერაციის აღმასკომის წევრმა ცნობილმა ჩეხმა სპეციალისტმა ფრანტიშეკ ტაბორსკიმ მონათლა) მშენებლობა სწრაფი ტემპით წარიმართა, ბატონი ჯემალის სამუშაო დღე მშენებლობის მონახულებით და მიმდინარე საკითხების გადაწყვეტით იწყებოდა.

ხელბურთის სპეცილიზირებული კომპლექსი, რომელიც მწყობრში 1978 წელს ჩადგა, მართლაც გამორჩეული ნაგებობაა, აქ განთავსდა 1 სადემონსტრაციო, 2 სათამაშო დარბაზი, საერთო ფიზიკური მომზადების ცენტრი, ღია მოედნები, სასტუმრო 120 სპორტსმენზე, სასადილო, სააქტო დარბაზი, კინოთეატრი, დასასვენებელი სივრცე.

ბატონი ჯემალი მშენებლობის დასრულების შემდეგ წლების მანძილზე წარმატებით უძღვებოდა სკოლის საქმიანობას და სიცოცხლის ბოლომდე აგრძელებდა საკუთარ პირმშოზე ზრუნვას.

მერაბ მეტრეველი

თენგიზ შუბლაძე, ჯემალ ცერცვაძე.

კუკური გვასალია, ანდრო კალანდაძე, ჯემალ ცერცვაძე,

ჯემალ ცერცვაძე, რეზო შულღიაშვილი.

ჯემალ ცერცვაძე, მამუკა სხიერელი, თენგიზ გაზდელიანი, ალიკო კიკაბიძე, ჯემალ დევდარიანი, თამაზ კვერნაძე, ჯემალ ჩაჩიბაია, ?

ზაურ ფხალაძე, ალიკო კიკაბიძე, ჯემალ ცერცვაძე, შალვა მამალაძე, მურთაზ ყიფიანი, მამუკა სხიერელი, თენგიზ გაზდელიანი.

ჯემალ ცერცვაძე, ტარიელ ვარდანაშვილი.

სპორტის ლეგენდები, ხელბურთის ვირტუოზები

გასსია - შვედაროთ ჯემალ ცერცვაძეს, თბილისის „ბურევესტნიკიდან“. ერთ-ერთი ყველაზე კოლორიტული ფიგურა არა თუ სამამულო, არამედ მსოფლიო ხელბურთის სამოციანი წლების შუა და სამოცდაათიანი წლების დასაწყისისა. იგივე ფილიგრანული ტექნიკა, იგივე უნარი ცვალოს სათამაშო სიტუაცია თავისი შეხედულების მიხედვით.

ორივე მათგანი იყო არტისტული და მაყურებლები ღებულობდნენ ნამდვილ სიამოვნებას და სიხარულს ამ ორი შესანიშნავი ოსტატისგან, ოღონდ გასსია განთქმული იყო როგორც საუცხოო ზომბარდირი, ხოლო ჯემალი უფრო კონსტრუქციულად ააგებდა ხოლმე თამაშს, იყო დირიჟორი და კიდეც... უყვარდა თამაში პუბლიკისათვის...

ამონარიდი გაზეთიდან

„Вольная газета“

ჯემალ ცერცვაძის ავტოგრაფიანი მაისურა
მიშა ახვლედიანის კოლექციიდან

დემიკო ლოლაძე და ვიტალი გრძელიშვილი მაისურთან
„ხელბურთის ჯადოქარი“, რომელიც ჯემალ ცერცვაძეს საიუბილეო თარიღთან
დაკავშირებით გადასცეს.

სსრკ ნაკრები. ვალერი ზელენოვი, იური ზდორენკო, იმედო ფხაკაძე, ნიკოლაი შაიუკი, ვლადიმირ მაქსიმოვი.
დგანან: იური კლიმოვი, ალექსანდრ პანოვი, ნიკოლაი სემიონოვი, ერიკ ველდრე, ჯემალ ცერცვაძე, ანდრის გულბისი.

1966 წ. თებერვალი. ლეოვი. თამაზ ანთაძე ალექსანდრე ხუციშვილი, ალიკო კიკაბიძე, ლერი კარტოზია,
თეიმურაზ ზარდალიშვილი, ჯანო ბაგრატიონი, ჯემალ ზაქარიაძე.

ბოლოთქმა

დღეს, 2020 წლის 6 ნოემბერს კახა ბახტაძესთან ერთად დავასრულეთ წიგნი-ალბომის დაკაბადონება სპორტსმენზე, რომელმაც უდიდესი კვალი დაამჩნია ხელბურთის განვითარების საქმეს. სამთვიანი შრომა დასასრულს მიუახლოვდა, დარჩა სასტამბო პროცედურა, რომელიც თავის თავზე აიღო საქართველოს ხელბურთის ფედერაციამ. არ დავმაღავ, ზურაბ კაკაბაძეს რომ არ მოეცა გამოცემის პირობა ამ საქმეს ნამდვილად არ მოგვიდებდი ხელს.

სტამბამდე საჭირო გახლდათ საგამომცემლო საქმიანობა. ამაში ჯემალ ცერცვაძის ახლო მეგობრებმა გამოგვიცხადეს თანადგომა. ვსარგებლობ შემთხვევით და მადლობას ვუხდით ვახტანგ ვეფხვაძეს, დავით სალარიძეს, გრიშა ონიანს, ალიკო ოღლიშვილს, ოთარ ბრეგვაძეს, ლაურ ჯანაშიას, თენგიზ შუბლაძეს, ვიტალი გრძელიშვილს, ბუსკა გეწაძეს, გურამ მაგანიას, მურთაზ ყიფიანს, გეგუ მუშკუდიანს, თამაზ დაუშვილს, მამუკა სხიერელს, ზაურ ფხალაძეს, ზურაბ ქარაბაგს, დემურ ჭაფოძეს, ტრისტან გულბანს, ზაურ ცხადაძეს, ლუტა მაჩაიძეს, ომარ ოსიყმაშვილს, კუკური გვასალიას, ვლადიმერ კერესელიძეს, თამაზ გელაშვილს.

განსაკუთრებული მადლობა ხელბურთის სწორუპოვარი ოსტატის ერთგულ და მოსიყვარულე მეუღლეს - ქალბატონ გუგული ხეიტას, რომელიც სულ რამდენიმე თვეა რაც გავიცანი. ვინც ერთხელ მაინც ყოფილა ცერცვაძეების სტუმართმოყვარე ოჯახში, მიმიხვდება თუ რატომ ვუხდით ამ კეთილშობილ მანდილოსანს უღრმეს მადლობას.

ერთგულებისათვის მადლობას ვწირავ კახა ბახტაძეს, ასევე ნუნუშკა ლოლაძესა და ირინკა აბაშიძეს სარედაქციო და კომპიუტერული საქმიანობისთვის.

დაბოლოს, კიდევ ერთხელ დიდი მადლობა საქართველოს ხელბურთის ფედერაციას, მის პრეზიდენტს ზურაბ კაკაბაძეს წიგნის გამოცემაში გაწეული დახმარებისათვის.

ტექრედაქტორი
ნუნუშკა ლოლაძე

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
ირინკა აბაშიძე

გამოყენებულია

ფოტოსურათები ჯემალ ცერცვაძის, იმედო ფხაკაძის, გარი მაჭავარიანის,
თეიმურაზ ზარდალიშვილის, ალიკო კიკაბიძის, მამუკა სხიერელის, ზურაბ კაკაბაძის,
თამაზ მაცუკაშვილის, ვახტანგ ვეფხვაძის, დათო დანელიას, ზაურ ფხალაძის, თამაზ დაუშვილის,
ელგუჯა გაფრინდაშვილის, ვიტალი გრძელიშვილის, ზურაბ ქარაბაკის,
დემიკო ლოლაძის საოჯახო ალბომებიდან.

